

ISSN 1829-1155

Հիմնադիր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ  
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՄԱՎՈՐԱՆՈՒԹՅԱՆ  
ԳԱՏԱՐԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ  
ԴԱՏԱՐԱՆ

Խմբագրական  
խորհուրդ՝

Գագիկ Նարուզյան  
Վահե Արենյանյան  
Վարդյա Տախանիսյան  
Վաղերի Գորոյան  
Անուշահ Նակոբյան

Խմբագրության հասցեն  
Երևան, Բաղրամյան 10  
Հեռախոս՝ 58-81-71

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

2(72)  
2014

© 2014 ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ

# ՔՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

## I. ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

* ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑՈՎ ՊԱՐՏԱԴՐՎԱԾ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԵՐԸ ԵՒ ԴՐԱՆՑ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ՎԻՃԱԲԿՈՒՄԸ <b>Ս. ՄԱԴՈՅԱՆ</b> .....	5
--	---

## II. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ (1120-1133)

* ՍԳՈ-1120. ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԹԱՄԱՐԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ԳՈՒՅՔԻ ՆԿԱՏՄԱՍԲ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՆՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 6-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ .....	16
* ՍԳՈ-1121. ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԱՐԹՈՒՐ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 17-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ .....	28
* ՍԳՈ-1122. 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 18-ԻՆ ՍԱՆԿՏ ՊԵՏԵՐՔՈՒՐԳՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ՎՏԱՆԳԱՎՈՐ ԱՐՏԱԴՐԱԿԱՆ ՕՔՅԵԿՏՆԵՐՈՒՄ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ» 2001 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 28-Ի ՀԱՄԱՋԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ .....	42
* ՍԳՈ -1123. 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 25-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ՌԱԶՄԱՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ .....	48
* ՍԳՈ-1124. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ԶԵՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ, ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐՈՆ ԵՎ ՆՈՐԶ-ՄԱՐԱՇ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԵՎ ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՏՅԱՆԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ԶԵՆԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 311-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ .....	52
* ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ. ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԱՆԴԱՄ Կ. ԲԱԼԱՅԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ԶԵՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ, ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐՈՆ ԵՎ ՆՈՐԶ-ՄԱՐԱՇ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԵՎ ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՏՅԱՆԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ԶԵՆԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 311-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ .....	68

* ՍԴՈ-1125. 2013 թվականի նոյեմբերի 8-ին ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՉԱՐԳԱՅՄԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ «ՉԱՐԳԱՅՄԱՆ ԶԱՂԱԶԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄ» ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ .....	72
* ՍԴՈ-1126. 2013 թվականի նոյեմբերի 8-ին ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԵՎ ՉԱՐԳԱՅՄԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ «ՉԱՐԳԱՅՄԱՆ ԶԱՂԱԶԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՐԿ» ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ .....	75
* ՍԴՈ-1127. ԶԱՂԱԶԱՅԻ ԷԴՈՒՄԸ ԽԱՉԻԿՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 73-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ 6-ՐԴ ԵՎ 7-ՐԴ ԿԵՏԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ .....	79
* ՍԴՈ-1128. 2013 թվականի հոկտեմբերի 24-ին ԱՄՄԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀՈՐԴԱՆԱՆԻ ՀԱՇՎՄԱՆ ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ԿԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՆԵՐՈՒՄ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ .....	90
* ՍԴՈ-1129. 2013 թվականի նոյեմբերի 5-ին ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ԴԱՇՆԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ .....	94
* ՍԴՈ-1130. ԶԱՂԱԶԱՅԻ ԳՈՌԱՆԻՎԻԱՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԽԱՆՏՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՀՀ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 123.3-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ .....	99
* ՍԴՈ-1131. 2013 թվականի դեկտեմբերի 2-ին ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՌՈՒՄԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ «ՀԱՅՈՒՄԳԱԶԱՐԴ» ՓԱԿ ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺՆԵՏՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌՈՒՎԱՃԱՌՔԻ ԵՎ ՀԵՏԱԳԱՎ ԳՈՐԾՈՒՆԵՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ .....	105
* ՍԴՈ-1132. 2013 թվականի դեկտեմբերի 2-ին ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՌՈՒՄԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ ԲՆԱԿԱՆ ԳԱԶՈՒ ԱՌԱՋՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՆԵՐԻ ՉԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԿԱՐԳԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ .....	111

* ՍԳՈ-1133. 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 2-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ` ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՌՈՒՄԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՍԻԶԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ ԲՆԱԿԱՆ ԳԱԶԻ, ՆԱՎԹԱՄԹԵՐՔՆԵՐԻ ԵՎ ՉՄՇԱԿՎԱԾ ԲՆԱԿԱՆ ԱԼՄԱՍՆԵՐԻ ԱՌԱՔՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՀԱՍՏԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՀԱՍՏՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ` ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՍՏՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ .....	114
--	-----

**III. ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ**

* ՖԻՆԱՆՍԻԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԵՄՊԱՆԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ .....	120
* ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԱՆԴԱՄԻ ՀԵՂԻՆԱԿԱԾ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ .....	120
* ՀՀ ՍԳ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ՍԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎՈՒՄ .....	121
* ԳԵՄՊԱՆԻ ԱՅՑԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ .....	122
* ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ .....	123
* ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՓՈՐՁԱԳԵՏԻ ԱՅՑԸ ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ .....	124
* ՀՀ ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՍԱՄՆԱԿՑՈՒՄ Է ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԻՆ .....	125
* ՄԱՍՈՒԼԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ .....	126

**Սաքինա Մադոյան**

*ԵՊՀ Եվրոպական և միջազգային իրավունքի  
ամբիոնի հայցորդ*

**ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑՈՎ ՊԱՐՏԱԴՐՎԱԾ  
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԵՐԸ ԵՒ ԴՐԱՆՑ  
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ՎԻՃԱԲԿՈՒՄԸ**

Ժամանակակից միջազգային իրավունքն արգելում է ուժի գործադրումը կամ դրա գործադրման սպառնալիքը միջազգային հարաբերություններում: Խնդրո առարկա արգելքն իր հետևանքներն ունի նաև տարածքի նկատմամբ տիտղոսի հիմնահարցը կանոնակարգող իրավունքի նորմերի վրա: Ժամանակակից միջազգային իրավունքը, մասնավորապես, արգելում է ուժի գործադրումը կամ դրա գործադրման սպառնալիքը նաև տարածքային խնդիրների կարգավորման ընթացքում<sup>1</sup>: Այս սկզբունքն իր հստակ ամրագրումն է գտել ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի կողմից ընդունված *Միջազգային հարաբերություններում ուժի սպառնալիքից կամ ուժի գործադրումից հրաժարվելու վերաբերյալ սկզբունքի արդյունավետության բարձրացման վերաբերյալ հռչակագրում, որի համաձայն. «Ոչ ուժի սպառնալիքի կամ դրա կիրառման արդյունքում տարածքային շեղբերումները և ոչ էլ տարածքի բռնագավթումն ուժի սպառնալիքի կամ գործադրման արդյունքում, որ տեղի է ունենում ի խախտում միջազգային իրավունքի, չեն ճանաչվի որպես օրինական շեղբերումներ»<sup>2</sup>: Ուժի գործադրման արգելքն ընդհանրապես ժամանակակից միջազգային իրավակարգի կենտրոնական և ելակետային սկզբունքներից է<sup>3</sup>:*

1 Տե՛ս *Brownlie I.* International Law and the Use of Force by States. Clarendon Press, Oxford, 1963. P. 412:  
2 Տե՛ս General Assembly Resolution 42/22. U.N. Doc. A/RES/42/22. 18 November 1987. Annex, Declaration on the Enhancement of the Effectiveness of the Principle of Refraining from the Threat or Use of Force in International Relations, §8:  
3 Տե՛ս *Brierly J.L.* The Law of Nations: An Introduction to the International Law of Peace. Ed. by Waldock H., Clarendon Press, Oxford 1963, 6<sup>th</sup> ed. P. 414:

Սակայն միջազգային իրավունքը միշտ չի եղել այդպիսին: Դասական միջազգային իրավունքը թույլ է տվել պետություններին գործադրել ուժ կամ ուժի սպառնալիք՝ այդ թվում նաև տարածքային ձեռքբերումների նպատակով<sup>4</sup>: Այս առումով էական տեսական և կիրառական խնդիրներ են առաջանում տարածքային փոփոխություններ արձանագրող այն միջազգային պայմանագրերի հետ կապված, որոնք կնքվել են նախքան ժամանակակից միջազգային իրավունքի կայացումը, սակայն ունեն իրավական հետևանքներ այսօրվա պայմաններում:

Այն, որ ժամանակակից միջազգային իրավունքը առաջին է ճանաչում հարկադրանքի միջոցով կնքված միջազգային պայմանագրերը, միանշանակ արձանագրված է պայմանագրերի իրավունքի մասին Վիեննայի կոնվենցիայի 52-րդ հոդվածում, որի համաձայն. «Պայմանագիրն առաջին է, եթե այն կնքվել է ուժի սպառնալիքի կամ գործադրման արդյունքում՝ ի խախտում Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրությունում ամրագրված սկզբունքների»:<sup>5</sup> Այս դրույթը միանշանակ արտացոլում է նաև սովորության միջազգային իրավունքը և տարածվում է նաև այն միջազգային պայմանագրերի վրա, որոնք կնքվել են նախքան Վիեննայի կոնվենցիայի ընդունումը՝ 1945թ.-ից (ՄԱԿ-ի կանոնադրության ընդունման պահից) մինչև 1969թ. (Վիեննայի կոնվենցիայի ընդունումը): Այստեղ, իհարկե, հարց է առաջանում՝ թե ինչպես վարվել նախքան 1945թ. ընդունված միջազգային պայմանագրերի հետ:

Թեև Միջազգային դատարանն առիթ է ունեցել նշել, որ Վիեննայի կոնվենցիայում ամրագրված մի շարք կանոններ արտացոլում են սովորության միջազգային իրավունքը<sup>6</sup> և կիրառելի են, անգամ, նախքան Վիեննայի կոնվենցիայի ընդունումը<sup>6</sup> (ինչի արդյունքում միջազգային իրավունքի տեսությունում ընդունված է այն փաստը, որ Վիեննայի կոնվենցիայի դրույթների մի մասը, պարզապես, արձանագրում են մինչև Միավորված ազգերի կազմակերպության ստեղծումը գոյություն ունեցող սովորության նորմերը<sup>7</sup>): Խոսքն այս դեպքում, նախ և առաջ, վերաբերել է պայմանագրերի մեկնաբանման կանոններին և ոչ թե

4 St'u Whiteman M. Digest of International Law, vol. 2. US Government Printing Office, Washington DC. 1963. P. 1111:

5 St'u *Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain* (Qatar v. Bahrain), International Court of Justice Reports 6 (1950), P. 18, § 33; *Territorial Dispute (Libyan Arab Jamahiriya/Chad)*, International Court of Justice Reports 6 (1995), P. 21-22, § 41; *Kasikili/Sedudu Island (Botswana/Namibia)*, International Court of Justice Reports 1045 (1999), P. 1059, §18:

6 St'u *Competence of the General Assembly for the Admission of a State to the United Nations. Advisory Opinion* // International Court of Justice Reports 4 (1950), P. 8.

7 St'u *Jimenez de Arechaga E.*, International Law in the Past Third of a Century // *Collected Courses of The Hague Academy of International Law*, vol. 159 (1978), P. 42:

հարկադրանքի ազդեցության ներքո կնքված միջազգային պայմանագրերի առոչինչ լինելու վերաբերյալ նորմին: Վերջինս անմիջական կախվածության մեջ է ուժի և դրա սպառնալիքի գործողության արգելքից, որն իր հերթին կայացել է միայն 20-րդ դարում:

Արդյունքում՝ նախքան 1945թ. ուժի կամ ուժի սպառնալիքի ազդեցության ներքո ընդունված, սակայն մինչ օրս գործող միջազգային պայմանագրերը փաստացի բարձրացնում են էական իրավական հարցեր. մի կողմից դրանք կարծես թե ընդունված են ընդունման պահին գործող իրավական ռեժիմին համապատասխան (ինչը նույնպես կարող է կասկածների տեղիք տալ), մյուս կողմից՝ էականորեն հակասում են ժամանակակից միջազգային իրավունքի հիմնարար սկզբունքներին: Խնդիրն ավելի է բարդանում, երբ խոսքը գնում է տարածքային փոփոխություններ անրագրող միջազգային պայմանագրերի մասին:

Անհավասար պայմանագրերի տեսությունն առաջացել է ապագա-դրությամբ գործընթացի արդյունքում: Վերջինիս համաձայն գաղութային ժամանակահատվածում կնքված պայմանագրերը հիմնված են պետությունների անհավասարության գաղափարի վրա և այդ անհավասարության արդյունքն են և, հետևաբար, չեն կարող ճանաչվել ժամանակակից միջազգային իրավունքի կողմից<sup>8</sup>: Պանամայի ջրանցքի վերաբերյալ պայմանագրի վերանայումը 1977թ. և ջրանցքի վերադարձը՝ Պանամայի ինքնիշխանությանը 2000թ.<sup>9</sup>, ինչպես նաև, Հոնգ Կոնգի վերադարձը Չինաստանին՝ Միացյալ Թագավորության կողմից<sup>10</sup>, ու

<sup>8</sup> St'v *Тункин Г.И.* Международное право. Издательство «Юридическая литература». Москва. 1997. էջ.144:

<sup>9</sup> Պանամայի ջրանցքի վերաբերյալ 1903թ. պայմանագրի համաձայն. «...Պանաման փոխանցում է ջրանցքի տարածքը Միացյալ նահանգների հավերժ տիրապետությանը «...ԱՄՆ իրավունք ունի տնօրինել այս տարածքը և տիրապետել այն, որպես տարածքի ինքնիշխան...»: Միևնույն ժամանակ, սա իհարկե տարածքի վարձակալության պայմանագիր էր, ու տարածքի օտարման համար ԱՄՆ վճարեց Պանամային 10 մլն. ԱՄՆ դոլլար և 250 հազար դոլլար էլ վճարում էր՝ տարեկան: Սակայն «հավերժ» և «ինքնիշխան» եզրույթների օգտագործումը արդեն իսկ վերածում էր վարձակալության պայմանագրը de facto տարածքի զիջման պայմանագրի (ցեսիայի): Այդ իսկ պատճառով, Պանաման տասնամյակներ անց, ԱՄՆ-ից պահանջեց վերադարձնել ջրանցքի տարածքը իր ինքնիշխանության ներքո: Սկսվեցին բանակցություններ, որոնց արդյունքում 1977թ. Պանամայի ու ԱՄՆ միջև ստորագրվեցին երկու պայմանագրեր, որոնք հաստատեցին Պանամայի ինքնիշխանությունը Պանամայի ջրանցքի նկատմամբ, իչպես նաև սահմանեցին Պանամայի ջրանցքի մշտական չեզոք կարգավիճակը և ԱՄՆ իրավունքը, Պանամայի հետ մեկտեղ, ապահովել ջրանցքի անվտանգությունը: Պայմանագրերի տեքստերը հասանելի են՝ [http://avalon.law.yale.edu/20th\\_century/pan001.asp](http://avalon.law.yale.edu/20th_century/pan001.asp) կայքում:

<sup>10</sup> Հոնգ Կոնգը զիջվել է (ցեսիայի էր ենթարկվել) Չինաստանի կողմից 1842թ. Նանկինի պայմանագրով Մեծ Բրիտանիային: Այսինքն՝ 19-րդ դարում գործող միջազգային իրավունքի համաձայն, փաստացի գտնվում էր Միացյալ Թագավորության տիրադրման ներքո: Ինչը, սակայն, չհանգարեց կողմերին տարածքը փոխադարձ համաձայնությամբ վերադարձնել Չինաստանին: Պայմանագրի տեքստը հասանելի է՝ <http://www.international.ucla.edu/asia/article/18421> կայքում:

Մակաուի վերադարձը Չինաստանին՝ Պորտուգալիայի կողմից<sup>11</sup>, այս տեսության կողմնակից մի շարք առաջատար միջազգային իրավունքի մասնագետներ դիտարկում են որպես տեսության դրսևորումներ պետությունների պրակտիկայում<sup>12</sup>:

Անհավասար պայմանագիրը բնութագրվում է իր անհավասար բովանդակությամբ՝ պայմանագրային պարտավորությունների միջև հավասարակշռվածության (բալանսավորվածության) բացակայությամբ, ինչպես նաև փախադարձության բացակայությամբ, պայմանագրային պարտավորությունների, ինքնիշխանության ծայրահեղ սահմանափակմամբ և/կամ կնքման անհավասար գործընթացով՝ որը տեղի է ունեցել ռազմական, քաղաքական կամ տնտեսական ճնշման ներքո: Նշված երկու պայմանագրերի և Պանամայի ջրանցքի վերաբերյալ պայմանագրի վերանայումը վառ ապացույցն է միջազգային հանրության այն գիտակցության, որ գաղութային ժամանակաշրջանում պարտադրված անհավասար միջազգային պայմանագրերը կարող են հակասել ներկայումս գործող իրավակարգին և լուրջ խնդիրներ առաջացնել պետությունների ինքնիշխան հավասարության և խաղաղ գոյատևման սկզբունքների համատեքստում:

Կարելի է իհարկե պնդել, որ վերոհիշյալ պայմանագրերի գործողությունը կասեցվել է ոչ թե դրանց անհավասար լինելու պատճառով, այլ զուտ կողմերի բարի կամքի և բանակցությունների արդյունքում: Հակառակ դեպքում, իրավիճակը կմտներ փակուղի ու անգամ, կարող էր վերածվել զինված հակամարտության կամ լավագույն դեպքում՝ անվերջ բանավոր վեճի, ինչպես օրինակ, Ռուսաստանի ու Ճապոնիայի միջև վեճը՝ Կուրիլյան կղզիների վերաբերյալ: Այս բոլոր դեպքերում իհարկե, բարի կամքի դրսևորումը և բանակցությունները փոքր դեր չեն խաղացել, սակայն պետք չէ մոռանալ, որ ցանկացած միջազգային պայմա-

<sup>11</sup> 1517թ. Կանտոնի կառավարիչը զիջեց Մակաուի թերակղզին և թերակղզուն մոտ գտնվող երկու կղզիներ պորտուգալացիներին՝ տարեկան վճարման դիմաց (փաստացի՝ տարածքի վարձակալություն): Մակայն 1849թ. Պորտուգալիան դադարեց վճարել վարձատրությունը, իսկ 1887թ. դեկտեմբերի 1-ին պարտադրեց Չինաստանին Չին-Պորտուգալական արձանագրությունը, որով վերջինս ճանաչում էր Պորտուգալիայի արդյունավետ օկուպացիան Մակաու թերակղզու նկատմամբ: Փաստորեն, Մակաուն Չինաստանի կողմից զիջվեց Պորտուգալիային: Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետությունը, սակայն, չճանաչեց 1887թ. արձանագրությունը՝ որակելով այն որպես «անհավասար պայմանագիր»: 20-րդ դ. վերջին կողմերի միջև սկսվեցին բանակցություններ Մակաու թերակղզու վերաբերյալ, որոնց արդյունքում էլ 1999թ. դեկտեմբերի 20-ին տարածքի նկատմամբ վերահաստատվեց Չինաստանի ինքնիշխանությունը: Պայմանագրի տեքստը հասանելի է՝ [http://english.gov.cn/2007-06/14/content\\_649468.htm](http://english.gov.cn/2007-06/14/content_649468.htm) կայքում:

<sup>12</sup> Տե՛ս *De Zayas A.*, The Status of Guantanamo Bay and the Status of Detainees // University of British Columbia Law Review, vol. 37 (2004). P. 301:



նագրի կնքում զուգորդվում է բանակցություններով, ինչը չի նսեմացնում դրանց իրավական նշանակությունը և ազդեցությունն ընդհանուր միջազգային իրավունքի վրա: Ուստի առավել կարևոր է, թե ինչն է դրդում պետություններին սկսել նման բանակցությունները, և այս առումով, Չինաստանի ու Պանամայի կողմից բազմաթիվ անգամ հնչեցված պահանջներն առ այն, որ խնդրո առարկա պայմանագրերը անհավասար են, պարտադրված ու, հետևաբար, չեն կարող ունենալ իրավաբանական ուժ, առավել քան կարևոր են, քանի որ ցույց են տալիս պայմանագրերի վերաբանակցման իրական շարժառիթները:

Դրա հետ մեկտեղ, պարտադիր չէ «անհավասար պայմանագրերի» տեսության հիմքերը փնտրել միայն սովորության միջազգային իրավունքում: Անգամ եթե նման հարկադրանքի արդյունքում ընդունված պայմանագիրը չհամարվի անվավեր *ab initio* սովորության միջազգային իրավունքի հիման վրա, միևնույն է, ստեղծելով անհավասար պայմաններ պայմանագրին անդամակցող պետությունների համար, պայմանագիրը միաժամանակ կարող է հակասել պետությունների ինքնիշխան հավասարության սկզբունքին: Մինչդեռ *Վիեննայի կոնվենցիայի* 64-րդ հոդվածը սահմանում է. «Ընդհանուր միջազգային իրավունքի նոր իմպերատիվ կանոնի առաջացման պարագայում ցանկացած գործող պայմանագիր, որը հակասության մեջ է այդ կանոնի հետ, դառնում է անվավեր և դադարում է գործել»:

Այս տեսանկյունից ելակետային են դառնում երկու հիմնական հարցեր՝

1) արդյո՞ք պետությունների ինքնիշխան հավասարության սկզբունքը կարող է համարվել ժամանակակից միջազգային իրավունքի իմպերատիվ *jus cogens* նորմ, և եթե այո, ապա.

2) ինչպիսի՞ պայմանագրային դրույթներ կարող են հակասել այդ սկզբունքին:

*Վիեննայի կոնվենցիան* բնորոշում է ընդհանուր միջազգային իրավունքի իմպերատիվ նորմը, որպես ողջ միջազգային հանրության կողմից ընդունված վարքագծի կանոն, որից անթույլատրելի են բացառությունները: Այն, որ ինքնիշխան հավասարության սկզբունքը ճանաչված է ողջ միջազգային հանրության կողմից, առավել քան ակնհայտ է<sup>13</sup>: Միավորված ազգերի կազմակերպությունը հիմնված է պետությունների ինքնիշխան հավասարության սկզբունքի վրա: Այս փաստը հստակ ար-

13 Տե՛ս *Anand R.P.* Sovereign Equality of State in International Law // Collected Courses of The Hague Academy of International Law, vol. 197 (1986), P. 188:

**ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ**

ձանագրված է ՄԱԿ-ի Կանոնադրության 2-րդ հոդվածի 1-ին մասում: Սկզբունքն իր տեղն է գտել նաև *Միջազգային իրավունքի սկզբունքների մասին 1970թ. հռչակագրում, որի համաձայն. «Բոլոր պետություններն օժտված են ինքնիշխան հավասարությամբ: Նրանք ունեն հավասար իրավունքներ և պարտականություններ և հանդիսանում են միջազգային հանրության հավասար անդամներ՝ չհաշված փոփոխական, սոցիալական, քաղաքական և այլ բնույթի տարբերությունները»<sup>14</sup>:*

Այսինքն, պետությունների ինքնիշխան հավասարության սկզբունքի իմպերատիվ բնույթը կարելի է համարել հաստատված: Ինչն իր հերթին նշանակում է, որ սկզբունքին հակասող միջազգային պայմանագրերն անվավեր են:

Իսկ ի՞նչ հետևանքներ դա կարող է ունենալ տարածքի նկատմամբ տիտղոս սահմանող միջազգային պայմանագրերի նկատմամբ: Խոսքն իհարկե, չի վերաբերում պայմանագրի կնքման գործընթացին, այլ՝ պայմանագրային դրույթներին: Տարածքային փոփոխություններ սահմանող պայմանագիրը կարող է զրկել մասնակից պետությանը ելքից դեպի ծովեզր, կտրել պետությանը ելակետային առևտրային մայրուղիներից, զրկել նրան պատմական իրավունքներից (ինչպիսիք են, օրինակ, ձկնորսության պատմական իրավունքները), կամ սահմանել տարածքի նկատմամբ անժամկետ, «հավերժ» վարձակալություն, օրինակ՝ ինչպես Պանամայի ջրանցքի վերաբերյալ 1903թ. պայմանագրի դրույթներով: Գտնում ենք, որ բոլոր նմանատիպ իրավիճակներում պետությունների ինքնիշխան հավասարության սկզբունքը ոտնահարվում է: Եվ այդ ոտնահարումը տեղի է ունենում ոչ միայն պայմանագրի կնքման պահին, այլ կրում է շարունակական բնույթ՝ պարբերաբար պահելով պայմանագրի կողմերից մեկին՝ առավել նսեմացված իրավիճակում: Նման դեպքերում պայմանագրի հակասությունը պետությունների ինքնիշխան հավասարության սկզբունքին պետք է պարտադրի նման պայմանագրի անվավերությունը:

«Անհավասար պայմանագրերի» տեսությունը, սակայն, միակ հիմքը չէ, որի միջոցով կարելի է վիճարկել նախքան ՄԱԿ-ի հիմնադրումը ուժի գործադրման կամ դրա սպառնալիքի միջոցով պարտադրված միջազգային պայմանագրերի իրավաբանական ուժը: Ուժի գործադրման արգելքի հետևանքների վերաբերյալ հետաքրքիր վերլուծություններ ենք գտնում Միջազգային իրավունքի հանձնաժողովի մեկնաբանություններում, որոնք պատրաստվել են Միջազգային պայմանագրերի իրավուն-

<sup>14</sup> St'u General Assembly Resolution 2625 (XXV). Op. cit.:

քի վերաբերյալ կոնվենցիայի հոդվածների կապակցությամբ: Մեկնաբանությունների վերաբերելի հատվածը տեղին է ցիտել ամբողջությամբ. «Խնդրո առարկա հոդվածի կիրառման առնչությամբ, ժամանակի փարրի խնդիրը բարձրացվել է Կառավարությունների մեկնաբանություններում երկու դիրքերից՝ ա) հոդվածում արձանագրված կանոնի ազդեցությունը՝ նախքան ուժի գործադրման կամ դրա սպառնալիքի վերաբերյալ ժամանակակից իրավունքի կայացումը կնքված պայմանագրերի վրա փարածելը, թույլ փալու անցանկալիությունը, բ) այն պահի որոշումը, որից սկսած այդ կանոնը (ուժի գործադրման արգելքը) պետք է համարվի կայացած: Հանձնաժողովը գրնում է, որ հոդվածի երադարձ ազդեցությունը նախքան ժամանակակից իրավունքի կայացումը կնքված միջազգային պայմանագրերի վրա՝ անհնար է: Իրավաբանական փաստը պետք է գնահատվի այդ փաստին համապատասխան ժամանակակից իրավունքի հիման վրա: Վերոհիշյալ հոդվածը վերաբերում է պայմանագրի պարզան կնքման պայմաններին, այն է՝ պայմանագրի միջոցով իրավաբանական հարաբերությունների սրեղծման պայմաններին:

Իրավաբանական գործողության իրականացումը կարգավորող իրավունքի զարգացումը չի կարող իրավաբանական ուժից զրկել նախկինում գործող իրավունքին համապատասխան՝ արդեն ի կատար ածված իրավաբանական գործողությունը: Հերևարար՝ խնդրո առարկա հոդվածում արձանագրված կանոնը չի կարող ընկալվել որպես որևէ խաղաղության պայմանագիր կամ նախքան ուժի գործադրման վերաբերյալ ժամանակակից իրավունքի կայացումը հարկադրանքի միջոցով կնքված մեկ այլ պայմանագիր՝ իրավաբանական ուժից ab initio զրկելու հիմք»<sup>15</sup>:

Միջազգային իրավունքի հանձնաժողովի այս գնահատականները, իհարկե, զուրկ չեն տրամաբանությունից, սակայն կենտրոնանալով պայմանագրի կնքման փաստի վրա, դրանք բաց են թողնում մեկ էական հանգամանք՝ պայմանագրի բուն տեքստը և դրա հնարավոր անհամապատասխանությունը ժամանակակից միջազգային իրավակարգի հետ:

15 Տե՛ս International Law Commission. Draft Articles on the Law of Treaties with Commentaries // Yearbook of the International Law Commission, vol. II (1966), P. 247: Գրեթե նույն մոտեցումն ենք տեսնում նաև Բ. Ջենինգսի աշխատություններում, որի համաձայն «նվաճման միջոցով հնում ձեռք բերած տիտղոսները շարունակում են կրել իրավաբանական ուժ նաև այսօր»: Տե՛ս Jennings R.Y. The Acquisition of Territory in International Law. Manchester University Press. Manchester. 1963 P. 53:

Միջազգային իրավունքի հանճաժողովի այս մեկնաբանությունները չեն անդրադառնում մեկ էական հիմնահարցի. այն պահին որից պետք է սկսվի, այսպես կոչված, «արդի միջազգային իրավունքի» հաշվարկը և որից սկսած էլ ուժի գործադրման արգելքը պետք է համարվի բյուրեղացած, որպես սովորության միջազգային իրավունքի բաղկացուցիչ մաս, իսկ ուժի գործադրման արդյունքում կնքված միջազգային պայմանագրերը համարվեն՝ անվավեր:

Բավական հիմքեր կան պնդելու, որ ուժի գործադրման սովորության արգելքը սկսել է կայանալ դեռևս նախքան Երկրորդ և անգամ նախքան Առաջին համաշխարհային պատերազմները: Ուժի գործադրման արգելքի մասին խոսելիս, միջազգային իրավունքի հեղինակները, որպես կանոն, նախ անդրադառնում են 1928թ. *Պարերազմից՝ որպես ազգային քաղաքականության գործիքից հրաժարվելու վերաբերյալ պայմանագրին*, որն առավել հայտնի է, որպես Բրիան-Քելլոգի պակտ կամ Փարիզի պակտ: Սրանով հանդերձ, սակայն, մոռացության են մատնում առավել վաղ ժամանակաշրջանում ընդունված փաստաթղթերը:

Խոսելով խնդրի մասին հակառակ ժամանակագրությամբ՝ նախ, անհրաժեշտ է անդրադառնալ Բրիան-Քելլոգի պակտի հետ մույն տարեթվին՝ 1928թ.-ին տեղի ունեցած Ամերիկյան պետությունների վեցերորդ կոնֆերանսի արդյունքներին: Մասնավորապես, տվյալ կոնֆերանսի ընթացքում՝ փետրվարի 18-ին, մասնակից պետությունները եկան ընդհանուր եզրակացության՝ հռչակելով ուժի և դրա սպառնալիքի կիրառման անօրինականությունը միջազգային հարաբերություններում<sup>16</sup>: Հատկանշական է, որ տվյալ հռչակագիրը հիշատակվել է նաև Արդարադատության միջազգային դատարանի կողմից Ռ-ազմական և *ռազմականացված բնույթի գործողությունները Նիկարագուայի տարածքում և Նիկարագուայի դեմ* գործում՝ ուժի գործադրման միջազգային արգելքի սովորության բնույթը քննարկելիս<sup>17</sup>:

Բրիան-Քելլոգի պակտից և Ամերիկյան պետությունների վեցերորդ համագումարի հռչակագրից ավելի վաղ ժամանակաշրջանին անդրադառնալով՝ հնարավոր չէ չհիշատակել 1919թ. Վերսալի պայմանագիրը:

<sup>16</sup> Տե՛ս *Scott J.B.* The International Conferences of American States, 1889-1928: A Collection of the Conventions, Recommendations, Resolutions, Reports, and Motions Adopted by the First Six International Conferences of the American States, and Documents Relating to the Organization of the Conferences. Oxford University Press, New York, 1931. P. 293:

<sup>17</sup> Տե՛ս *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. the United States of America)*. International Court of Justice Reports 14 (1986). §189:

Արձանագրելով Առաջին համաշխարհային պատերազմի ավարտը՝ Վերսալի պայմանագրի 227-րդ հոդվածը սահմանում է պատերազմ սկսած կողմի ղեկավարի՝ Գերմանիայի կայսեր պատասխանատվության հարցը: Ավելին՝ ըստ հաղթանակած պետությունների՝ խնդրո առարկա գործողությունների համար, կարող էր սահմանվել միջազգային պատասխանատվություն:

Եվ իհարկե, խոսելով ուժի սպառնալիքի և ուժի գործադրման արգելքի մասին, հարկ է հիշատակել 20-րդ դարի երկրորդ տասնամյակի ամենահեղինակավոր միջազգային պայմանագրերից մեկը՝ 1919թ. Ազգերի լիգայի կանոնադրությունը: Այս հեղինակավոր փաստաթուղթը, իհարկե, չէր բացառում պատերազմը, սակայն պարունակում էր ուժի սպառնալիքի և ուժի գործադրման առավել հստակ սահմանափակումներ: Համաձայն Կանոնադրության նախաբանի. «Բարձր պայմանավորվող կողմերը որոշել են ընդունել՝ պատերազմի չդիմելու որոշ պարտավորություններ, և խիստ հետևել միջազգային իրավունքի ցուցումներին, որոնք այսուհետ ճանաչվում են կառավարությունների վարքագծի գործող կանոն»: Մասնավորապես, Կանոնադրության 11 հոդվածը հայտարարում էր, որ ցանկացած պատերազմ կամ պատերազմի սպառնալիք հետաքրքրում է Ազգերի լիգային, և վերջինս պարտավորվում է ձեռնարկել միջոցներ ազգերի խաղաղությունը արդյունավետ պաշտպանելու նպատակով: Ավելին, Կանոնադրության 12, 13 և 15 հոդվածների դրույթների համաձայն՝ Ազգերի լիգայի անդամները պարտավորվում էին չդիմել պատերազմի, քանի դեռ օգտագործված չէին վեճի կարգավորման որոշ խաղաղ միջոցներ: Իսկ այս փաստաթղթի 16 հոդվածը հստակ և աներկբա միջազգային պատասխանատվություն էր սահմանում Կանոնադրության նորմերը խախտած պետության նկատմամբ<sup>18</sup>:

Գնալով ևս մեկ քայլ ետ՝ հնարավոր չէ չանդրադառնալ 1907թ. Հաագայի կոնվենցիաներին: Մասնավորապես՝ Միջազգային վեճերի խաղաղ կարգավորման վերաբերյալ առաջին Հաագայի կոնվենցիան արձանագրում է անդամ պետությունների մտադրությունը՝ «կիրառել բոլոր ջանքերը, որպեսզի ապահովվի միջազգային տարաձայնությունների խաղաղ կարգավորումը»<sup>19</sup>: Համանման դրույթ արձանագրված էր նաև 1899թ. նույ-

<sup>18</sup> Պայմանագրի տեքստը հասանելի է՝

<http://www.hist.msu.ru/Departments/ModernEuUS/INTREL/SOURCES/Legnatus.htm>

<sup>19</sup> Hague Convention (I) for the Pacific Settlement of International Disputes. 18 October 1907. Article 1: Պայմանագրի տեքստը հասանելի է <http://avalon.law.yale.edu> Hague Convention (I) for the Pacific Settlement of International Disputes. 18 October 1907. Article 1: Պայմանագրի տեքստը հասանելի է [http://avalon.law.yale.edu/20th\\_century/hague072.asp](http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague072.asp) կայքում:

նանուն կոնվենցիայում<sup>20</sup>: Նաև, Պայմանագրային պարտավորությունների պարտադրման ընթացքում ուժի գործադրման սահմանափակման վերաբերյալ երկրորդ Հաագայի կոնվենցիան սահմանում է պետությունների մտադրությունը. «Չդիմել զինված ուժի մեկ պետության Կառավարության կողմից մեկ այլ պետության Կառավարությունից պայմանագրային պարտավորությունների կատարում պահանջելիս»<sup>21</sup>: Ուժի գործադրումը, տվյալ փաստաթղթի համաձայն, հնարավոր էր դառնում միայն այն պարագայում, երբ իր պարտավորությունները չկատարող պետությունը մերժում էր պարտատիրոջ պահանջը կամ հրաժարվում էր հարցի քննությունից արբիտրաժի միջոցով, կամ հրաժարվում էր ի կատար ածել արբիտրաժի պատշաճ կայացրած որոշումը:

Այս փաստաթղթերը հիմք են հանդիսացել միջազգային իրավունքի տեսությունում այն կարծիքի ձևավորմանը և կայացմանը, որ 19-րդ դարի վերջերին և 20-րդ դարի առաջին տասնամյակների ընթացքում, միջազգային իրավունքը, թեև, թույլ էր տալիս ուժի գործադրումը, սակայն, միայն որպես պետությունների իրավունքների պաշտպանության միջոց, այն էլ՝ որպես վերջին միջոց, որին կարելի է դիմել իրավունքների պաշտպանության խաղաղ միջոցների դիմելուց և դրանց անհաջողությամբ պսակվելուց հետո միայն<sup>22</sup>: Խնդրո առարկա ժամանակաշրջանի միջազգային իրավունքի վերաբերյալ նման մոտեցում է որդեգրել նաև Հ. Լաուտերպախտը<sup>23</sup>:

Եվ վերջապես, այս ուսումնասիրությունը կարելի է եզրափակել 1890թ. Վաշինգտոնում տեղի ունեցած Ամերիկյան պետությունների միջազգային համաժողովի կողմից ընդունած մեկ այլ բանաձևով, որն ի թիվս այլոց, արձանագրում էր զինված ուժի գործադրման կամ դրա սպառնալիքի արդյունքում ձեռք բերված տարածքային նվաճումների անվավերությունը<sup>24</sup>:

Ի՞նչ եզրակացության է կարելի հանգել վերոնշյալ փաստաթղթերի վերլուծության հիման վրա: Գտնում ենք, որ Առաջին համաշխարհային

20 Hague Convention (I) for the Pacific Settlement of International Disputes. 29 July 1899. Article 1:

Պայմանագրի տեքստը հասանելի է [http://avalon.law.yale.edu/19th\\_century/hague01.asp](http://avalon.law.yale.edu/19th_century/hague01.asp) կայքում:

21 Hague Convention (I) for the Pacific Settlement of International Disputes. 29 July 1899. Article 1:

Պայմանագրի տեքստը հասանելի է [http://avalon.law.yale.edu/19th\\_century/hague01.asp](http://avalon.law.yale.edu/19th_century/hague01.asp) կայքում:

22 Տե՛ս Геворгян А. Актуальные проблемы международно-правового регулирования территориальных споров. Диссертация на соискание ученой степени к.ю.н. ЕГУ (2011). С. 28-30:

23 Տե՛ս Lauterpacht H. Oppenheim's International Law, vol. II: Disputes, War and Neutrality. 7th ed. Longman, Green & Co. London. 1952. P. 177-178:

24 Տե՛ս Brownlie I. International Law and the Use of Force by States. Clarendon Press, Oxford, 1963. P. 27:

պատերազմին նախորդող, և հատկապես դրան հաջորդող ժամանակահատվածում ընդունված փաստաթղթերը, բավարար հիմք են տալիս պնդելու, որ 20-րդ դարի երկրորդ տասնամյակում ուժի գործադրման արգելքն արդեն սկսում էր կայանալ՝ որպես ընդհանուր միջազգային իրավունքի բաղկացուցիչ մաս: Կարծում ենք նաև, որ բոլոր այն դեպքերը, երբ 19-րդ դարի վերջում կամ 20-րդ դարի սկզբում ուժի գործադրման կամ դրա սպառնալիքի ազդեցության ներքո կնքված միջազգային պայմանագրերը դադարեցվել են կողմերի փոխադարձ համաձայնության հիման վրա, ինչպես, օրինակ՝ Պանամայի ջրանցքի վերաբերյալ պայմանագիրը, ևս կարող են ծառայել որպես պետությունների *opinio juris*-ի վկայություն առ այն, որ խնդրո առարկա ժամանակաշրջանում ուժի, ինչպես նաև հարկադրանքի ներքո կնքված միջազգային պայմանագրերը պետք է որակվեն՝ առոչինչ:

Սա, իհարկե, չի նշանակում, որ մենք առաջարկում ենք վերանայել բոլոր այն միջազգային փաստաթղթերը, որոնք կնքվել են պատերազմական գործողությունների արդյունքում: Երկրի քաղաքական քարտեզը պատմության ընթացքում վերանայվել է հազարավոր անգամներ, և հետևաբար, նման առաջարկը կունենար ահռելի հետևանքներ գրեթե բոլոր պետությունների համար: Սակայն ուժի գործադրման սովորութային արգելքի կայացումից հետո նման եղանակով պարտադրված միջազգային փաստաթղթերը պետք է համարվեն անվավեր: Գտնում ենք նաև, որ առնվազն Վերսալի պայմանագրին ու Ազգերի լիգայի կանոնադրությանը հաջորդող ժամանակաշրջանում ուժի սպառնալիքի և ուժի գործադրման արգելքը պետք է համարել հաստատված:

Հատկանշական է նաև, որ Մոսկվայի պայմանագիրը (մարտի 16, 1921թ.) և Կարսի պայմանագիրը (հոկտեմբերի 13, 1921թ.), որոնք ակնհայտորեն կնքվել են ուժի սպառնալիքի ազդեցության ներքո, և որոնք արձանագրել են էական տարածքային զիջումներ Հայաստանի կողմից, վերաբերում են հենց քննարկվող արգելքի բյուրեղացման ժամանակաշրջանին: Եվ այս հանգամանքը կարող է տեսականորեն հիմք ծառայել՝ տվյալ փաստաթղթերն առոչինչ ճանաչելու համար:



**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ  
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՔԱՂԱՔԱՅԻ ԹԱՄԱՐԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ  
«ԳՈՒՅՔԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ  
ԳՐԱՆՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 6-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ  
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ  
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

**Քաղ. Երևան**

**11 հոկտեմբերի 2013թ.**

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուդյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի (գեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

գրավոր ընթացակարգով գործի դատաքննության շրջանակներում՝ դիմող Թ. Սարգսյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի փորձաքննության վարչության պետ Ս. Յուզբաշյանի, իրավական փորձաքննության բաժնի գլխավոր մասնագետ Ս. Համբարձումյանի, հետազոտությունների եւ վերլուծությունների կենտրոնի փորձագետ Հ. Սարգսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Թա-



մարա Սարգսյանի դիմումի հիման վրա՝ «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Թ. Սարգսյանի՝ 13.05.2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1999 թվականի ապրիլի 14-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1999 թվականի ապրիլի 30-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի մայիսի 6-ից:

Գիմողի կողմից վիճարկվող դրույթը՝ «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքում որպես լրացում ներմուծվել է «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություն կատարելու մասին» ՀՕ-247-Ն օրենքով: Նշված օրենքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2011 թվականի հունիսի 23-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2011 թվականի հուլիսի 19-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի օգոստոսի 6-ից:

Օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է. *«Գույքի նկատմամբ գրանցված իրավունքները եւ սահմանափակումներն ունեն իրավաբանական ուժ, իսկ բոլոր սուբյեկտները համարվում են տեղեկացված դրանց գրանցման մասին անկախ այն հանգամանքից, թե իրականում տեղյակ են այդ մասին, թե ոչ»:*

Մինչեւ օրենքի վիճարկվող դրույթն օրենքում ներմուծվելը նմանատիպ իրավական կարգավորումներ նախատեսող նորմ ամրագրված է եղել «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի նախորդ խմբագրությամբ տեքստի 14-րդ հոդվածում՝ հետեւյալ շարադրանքով. *«Բոլոր ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձինք գույքի գրանցման իրավունքների վերաբերյալ համարվում են տեղեկացված՝ անկախ նրանից՝ իրականում տեղյակ էին նրանք այդ իրավունքների մասին, թե ոչ»:*

*Գույքի նկատմամբ չգրանցված իրավունքները, որոնք նշվում են այլ*

*փաստաթղթերում, բացի անշարժ գույքի պերական գրանցման միասնական մատրյանի գրանցման թերթիկներից, չեն համարվում ճանաչված եւ գրանցված»:*

2. Քննության առարկա գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետեւյալին. Օրջոնիկիձեի շրջխորհրդի գործկոմի 02.11.1984 թվականի թիվ 26/13 որոշմամբ Երեւան քաղաքի Նոր Արեշ 34-րդ փողոցի թիվ 41 հասցեում գտնվող անշարժ գույքը սեփականության իրավունքով գրանցվել է Ալեքսան Սարգսյանի անունով, ով մահացել է 09.08.1998 թվականին, իսկ նրա կինը՝ Հայկուշ Սարգսյանը՝ 13.07.2010 թվականին:

Ծնողների մահից հետո սույն գործով դիմողը փաստացի տիրապետման փաստի ուժով ընդունել է ժառանգությունը՝ Երեւան քաղաքի Նոր Արեշ 34-րդ փողոցի թիվ 41 հասցեում գտնվող անշարժ գույքը, սակայն այն չի ձեռակերպել: Նրա կողմից են կատարվել ծնողների հուղարկավորության հետ կապված ծախսերը, ինչպես նաեւ վերոնշյալ անշարժ գույքի առնչությամբ հարկային եւ կոմունալ վճարումները:

1999 թվականին դիմելով դատարան՝ քաղաքացիներ Գարեգին Մելիքսեթյանը եւ Վահագն Մինասյանը, հայտնելով, որ իրենց պապը՝ Ալեքսան Սարգսյանը, հանդիսանալով Երեւան քաղաքի Նոր Արեշ 34-րդ փողոցի թիվ 41 հասցեում գտնվող անշարժ գույքի սեփականատերը, 25.11.1986 թվականի կտակով նշված գույքը հավասար բաժիններով կտակել է իրենց, դատարանից խնդրել են հարգելի ճանաչել ժառանգության ընդունման ժամկետի բաց թողնելը:

Երեւան քաղաքի Էրեբունի եւ Նուբարաշեն համայնքների առաջին ատյանի դատարանը թիվ 2-290 քաղաքացիական գործով 10.05.1999 թվականին կայացրած վճռով վճռել է «Հարգելի համարել ըստ կտակի ժառանգության ընդունման ժամկետի բաց թողնելը եւ Գարեգին Մելիքսեթյանին եւ Վահագն Մինասյանին ճանաչել ժառանգությունը ընդունած Երեւանի Նոր Արեշի 34 փող. 41 տան նկատմամբ»:

Սույն գործով դիմողը մասնակից չի դարձվել Երեւան քաղաքի Էրեբունի եւ Նուբարաշեն համայնքների առաջին ատյանի դատարանում քննված թիվ 2-290 քաղաքացիական գործին, եւ նրան տվյալ գործով դատարանի 10.05.1999 թվականին կայացված վճռի եւ Ալեքսան Սարգսյանի կողմից 26.11.1986 թվականին կազմված կտակի մասին հայտնի է դարձել միայն Երեւան քաղաքի Էրեբունի եւ Նուբարաշեն վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի վարույթում գտնը-

վող՝ ըստ հայցի Թամարա Սարգսյանի ընդդեմ Վահագն Մինասյանի, Հարություն Առաքելյանի եւ Պայծառ Կնյազյանի՝ գործարքն անվավեր ճանաչելու, սեփականության իրավունքը դադարեցնելու եւ ժառանգությունն ընդունած ժառանգ ճանաչելու պահանջների մասին թիվ ԵԷԴ/0453/02/12 քաղաքացիական գործի նյութերից, երբ այդ գործով նախնական դատական նիստի ժամանակ Թամարա Սարգսյանին տրամադրվել է Վահագն Մինասյանի ներկայացրած հայցադիմումի պատասխանը, որին կից ներկայացված են եղել վերոնշյալ վճիռը եւ կտակը:

Թամարա Սարգսյանը Երեւան քաղաքի Էրեբունի եւ Նուբարաշեն համայնքների առաջին ատյանի դատարանի 10.05.1999 թվականի թիվ 2-290 վճռի դեմ 18.09.2012 թվականին ներկայացրել է վերաքննիչ բողոք այն հիմքով, որ առաջին ատյանի դատարանի վճիռն օրինական եւ հիմնավորված չէ, այն կայացվել է իր՝ գործի քննությանը մասնակից չդարձված անձ Թամարա Սարգսյանի իրավունքների եւ պարտականությունների վերաբերյալ, իսկ բողոքարկվող վճռի մասին իրեն հայտնի է դարձել թիվ ԵԷԴ/0453/02/12 քաղաքացիական գործով 03.08.2012 թվականին տեղի ունեցած նախնական դատական նիստի ավարտից հետո, երբ իրեն տրամադրվել է Վահագն Մինասյանի հայցադիմումի պատասխանը եւ դրան կից՝ վերը նշված վճիռը:

Վերաքննիչ դատարանն իր՝ 04.10.2012 թվականի որոշմամբ վերադարձրել է վերաքննիչ բողոքն այն պատճառաբանությամբ, որ «... վերաքննիչ բողոքին կից ներկայացված թիվ ԵԷԴ/0453/02/12 քաղաքացիական գործով Բողոքաբերի ներկայացրած հայցադիմումի բովանդակությունից հետեւում է, որ վիճելի տան նկատմամբ կատարված է նաեւ սեփականության իրավունքի պետական գրանցում: Վերաքննիչ դատարանը հարկ է համարում նշել, որ «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ գույքի նկատմամբ գրանցված իրավունքները եւ սահմանափակումներն ունեն իրավաբանական ուժ, իսկ բոլոր սուբյեկտները համարվում են տեղեկացված դրանց գրանցման մասին անկախ այն հանգամանքից, թե իրականում տեղյակ են այդ մասին, թե ոչ: Ավելին՝ վերաքննիչ բողոքում եւ դրան կից ներկայացված վերը վկայակոչված հայցադիմումում նշված փաստարկների համաձայն՝ Բողոքաբերը ծնողների մահից հետո մշտապես բնակվել է վիճելի տանը, հետեւաբար նա կարող էր իմանալ իր ենթադրյալ իրավունքների խախտման՝ մասնավորապես բողոքարկվող դատական ակտի գոյության մասին:

Նշվածի հիման վրա Վերաքննիչ դատարանը գտնում է, որ բողոքը ներկայացվել է օրենքով սահմանված եռամսյա ժամկետը լրանալուց հետո, չի պարունակում բաց թողնված ժամկետը վերականգնելու մասին միջնորդություն»:

Վճռաբեկ դատարանն իր՝ 28.11.2012 թվականի որոշմամբ վերադարձրել է դիմողի վճռաբեկ բողոքը՝ վերահաստատելով վերաքննիչ դատարանի կողմից արտահայտված իրավական դիրքորոշումները:

**3.** Դիմողը գտնում է, որ «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 8, 18 եւ 31-րդ հոդվածներին:

Դիմողի կարծիքով՝ վիճարկվող օրենքը չի համապատասխանում իրավական որոշակիության սկզբունքին: Իր այդ դիրքորոշումը հիմնավորելու համար դիմողը վկայակոչում է իրավական օրենքի առնչությամբ ՀՀ սահմանադրական դատարանի 2008 թվականի մայիսի 13-ի ՍԴՈ-753 որոշման մեջ եւ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ Հասանը եւ Չաուշն ընդդեմ Բուլղարիայի, «Սանդի Թայմսն» ընդդեմ Միացյալ Թագավորության գործերով վճիռներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, հիշատակում է նաեւ Վենետիկի հանձնաժողովի 86-րդ լիազույսար նստաշրջանում հաստատված «Իրավունքի գերակայության մասին զեկույցը»:

Իր սեփականության իրավունքի ենթադրյալ խախտման տեսանկյունից դիմողը, վկայակոչելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի 2008 թվականի մարտի 18-ի ՍԴՈ-741 որոշման մեջ ամրագրված իրավական դիրքորոշումները, գտնում է, որ օրենքի վիճարկվող դրույթը հակասում է օրենքի ուժով սեփականության իրավունք ձեռք բերելու օրինական ակնկալիքի սկզբունքին:

Դիմողը գտնում է նաեւ, որ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին իրականում տեղեկացված չլինելու պարագայում տեղեկացված համարվելու դեպքում ինքը զրկվել է իր իրավունքները եւ պարտականությունները շոշափող դատական ակտի բողոքարկման վարույթին մասնակից դառնալու հնարավորությունից, իրավահավասարության եւ կողմերի մրցակցության պայմաններում իր սեփականության իրավունքի խախտումը վերացնելու եւ խախտված իրավունքը վերականգնելու, ինչպես նաեւ արդար դատաքննության բոլոր պահանջների պահպանմամբ՝ իր իրավունքների արդյունավետ իրավական պաշտպանության հնարավորություններից:

4. Պատասխանող կողմը, առարկելով դիմողի փաստարկները, գտնում է, որ «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթները համապատասխանում են ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 8, 18 եւ 31-րդ հոդվածներին:

Իր դիրքորոշումը պատասխանողը հիմնավորում է նրանով, որ պետական գրանցման իմացության եւ գրանցված իրավունքների հավաստիության կանխավարկածներն ուղղված են քաղաքացիական շրջանառության կայունության ապահովմանը, քաղաքացիական շրջանառության մասնակիցների սեփականության եւ այլ գույքային իրավունքների պաշտպանությանը:

Անդրադառնալով օրենքի վիճարկվող դրույթների սահմանադրականության խնդրին՝ դատական ակտերի բողոքարկման ժամկետների տեսանկյունից, պատասխանողը գտնում է, որ թեեւ անձը դատական ակտի մասին կարող է իմանալ նաեւ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման միջոցով, սակայն **դատարանը այդ փաստը գնահատելիս պետք է հիմք ընդունի դատական ակտի չիմացության կամ այդ մասին տեղեկանալու իրական հնարավորության բացակայության վերաբերյալ ներկայացված փաստարկները:** Միաժամանակ, պատասխանողը շեշտում է դատական քննությանը մասնակից չդարձված անձի կողմից իր իրավունքների պաշտպանության նկատառումներով ընդհանուր հիմունքներով առաջին ատյանի դատարան հայց հարուցելու հնարավորությունը՝ հաշվի առնելով նաեւ հայցային վաղեմության ժամկետները:

Անդրադառնալով օրենքի վիճարկվող դրույթների սահմանադրականության խնդրին՝ հայցային վաղեմության ինստիտուտի համատեքստում, պատասխանողը գտնում է, որ հայցային վաղեմությունը կարող է հաշվարկվել պետական գրանցման պահից, եթե անձը գիտեր կամ պարզապես պարտավոր էր իմանալ համապատասխան պետական գրանցման մասին: Միաժամանակ, այս կապակցությամբ պատասխանողը վկայակոչում է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 344-րդ հոդվածը, որը սահմանում է այն պահանջները, որոնց վրա հայցային վաղեմություն չի տարածվում, եւ շեշտադրում է այդ պահանջներից մեկը՝ սեփականատիրոջ կողմից իր գույքի տիրապետման, օգտագործման եւ տնօրինման իրավունքները խախտող՝ պետական մարմնի կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի կամ դրանց պաշտոնատար անձանց ակտն անվավեր ճանաչելու մասին պահանջը:

5. Անդրադառնալով օրենքի վիճարկվող դրույթների՝ իրավական որոշակիության սկզբունքին չհամապատասխանելու եւ սեփականության իրավունքը խախտելու հիմքերով ՀՀ Սահմանադրությանը հակասելու վերաբերյալ դիմողի փաստարկներին՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը դրանք հիմնավոր չի համարում հետեւյալ պատճառաբանությամբ. իրավական անորոշության վերաբերյալ իրավական դիրքորոշումներ սահմանադրական դատարանն արտահայտել է իր՝ 18.04.2006 թվականի ՍԴՈ-630 որոշման մեջ, որում ամրագրել է, որ «որեւէ իրավական նորմ չի կարող համարվել «օրենք», եթե այն չի համապատասխանում իրավական որոշակիության (res judicata) սկզբունքին, այսինքն՝ ձեւակերպված չէ բավարար աստիճանի հստակությամբ, որը թույլ տա քաղաքացուն դրա հետ համատեղելու իր վարքագիծը»:

Իր մեկ այլ՝ 13.05.2008 թվականի ՍԴՈ-753 որոշմամբ սահմանադրական դատարանը սահմանել է նաեւ, որ՝ «Օրենքի կանխատեսելիությունը գնահատելու համար կարելի է գործոն է նաեւ տվյալ հարաբերությունները կանոնակարգող տարբեր կարգավորումների միջեւ հակասությունների առկայության կամ բացակայության հանգամանքը»:

«Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթների՝ սահմանադրական դատարանի վերը հիշատակված որոշումների համատեքստում, ուսումնասիրությունից բխում է, որ օրենքի վիճարկվող դրույթը ձեւակերպված է բավարար հստակությամբ. օրենսդրի կամքը հստակորեն է արտահայտված եւ չի զրկում քաղաքացուն իր վարքագիծը վիճարկվող նորմի հետ համատեղելու հնարավորությունից, չի խոչընդոտում նաեւ տվյալ նորմով նախատեսված իրավակարգավորման շրջանակներում գործողության հետեւանքները կանխատեսելը, իսկ օրենքի վիճարկվող դրույթների եւ վերաբերելի օրենսդրության ուսումնասիրությունը վկայում է, որ դիտարկվող հարցի առնչությամբ առկա չեն հակասություններ:

Ինչ վերաբերում է օրենքի վիճարկվող դրույթների՝ սեփականության իրավունքը խախտելու հիմքով ՀՀ Սահմանադրությանը հակասելու վերաբերյալ դիմողի փաստարկներին, ապա սեփականության իրավունք ձեռք բերելու օրինական ակնկալիքի վերաբերյալ դիմողի հիշատակված ՍԴՈ-741 որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումներն օրենքի վիճարկվող դրույթի սահմանադրականության հետ առնչություն չունեն, քանի որ գործող օրենսդրության ուսումնասիրությունը վկայում է, որ բոլոր այն անձինք, ում իրավունքների եւ պարտականությունների վերաբերյալ ընդունվել է դատական ակտ նրանց բացակայության պայ-

մաններում, իրավունք ունեն դիմելու դատարան, իսկ դատարան դիմելու համար սահմանված ժամկետները բաց թողնելու պարագայում նրանք կարող են ներկայացնել համապատասխան միջնորդություն՝ խնդրելով հարգելի ճանաչել բաց թողնված ժամկետը:

6. Սույն գործով դիմումի եւ կից ներկայացված փաստաթղթերի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ դիմողի իրավունքների ենթադրյալ խախտումը պայմանավորված է իրավակիրառական պրակտիկայում «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթներին տրված մեկնաբանությամբ: Մասնավորապես, դիմողը, որպես գործին մասնակից չդարձված անձ, որի իրավունքների եւ պարտականությունների վերաբերյալ կայացվել է գործն ըստ էության լուծող դատական ակտ, փորձել է օգտվել ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 205-րդ հոդվածով նախատեսված իրավունքից, սակայն ՀՀ վերաքննիչ դատարանը վերադարձրել է բողոքն այն պատճառաբանությամբ, որ դիմողը բաց է թողել ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 207-րդ հոդվածի 5-րդ մասով բողոք բերելու համար նախատեսված եռամսյա ժամկետը եւ չի ներկայացրել ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 207-րդ հոդվածի 6-րդ մասով նախատեսված միջնորդությունը: Դատարանը դիմողի կողմից բողոքը ներկայացնելու ժամկետի բացթողումը հիմնավորել է երկու հանգամանքով՝

**Ուսի** նրանով, որ դիմողը ծնողների մահից հետո մշտապես բնակվել է վիճելի տանը, հետեւաբար՝ **կարող էր իմանալ** իր ենթադրյալ իրավունքների խախտման, մասնավորապես, բողոքարկվող դատական ակտի գոյության մասին: Նշվածի առնչությամբ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ տվյալ իրավական դիրքորոշմամբ վերաքննիչ դատարանը, կիրառելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 207-րդ հոդվածի 5-րդ մասի դրույթները եւ, մասնավորապես, նշված դրույթներում ամրագրված՝ «կարող էր իմանալ» արտահայտությունը, ինչպես նաեւ օգտվելով իր հայեցողական ազատությունից, գնահատել է գործի փաստական հանգամանքները եւ գտել, որ ծնողների մահից հետո վիճելի տանը մշտապես բնակվելու հետեւանքով դիմողը **կարող էր իմանալ իր** ենթադրյալ իրավունքների խախտման, մասնավորապես, բողոքարկվող դատական ակտի գոյության մասին,

**երկրորդ**, հիմնավորումը պայմանավորվել է «Գույքի նկատմամբ

իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով: Վերաքննիչ դատարանը, չհերքելով դիմողի ներկայացրած այն փաստը, որ իրականում դիմողը բողոքարկվող դատական ակտի մասին տեղեկացվել է 03.08.2012 թվականին, այդուհանդերձ, ամրագրելով «Մինչդեռ վերաքննիչ բողոքին կից ներկայացված ... հայցադիմումի բովանդակությունից հետևում է, որ» բառակապակցությունը, արձանագրել է այն փաստը, որ վիճելի տան նկատմամբ կատարված է նաև սեփականության իրավունքի պետական գրանցում՝ կիրառելով «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասը:

Վերաքննիչ դատարանի վերը նշված իրավական դիրքորոշման կապակցությամբ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ վերաքննիչ դատարանը, փաստորեն, «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթներին տվել է այնպիսի մեկնաբանություն, համաձայն որի՝ գույքի նկատմամբ գրանցված իրավունքների եւ սահմանափակումների մասին տեղեկացված լինելու կանխավարկածը ներառում է նաև գույքի նկատմամբ իրավունքների գրանցման համար իրավական հիմք հանդիսացած **դատական ակտերի գոյության մասին տեղեկացված լինելու կանխավարկածը**, եւ որ «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթները կարող են դրվել ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 207-րդ հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված՝ դիմում ներկայացնելու համար սահմանված եռամսյա ժամկետի հաշվարկման հիմքում:

Մինչդեռ «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթների ուսումնասիրությունից բխում է, որ դրանք վերաբերում են գույքի նկատմամբ «գրանցված իրավունքների եւ սահմանափակումների» մասին իրավունքի սուբյեկտների՝ տեղեկացված լինելու կանխավարկածին, այլ ոչ թե գույքի նկատմամբ իրավունքների գրանցման համար իրավական հիմք հանդիսացած դատական ակտերի գոյության մասին տեղեկացված լինելու կանխավարկածին: «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքում կամ ընդհանրապես ՀՀ օրենսդրության մեջ առկա չէ որեւէ դրույթ, որ թույլ կտար պնդելու հակառակը կամ այն, որ «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթները կարող են դրվել ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 207-րդ հոդ-



վածի 5-րդ մասով նախատեսված՝ դիմում ներկայացնելու համար սահմանված եռամսյա ժամկետի հաշվարկման հիմքում: Ավելին, օրենքի վիճարկվող դրույթների առնչությամբ ՀՀ կառավարությունը, որպես օրենսդրական նախաձեռնության հեղինակ, իր հիմնավորումներում նշել է, որ «սահմանվել է նաև նոր՝ **գրանցված իրավունքների հավաստիության կանխավարկածը**, որը եւս բավականին կարեւոր նշանակություն ունի գրանցված իրավունքների ճանաչման եւ պաշտպանության սկզբունքի ապահովման առումով»:

ՀՀ օրենսդրության եւ, մասնավորապես, ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի ուսումնասիրությունից բխում է, որ օրենսդիրը դատական պաշտպանության եւ արդար դատաքննության սահմանադրական իրավունքների իրացումն ապահովելու նպատակով սահմանել է դատական ակտերի բողոքարկման ժամկետների հաշվարկման կարգ. դատական ակտերը բողոքարկվում են կա՛մ դրանց կայացման պահից, կա՛մ դրանք ստանալու պահից: Ավելին, ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր ՄԳՈ-1052 եւ ՄԳՈ-1062 որոշումներում, անդրադառնալով դատական ակտերի բողոքարկման ժամկետներին, ամրագրել է իրավական դիրքորոշումներ, որոնցից բխում է, որ ՀՀ Սահմանադրության 18 եւ 19-րդ հոդվածներով նախատեսված՝ դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների եւ արդար դատաքննության իրավունքների արդյունավետ իրացումը կարող է ապահովվել միայն այն դեպքում, երբ առկա են դատական ակտին ծանոթանալու եւ դրա բողոքարկման իրավունքն արդյունավետ իրականացնելու համար բավարար ժամանակ ապահովող երաշխիքներ, այն է՝ երբ բողոքարկվող դատական ակտը տրամադրվի /հասանելի դարձվի/ անձին:

7. Ամփոփելով վերոգրյալը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթներով սահմանված իրավակարգավորումն ինքնին չի առաջացնում հակասահմանադրական իրավիճակներ. այն կոչված է իր ամբողջության մեջ պաշտպանելու սեփականատիրոջ իրավունքները՝ առանց շոշափելու երրորդ անձանց իրավունքները եւ օրինական շահերը: Այլ խնդիր է իրավակիրառական պրակտիկայում օրենքի վիճարկվող դրույթներին տրված մեկնաբանությունը: Այս կապակցությամբ դիմողի գործով դատական ակտերի ուսումնասիրության հիման վրա սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ վերաքննիչ դատարանի կողմից օրենքի վիճարկվող

դրույթներին տրված մեկնաբանությունը, **այն է՝ գույքի նկատմամբ իրավունքների գրանցման վերաբերյալ իրազեկվածության կանխավարկածից դրա հիմքում ընկած դատական ակտի գոյության մասին իրազեկվածության կանխավարկած քիեցնելը** ոչ միայն չի արտացոլում օրենսդրի կամքը, այլև չի բխում դատական ակտերի բողոքարկման վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված իրավակարգավորումների սահմանադրաիրավական տրամաբանությունից՝ խաթարելով անձի՝ դատական պաշտպանության եւ արդար դատաքննության սահմանադրական իրավունքները: Իր հերթին, ՀՀ վճռաբեկ դատարանը վերադարձնելով դիմողի վճռաբեկ բողոքը եւ **վերահաստատելով** տվյալ գործով ՀՀ վերաքննիչ դատարանի իրավական դիրքորոշումները՝ անուղղակիորեն արտահայտվել է նման իրավական մեկնաբանության իրավաչափության օգտին՝ կանխորոշելով վիճարկվող նորմի նման մեկնաբանությամբ կիրառման հնարավոր իրավակիրառ պրակտիկայի ձեւավորումը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**:

1. «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրությանը սահմանադրաիրավական այն բովանդակությամբ, համաձայն որի՝ **գույքի նկատմամբ գրանցված իրավունքների եւ սահմանափակումների մասին տեղեկացված լինելու կանխավարկածը չի ներառում գույքի նկատմամբ իրավունքների գրանցման համար իրավական հիմք հանդիսացած եւ երրորդ անձի իրավունքներին անմիջականորեն առնչվող դատական ակտերի գոյության մասին տեղեկացված լինելու կանխավարկածը եւ չի հանդիսանում գույքի նկատմամբ իրավունքների գրանցման համար իրավական հիմք հանդիսացած դատական ակտի բողոքարկման համար դատավարական օրենսգրքերով սահմանված ժամկետների հաշվարկման հիմք:**

2. «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթները սույն գործով դիմողի նկատմամբ կիրառվել են սույն որոշման մեջ սահմանադրական

դատարանի կողմից բացահայտված, մասնավորապես՝ որոշման եզրափակիչ մասի առաջին կետում բերված սահմանադրաիրավական բովանդակությունից տարբերվող այլ մեկնաբանությամբ:

3. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասի եւ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.33-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն դիմողի նկատմամբ կայացված վերջնական դատական ակտը նոր հանգամանքի ի հայտ գալու հիմքով ենթակա է վերանայման՝ օրենքով սահմանված կարգով:

4. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

**ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ**

**Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**

**11 հոկտեմբերի 2013 թվականի  
ՍԳՈ-1120**



**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ  
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՔԱՂԱՔԱՅԻ ԱՐԹՈՒՐ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆԻ ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝  
ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 17-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ  
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ  
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

**Քաղ. երևան**

**5 նոյեմբերի 2013թ.**

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուկյանի (զեկուցող), Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողի ներկայացուցիչներ Ա. Ջեյնալյանի, Ա. Ղազարյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության իրավական փորձաքննության բաժնի գլխավոր մասնագետ Ս. Համբարձումյանի, նույն բաժնի առաջատար մասնագետ Հ. Սարղսարյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Արթուր Խաչատրյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահ-

մանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Արթուր Խաչատրյանի՝ 03.04.2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Չ Ե Ց .**

1. ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքն ընդունվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 1998 թվականի մայիսի 5-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի հուլիսի 28-ին եւ ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 17.06.1998թ. ընդունված՝ «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգիրքը գործողության մեջ դնելու մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 1-ից:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի վիճարկվող 2-րդ մասը սահմանում է. «Վնասներ են՝ իրավունքը խախտված անձի ծախսերը, որ նա կատարել է կամ պետք է կատարի խախտված իրավունքը վերականգնելու համար, նրա գույքի կորուստը կամ վնասվածքը (իրական վնաս), ինչպես նաեւ չստացված եկամուտները, որոնք այդ անձը կստանար քաղաքացիական շրջանառության սովորական պայմաններում, եթե նրա իրավունքը չխախտվեր (բաց թողնված օգուտ)»:

Ընդունվելուց ի վեր ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի 2-րդ մասում փոփոխություններ եւ լրացումներ չեն կատարվել:

2. Գործի համառոտ դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետեւյալին. 28.06.2010թ. Վարդան Խաչատրյանը «Վնասը փոխհատուցելու պահանջի մասին» հայց է ներկայացրել ՀՀ Երեսան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարան ընդդեմ Հայաստանի Հանրապետության՝ ի դեմս ՀՀ ֆինանսների նախարարության, որով պահանջել է հատուցել իր կրած նյութական վնասը, այն է՝ իր ներկայացուցիչներին վճարած գումարը՝ իրեն դատական ատյաններում եւ ՀՀ սահմանադրական դատարանում ներկայացնելու համար, այդ գումար

րի վրա հաշվարկվող բոլոր տեսակի հարկերը, ինչպես նաև իր կրած ոչ նյութական (բարոյական) վնասը՝ այն հիմնավորմամբ, որ «Վարդան Խաչատրյանը բացի իրական վնասից, որ կրել է, այլ ապրումներ է ունեցել՝ սպասելով դատական կարգով իր գործի լուծմանը: Այդ անորոշությունը, որ տեսել է ընդհանուր իրավասության դատարան դիմելուց մինչև Սահմանադրական դատարանի դատական ակտի կայացումը, իր նկատմամբ դատարանների կողմից ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող օրենքի դրույթների կիրառումը, իր արդար դատաքննության իրավունքի խախտումը, հոգեւոր տազմապ եւ անհանգստություն է պատճառել նրան: Վարդան Խաչատրյանը այդ հոգեւոր տազմապը եւ անհանգստությունը չէր կրի (հետեւանք), եթե նրա իրավունքը չխախտվեր (պատճառ). Առկա է պատճառահետեւանքային կապ»:

Ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանն իր՝ 15.07.2012թ. «Հայցադիմումը վարույթ ընդունելու եւ գործը դատաքննության նախապատրաստելու մասին» որոշմամբ հայցն ընդունել է վարույթ:

Վարդան Խաչատրյանի մահից հետո ընդհանուր իրավասության դատարանն իր՝ 28.09.2011թ. «Քաղաքացիական գործի վարույթը վերսկսելու եւ դատական նիստ հրավիրելու մասին» որոշմամբ Արթուր Խաչատրյանին ճանաչել է ԵԿԴ/1320/02/10 գործով հայցվոր Վարդան Խաչատրյանի իրավահաջորդ եւ իր՝ 02.05.2012թ. վճռով հայցը բավարարել է մասնակի՝ վճռելով Հայաստանի Հանրապետությունից՝ ի դեմս ՀՀ ֆինանսների նախարարության, հօգուտ Վարդան Խաչատրյանի իրավահաջորդ Արթուր Խաչատրյանի բռնագանձել է 1.000.000 (մեկ միլիոն) ՀՀ դրամ՝ որպես Վարդան Խաչատրյանին պատճառված նյութական վնասի հատուցման գումար: Հայցը 564.225 ՀՀ դրամ նյութական վնասի եւ նյութական վնասի նկատմամբ հաշվարկվող հարկերի բռնագանձման պահանջի մասով մերժել է: Ոչ գույքային (բարոյական) վնասի հատուցման պահանջի մասով քաղաքացիական գործի վարույթը կարճել է այն պատճառաբանությամբ, որ «ի տարբերություն նյութական վնասի՝ բարոյական վնասը ՀՀ օրենսդրությունում չունի իր կարգավորումը», «դատարանը չի կարող կիրառել բարոյական վնասի ինստիտուտը, քանի դեռ առկա չէ դրա սահմանումը, կարգավորումը Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիաիրավական հարաբերությունները կարգավորող օրենսդրությամբ», «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիաիրավական հարաբերությունները կարգավորող օրենսդրությունը բարոյական վնասի հատուցումը որպես պատասխա-

նատվության տեսակ չի նախատեսում, որպիսի հիմքով վեճը ենթակա չէ դատարանում քննության»:

Վերոնշյալ վճռի դեմ ներկայացվել է վերաքննիչ բողոք՝ հետեյալ պահանջով. պարտավորեցնել Հայաստանի Հանրապետությանը՝ ի դեմս ՀՀ ֆինանսների նախարարության, Վարդան Խաչատրյանի իրավահաջորդ Արթուր Խաչատրյանին տրամադրել Վարդան Խաչատրյանի կրած նյութական եւ ոչ նյութական վնասների փոխհատուցում՝ 1.564.225 (մեկ միլիոն հինգ հարյուր վաթսուցորս հազար երկու հարյուր քսանհինգ) ՀՀ դրամի չափով՝ նյութական վնասի դիմաց եւ նշված գումարի վրա հաշվարկվող բոլոր տեսակի հարկերը, 2.000.00 (երկու հազար) եվրոյին համարժեք ՀՀ դրամի չափով՝ ոչ նյութական, բարոյական վնասի դիմաց: Վերաքննիչ դատարանն իր՝ 26.07.2012թ. որոշմամբ վերաքննիչ բողոքը բավարարել է մասնակի՝ 1.564.225 ՀՀ դրամ վնասի բռնագանձման չբավարարված 564.225 ՀՀ դրամի մասով բեկանել է ՀՀ Երեսան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի 02.05.2012 թվականի վճիռը, փոփոխել եւ հայցը 564.225 ՀՀ դրամի բռնագանձման մասով բավարարել է: Վճիռը մնացած մասերով համարել է հիմնավոր ընդհանուր իրավասության դատարանի կողմից տրված նույն պատճառաբանությամբ. «ՀՀ քաղաքացիաիրավական հարաբերությունները կարգավորող օրենսդրությունը բարոյական վնասի հատուցումը որպես պատասխանատվության տեսակ չի նախատեսում, որպիսի հիմքով վեճը ենթակա չէ դատարանում քննության»:

Վճռաբեկ դատարանը 19.09.2012թ. որոշմամբ վերադարձրել է վճռաբեկ բողոքը:

3. Գիմողը վիճարկում է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրականությունն այնքանով, որքանով այն չի ներառում բարոյական վնասի հատուցման ինստիտուտը՝ գտնելով, որ օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի 2-րդ մասը, այնքանով, որքանով անձի կրած ոչ նյութական վնասը չի դիտում որպես վնաս, հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 3, 18, 19, 83.5-րդ հոդվածներին: Միաժամանակ, դիմողը նշում է, որ «սույն դիմումով վիճարկվում է իրավական բացի սահմանադրականություն»։ Ընդ որում, հիմնավորելու համար իր կողմից բարձրացված՝ օրենքի բացի՝ սահմանադրական արդարադատության օբյեկտ լինելու թույլատրելիությունը՝ դիմողը վկայակոչում է ՀՀ սահմանադրական դատարանի ՍԳՈ-914 որոշումը:

Ի հիմնավորումն իր դիրքորոշման՝ դիմողը նշում է, որ «Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայով երաշխավորված արդար դատաքննության եւ իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունքները ենթադրում են, *inter alia*, «իրավասու պետական մարմնի կողմից» ինչպես գանգատի ըստ էության քննություն, այնպես էլ արդարացի փոխհատուցման տրամադրում»:

Իր դիրքորոշումը հիմնավորելու համար դիմողը վկայակոչում է նաեւ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ «Պողոսյանն ու Բաղդասարյանն ընդդեմ Հայաստանի», «Խաչատրյանն ու այլք ընդդեմ Հայաստանի» եւ «Կոմիսիոն Ս.Ա.-ն ընդդեմ Պորտուգալիայի» գործերով վճիռները՝ նշելով, որ հիշատակված երրորդ գործով կայացված վճռում Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը սահմանել է, որ «վճռով փոխհատուցման հարցը լուծելիս հաշվի է առնում գույքային վնասը, այսինքն՝ իրական վնասը, որը հանդիսանում է հայտարարված խախտման ուղղակի հետեւանքը, եւ բարոյական վնասը, այսինքն՝ տագնապի, անհանգստության եւ անվստահության վիճակը, որը վրա է հասել այդ խախտման արդյունքում, ինչպես նաեւ այլ ոչ գույքային վնասներ»:

4. Պատասխանող կողմը գտնում է, որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի 2-րդ մասը ներկա իրավակարգավորումների համատեքստում համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրության 3, 18, 19 եւ 83.5-րդ հոդվածների պահանջներին:

Իր դիրքորոշումը հիմնավորելու համար պատասխանողը, վկայակոչելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 14-րդ հոդվածով սահմանված՝ քաղաքացիական իրավունքների պաշտպանության եղանակները, ներառյալ՝ վնասի հատուցումը, որպես „աղաքացիական իրավունքների պաշտպանության եղանակ, ինչպես նաեւ նույն օրենսգրքի՝ ոչ նյութական բարիքների հասկացությանը վերաբերող 162-րդ հոդվածի այն դրույթը, համաձայն որի՝ ոչ նյութական բարիքները, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքին եւ այլ օրենքներին համապատասխան, պաշտպանվում են դրանցով նախատեսված դեպքերում ու կարգով, ինչպես նաեւ այն դեպքերում ու այն սահմաններում, որոնցում քաղաքացիական իրավունքների պաշտպանության եղանակների օգտագործումը բխում է խախտված ոչ նյութական իրավունքի էությունից եւ այդ խախտումների հետեւանքների բնույթից, արձանագրում է, որ թեւէ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքում բարոյական վնասի մասին ուղղակի նշում չկա,



սակայն այն կիրառվում է պատիվը, արժանապատվությունը եւ գործարար համբավն այլ անձանց արատավորող գործողություններից պաշտպանելու դեպքերում: Պատասխանողն արձանագրում է նաեւ, որ, այդուհանդերձ, նշված հանգամանքը չի վկայում բարոյական վնասի նյութական փոխհատուցման ինստիտուտի ամբողջական ներդրման մասին, քանի որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը բարոյական վնասը չի դիտում որպէս վնասի տարատեսակ:

Կարեւորելով անձի իրավունքների լիարժեք պաշտպանության եւ խախտված իրավունքների արդյունավետ վերականգնման տեսանկյունից բարոյական վնասի փոխհատուցման ինստիտուտի ներդրման անհրաժեշտությունը՝ դիմողը կարծիք է հայտնում, որ խնդիրը հնարավոր չէ լուծել սույլ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 17-րդ հոդվածում «բարոյական վնաս» հասկացության ներառմամբ, քանի որ այն պահանջում է բարոյական վնասի նյութական փոխհատուցման առանձին ինստիտուտի ներդրում, որը մանրամասն կարգավորումներ կներառի «բարոյական վնաս» հասկացության, այդ ինստիտուտի կիրառման շրջանակների եւ հիմքերի, բարոյական վնասը հաշվելու հստակ մեխանիզմների եւ, ընդհանուր առմամբ, այս ինստիտուտի անխաթար կիրառությունն ապահովող այլ հարցերի վերաբերյալ:

5. ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր՝ 05.02.2010 թվականի ՍԴՈ-864 եւ 14.09.2010 թվականի ՍԴՈ-914 որոշումներում արտահայտել է իրավական դիրքորոշումներ սահմանադրական դատարանի կողմից օրենքի բացի սահմանադրականության հարցի քննության իրավական հնարավորության առնչությամբ: Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-864 որոշմամբ սահմանվել է, որ «Սահմանադրական դատարանը գործի քննության շրջանակներում անդրադառնում է օրենքի այս կամ այն բացի սահմանադրականությանը, եթե վիճարկվող նորմի բովանդակությամբ պայմանավորված իրավական անորոշությունն իրավակիրառ պրակտիկայում հանգեցնում է տվյալ նորմի այնպիսի մեկնաբանությանն ու կիրառմանը, որ խախտում է կամ կարող է խախտել կոնկրետ սահմանադրական իրավունք»:

Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-914 որոշմամբ սահմանվել է, որ «Օրենսդրական բացը կարող է հանդիսանալ սահմանադրական դատարանի քննության առարկա միայն այն դեպքում, երբ օրենսդրության մեջ առկա չեն այդ բացը լրացնելու այլ իրավական երաշխիքներ կամ օրենսդրության մեջ համապատասխան իրավական երաշխիքների առ-

կայության պարագայում ձեւավորված է հակասական իրավակիրառական պրակտիկա, կամ երբ առկա օրենսդրական բացը չի ապահովում այս կամ այն իրավունքի իրացման հնարավորությունը: Հակառակ պարագայում իրավակարգավորման բացի սահմանադրականության հարցը ենթակա չէ սահմանադրական դատարանի քննությանը»:

Հաշվի առնելով դիմողի դիրքորոշումը եւ հիմք ընդունելով սահմանադրական դատարանի ՍԳՈ-864 եւ ՍԳՈ-914 որոշումներում արտահայտված՝ վերը նշված իրավական դիրքորոշումները՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենսգրքի վիճարկվող դրույթի սահմանադրականության գնահատման հարցին հարկ է անդրադառնալ հետեւյալ տեսանկյուններից՝

ա/ արդյոք ՀՀ իրավական համակարգում առկա են բարոյական վնասի ինստիտուտը եւ նման վնասի նյութական հատուցման հնարավորության իրավական հիմքերը,

բ/ արդյոք Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստանձնված միջազգային պարտավորությունների ուժով Հայաստանի Հանրապետությունը պարտավորվել է ազգային իրավական համակարգում նախատեսել ոչ նյութական (բարոյական) վնասի նյութական փոխհատուցման հնարավորությունը:

6. Վերը նշված հարցադրումների առնչությամբ սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում արձանագրել, որ ՀՀ Սահմանադրության մի շարք դրույթների սահմանադրաիրավական բովանդակությունը վկայում է այն մասին, որ բարոյական վնասը եւ բարոյական վնասի նյութական հատուցման հնարավորությունը բխում են մարդու իրավունքների պաշտպանության հարցում որդեգրված սահմանադրաիրավական մոտեցումներից: Այսպես, ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է, որ «Մարդը, նրա արժանապատվությունը, հիմնական իրավունքները եւ ազատությունները բարձրագույն արժեքներ են»: Այս կապակցությամբ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ մարդու արժանապատվության առանցքային բաղադրատարրերից մեկը, ի թիվս այլնի, հանդիսանում է անհատական հատկանիշներով պայմանավորված բարոյական տառապանքներից զերծ մնալը: Սահմանադրության 16-րդ հոդվածը, իր հերթին, երաշխավորում է անձի անձնական ազատությունն ու անձեռնմխելիությունը: Նշված հոդվածի 4-րդ մասով սահմանվում է, որ «Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի ազատությունից ապօրինի զրկման կամ ապօրինի խուզարկության դեպքում օրենքով

սահմանված հիմքերով եւ կարգով պատճառված վնասի հատուցման»։ Այս կապակցությամբ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ազատությունից ապօրինի զրկելու կամ ապօրինի խուզարկության դեպքում անձին պատճառված վնասը չի կարող մեխանիկորեն հանգեցվել սոսկ կրած ֆիզիկական կամ նյութական վնասի փոխհատուցմանը, քանզի տվյալ դեպքում տուժած անձին տրամադրված փոխհատուցումը համարժեք չի լինի վերջինիս կրած հոգեկան տառապանքների։ Տվյալ համատեքստում անդրադառնալով ՀՀ Սահմանադրության 17-րդ հոդվածի կանոնակարգումներին, որով սահմանվում է, որ «Ոչ ոք չպետք է ենթարկվի խոշտանգումների, ինչպես նաեւ անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի», սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ խոշտանգումները, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքը կամ պատիժը չեն կարող չուղեկցվել հոգեկան եւ բարոյական տառապանքների պատճառմամբ, որոնք կարող են նույնիսկ ավելին լինել, քան դրանց հետեւանքով պատճառված հնարավոր ֆիզիկական (մարմնական) կամ նյութական վնասը, եւ առանց որոնց ողջամիտ եւ արդարացի փոխհատուցման հնարավոր չէ ամբողջությամբ հատուցել անձին եւ նրա արժանապատվությանը պատճառված վնասը։ Հակառակ դեպքում հնարավոր չի լինի երաշխավորել Սահմանադրությամբ որպես բարձրագույն արժեքներ հռչակված մարդու, նրա արժանապատվության, հիմնական իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանությունը։

7. Սույն գործի քննության շրջանակներում սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում նաեւ արձանագրել, որ Հայաստանի Հանրապետության մի շարք նորմատիվ իրավական ակտերով նախատեսված են համապատասխան դրույթներ՝ պատճառված բարոյական վնասի նյութական փոխհատուցման վերաբերյալ։ Այսպես, ՀՀ տարբեր նորմատիվ իրավական ակտերում առկա է «բարոյական վնաս» եզրույթը։ Մասնավորապես, Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 268-րդ հոդվածով սահմանված է, որ «Տուժող համարվում է այն անձը, որին վարչական իրավախախտման հետեւանքով բարոյական, ֆիզիկական կամ գույքային վնաս է պատճառվել»։ «Բարոյական վնաս» եզրույթն ամրագրված է նաեւ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի մի շարք դրույթներում, մասնավորապես՝ 6-րդ հոդվածի 45-րդ կետում, որում «վնաս» եզրույթը դիտարկվում է որպես «դրամական չափման ենթակա բարոյական, ֆիզիկական, գույքային

վնաս»: Նույն օրենսգրքի 58-րդ հոդվածի 1-ին մասը, սահմանելով «տուժող» եզրույթի հասկացությունը, ամրագրում է, որ «Տուժող է ճանաչվում այն անձը, ում քրեական օրենսգրքով չթույլատրված արարքով անմիջականորեն պատճառվել է բարոյական, ֆիզիկական կամ գույքային վնաս: Տուժող է ճանաչվում նաև այն անձը, ում կարող էր անմիջականորեն պատճառվել բարոյական, ֆիզիկական կամ գույքային վնաս, եթե ավարտվեր քրեական օրենսգրքով չթույլատրված արարք կատարելը»: «Վարչարարության հիմունքների եւ վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի՝ «Ոչ գույքային վնասի հատուցման հիմքերը եւ կարգը» վերտառությամբ 104-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է, որ «Ոչ իրավաչափ վարչարարությամբ ֆիզիկական անձի ազատությունը սահմանափակելու, նրա անձեռնմխելիությունը, բնակարանի անձեռնմխելիությունը, անձնական կամ ընտանեկան կյանքի անձեռնմխելիությունը խախտելու, նրա պատիվը, բարի համբավը կամ արժանապատվությունն արատավորելու միջոցով ոչ գույքային վնաս պատճառելու դեպքերում այդ անձն իրավունք ունի պահանջելու դրամական միջոցներով հատուցում կամ առաջացած հետեւանքների վերացում՝ ոչ իրավաչափ վարչարարությամբ պատճառված ոչ գույքային վնասին համարժեք չափով»:

Միաժամանակ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ թեև ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի վիճարկվող 17-րդ հոդվածի 2-րդ մասը վնասների շարքին չի դասում բարոյական վնասը, այդուհանդերձ, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.1-րդ հոդվածի 1-ին եւ 8-րդ կետերում նախատեսվում է անձի արժանապատվությանը, պատվին կամ գործարար համբավին պատճառված վնասի դրամական հատուցման հնարավորությունը. համապատասխանաբար՝ վիրավորանքի դեպքում՝ սահմանված նվազագույն աշխատավարձի մինչեւ 1000-ապատիկի, իսկ գրպարտության դեպքում՝ 2000-ապատիկի չափով: Ընդ որում, նույն հոդվածի 11-րդ կետով նախատեսված է, որ վիրավորանքի եւ գրպարտության դեպքերում փոխհատուցման չափը սահմանելիս դատարանը չպետք է հաշվի առնի վիրավորանքի կամ գրպարտության հետեւանքով պատճառված գույքային վնասը: Այն հանգամանքը, որ դատարանն անձի արժանապատվության, պատվին կամ գործարար համբավին պատճառված վնասի փոխհատուցման չափը որոշելիս հաշվի չի առնում պատճառված գույքային վնասը, ուղղակիորեն վկայում է այն մասին, որ դիտարկվող կանոնակարգման նպատակը գույքային վնասը հատուցելը չէ: Ընդհակառակը, այն կոչված է կանոնակարգելու անձին պատճառված բարոյական վնասի նյութական փոխհատուցման հնարավորությունները:

Միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը եւս վկայում է, որ անձի արժանապատվությանը, պատվին կամ գործարար համբավին պատճառված վնասի դրամական հատուցման կանոնակարգումները վերաբերում են հենց բարոյական վնասի նյութական փոխհատուցման ինստիտուտին (նման ինստիտուտ նախատեսված է, մասնավորապես, Ռուսաստանի Դաշնության, Խորվաթիայի, Լատվիայի, Լիտվայի, Էստոնիայի, Սլովենիայի, Իսպանիայի եւ այլ երկրների օրենսդրությամբ):

Ելնելով վերը նշվածից՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ նախատեսված են բարոյական վնասի նյութական փոխհատուցման բազմաթիվ դեպքեր, սակայն նշված ինստիտուտն ամբողջական կանոնակարգման ենթարկված չէ, ինչը թույլ չի տալիս օրենսդրական ներդաշնակություն ապահովել նման վնասի նյութական փոխհատուցման դեպքերի, հիմքերի եւ կարգի կանոնակարգման հարցում, ինչը, իր հերթին, խոչընդոտում է ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված իրավունքների եւ ազատությունների արդյունավետ պաշտպանությանը: Ավելին, նշված իրավիճակը չի կարող համահունչ համարվել ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի 3-րդ մասում ամրագրված դրույթին, ըստ որի՝ «Պետությունը սահմանափակված է մարդու եւ քաղաքացու հիմնական իրավունքներով եւ ազատություններով՝ որպես անմիջականորեն գործող իրավունք»:

**8. ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված է Հայաստանի Հանրապետության պարտավորությունը՝ ապահովել մարդու եւ քաղաքացու հիմնական իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանությունը միջազգային իրավունքի սկզբունքներին ու նորմերին համապատասխան: Իսկ ՀՀ Սահմանադրության 43-րդ հոդվածով նախատեսված է, որ մարդու եւ քաղաքացու հիմնական իրավունքների ու ազատությունների սահմանափակումները չեն կարող գերազանցել Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պարտավորություններով սահմանված շրջանակները:**

Խնդրո առարկա հարցին անդրադառնալով ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի եւ 43-րդ հոդվածի 2-րդ մասերի տեսանկյունից՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունում անձին պատճառված բարոյական վնասի նյութական փոխհատուցման ոչ ներդաշնակ կանոնակարգումները խոչընդոտում են Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստանձնված միջազգային պարտավորությունների բարեխիղճ իրականացմանը: Սահմանադրա-

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

կան դատարանը գտնում է, որ բարոյական վնասի նյութական փոխհատուցման իրավունքը բխում է թե՛ ՀՀ Սահմանադրության եւ ՀՀ մի շարք օրենսդրական ակտերի դրույթների բովանդակությունից եւ թե՛ ՀՀ կողմից ստանձնված միջազգային պարտավորություններից, մասնավորապես՝ Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի (կից արձանագրություններով) դրույթներից եւ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի իրավակիրառ պրակտիկայից:

Այսպես, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը Հայաստանի Հանրապետության դեմ կայացրած մի շարք վճիռներում անձին պատճառված բարոյական վնասի դիմաց նյութական փոխհատուցում չտրամադրելը դիտել է որպես Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի (կից արձանագրություններով) համապատասխան դրույթների խախտում: Մասնավորապես, Խաչատրյանը եւ այլք ընդդեմ Հայաստանի Հանրապետության (գանգատ թիվ 23978/06, 27.11.2012թ.) եւ Պողոսյանն ու Բաղդասարյանն ընդդեմ Հայաստանի Հանրապետության (գանգատ թիվ 22999/06, 12.06.2012թ.) գործերով կայացված վճիռներով ներպետական օրենսդրության վկայակոչմամբ բարոյական վնասի նյութական փոխհատուցում չտրամադրելը ճանաչվել է որպես Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի խախտում: Իսկ Պողոսյանն ու Բաղդասարյանն ընդդեմ Հայաստանի Հանրապետության գործով կայացված վճռում Դատարանն արձանագրել է. «Դատարանը նախկինում վճռել է, որ Կոնվենցիայի ամենահիմնարար դրույթների՝ 2-րդ եւ 3-րդ հոդվածների խախտման հետեւանքով առաջ եկող ոչ նյութական վնասի փոխհատուցումը սկզբունքորեն պետք է հասանելի լինի հնարավոր պաշտպանության միջոցների շարքում»: Նույն վճռում արձանագրվել է նաեւ, որ տվյալ գործով դիմումատուն պետք է հնարավորություն ունենար դիմելու վատ վերաբերմունքի հետեւանքով կրած ոչ նյութական վնասի փոխհատուցման համար: Անդրադարձ է կատարվել նաեւ Կոնվենցիայի 7-րդ Արձանագրության 3-րդ հոդվածին, ինչի առնչությամբ ընդգծվել է, որ «Դատարանը կրկնում է, որ թիվ 7 Արձանագրության 3-րդ հոդվածի նպատակն է փոխհատուցման իրավունք ընձեռել անձանց, ովքեր դատապարտվել են դատական սխալի հետեւանքով եւ երբ հետագայում այդ դատավճիռը չեղյալ է հայտարարվել ազգային դատարանների կողմից՝ նոր կամ նոր բացահայտված որեւէ փաստի հիմքով»: Նույն վճռով

Դատարանը նաև արձանագրել է հետեյալը. «Ինչ վերաբերում է թիվ 7 Արձանագրության 3-րդ հոդվածով նախատեսված երաշխիքների համապատասխանության հարցին, ապա Դատարանը գտնում է, որ թեև այս դրույթը երաշխավորում է փոխհատուցման վճարումը տվյալ պետության օրենքին կամ պրակտիկային համապատասխան, այն չի ենթադրում, որ փոխհատուցում չի վճարվում, եթե ազգային օրենքը կամ պրակտիկան չեն նախատեսում նման փոխհատուցում»: Բացի դրանից, Դատարանը գտնելով, որ թիվ 7 Արձանագրության 3-րդ հոդվածի նպատակը սոսկ սխալ դատապարտման դեպքում նյութական վնասի վերականգնումը չէ, այլ նաև դատական սխալի հետեւանքով դատապարտված անձին ոչ նյութական փոխհատուցման տրամադրումը, օրինակ՝ հյուծման, անհանգստության, անհարմարության եւ կյանքի նկատմամբ հավատի կորստի դեպքերում, միաժամանակ արձանագրել է, որ նման փոխհատուցում դիմումատուին տվյալ գործով հասանելի չի եղել: Միաժամանակ, Խաչատրյանը եւ այլք ընդդեմ Հայաստանի Հանրապետության գործով կայացված վճռով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանն, արձանագրելով Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 5-րդ կետի խախտում, սահմանել է, որ 5-րդ հոդվածի 5-րդ կետը չպետք է մեկնաբանվի այնպես, որ ընձեռվի միայն նյութական վնասի հատուցում. նման իրավունք պետք է ընձեռվի նաև ցանկացած հյուծման, անհանգստության եւ զայրույթի/հուսախաբության համար, ինչն անձը կարող էր կրել 5-րդ հոդվածի այլ կետերի խախտման արդյունքում:

Հիմք ընդունելով վերոշարադրյալը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ օրենսդրությամբ բարոյական վնասի նյութական փոխհատուցման ինստիտուտի թերի կանոնակարգումը համահունչ չէ նաև ՀՀ կողմից ստանձնված միջազգային պարտավորություններին:

9. Միաժամանակ, ելնելով մարդու իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանության եւ դրանցով պայմանավորված՝ բարոյական վնասի ինստիտուտին առնչվող կանոնակարգումների լիարժեքությունն ապահովելու անհրաժեշտությունից՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ բարոյական վնասի նյութական փոխհատուցման ընդհանուր չափանիշներն ու կարգը պետք է օրենսդրորեն հստակ ամրագրվեն, որպեսզի երաշխավորվի համապատասխան դեպքերում եւ կարգով անձին պատճառված բարոյական վնասի ողջամիտ եւ արդարացի փոխհատուցումը, ապահովվի ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված մարդու իրավունքների եւ ազատությունների արդյունավետ իրա-

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

կանացու՝ եւ չխոչընդոտվի Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստանձնված միջազգային պարտավորությունների բարեխիղճ կատարումը:

Սահմանադրական դատարանն ընդունում է ի գիտություն, որ նշված հանգամանքները հաշվի առնելով՝ ՀՀ արդարադատության նախարարության կողմից նախապատրաստվում է ՀՀ կառավարության օրենսդրական նախաձեռնություն՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքում համապատասխան փոփոխություններ կատարելու եւ, մասնավորապես, Հայաստանի առնչությամբ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի վերոնշյալ վճիռների կատարումը երաշխավորելու համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց** .

1. ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի 2-րդ մասը, այնքանով, որքանով բարոյական վնասը չի դիտում որպես վնասի տարատեսակ եւ չի ապահովում բարոյական վնասի փոխհատուցման հնարավորություն՝ արգելափակելով անձի՝ դատարանի մատչելիության եւ արդար դատաքննության իրավունքների արդյունավետ իրացումը, միաժամանակ խոչընդոտելով Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պարտավորությունների բարեխիղճ կատարմանը, ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասին, 16-րդ հոդվածի 4-րդ մասին, 18-րդ հոդվածի 1-ին մասին, 19-րդ հոդվածի 1-ին մասին, 43-րդ հոդվածի 2-րդ մասին հակասող եւ անվավեր:

2. Հաշվի առնելով, որ սույն որոշման եզրափակիչ մասի 1-ին կետում ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող ճանաչված նորմի] որոշման հրապարակման պահին անվավեր ճանաչումն անխուսափելիորեն կհանգեցնի այնպիսի հետեւանքների, որոնք կխաթարեն այդ պահին տվյալ նորմի վերացմամբ հաստատվելիք իրավական անվտանգությունը, ինչպես նաեւ նկատի ունենալով, որ պահանջվում է բարոյական վնասի նյութական փոխհատուցման ինստիտուտի համակարգված օրենսդրական կանոնակարգում, որը, մասնավորապես, կներառի «բարոյական վնաս» հասկացության, այդ ինստիտուտի կիրառման շրջանակների եւ



հիմքերի, բարոյական վնասը հաշվելու հատակ կարգի եւ այլ հարցերի վերաբերյալ դրույթներ, ՀՀ Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 3-րդ մասի եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68-րդ հոդվածի 15-րդ մասի հիմքերով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի 2-րդ մասի իրավական ուժը կորցնելու վերջնաժամկետ սահմանել 2014թ. հոկտեմբերի 1-ը:

3. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

**ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ**

**Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**

5 նոյեմբերի 2013 թվականի  
ՍԳՈ-1121



**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ  
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2011 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 18-ԻՆ ՍԱՆԿՏ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ  
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ՎՏԱՆԳԱՎՈՐ ԱՐՏԱԴՐԱԿԱՆ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐՈՒՄ  
ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ  
ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ»  
2001 ԹՎԱԿԱՆԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 28-Ի ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ  
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ  
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ  
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

**Քաղ. Երևան**

**5 նոյեմբերի 2013թ.**

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուկյանի (զեկուցող), Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության արտակարգ իրավիճակների նախարարի տեղակալ Հ. Մխիթարյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

ընդհանուր դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2011

թվականի հոկտեմբերի 18-ին Սանկտ Պետերբուրգում ստորագրված՝ «Վտանգավոր արտադրական օբյեկտներում արդյունաբերական անվտանգության ապահովման բնագավառում համագործակցության մասին» 2001 թվականի սեպտեմբերի 28-ի համաձայնագրում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 04.10.2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով քննության առարկա արձանագրությունը, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց** .

1. «Վտանգավոր արտադրական օբյեկտներում արդյունաբերական անվտանգության ապահովման բնագավառում համագործակցության մասին» 2001թ. սեպտեմբերի 28-ի համաձայնագրում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին արձանագրությունը /այսուհետ՝ Արձանագրություն/ ստորագրվել է Սանկտ Պետերբուրգում՝ 2011թ. հոկտեմբերի 18-ին:

Վտանգավոր արտադրական օբյեկտներում արդյունաբերական անվտանգության ապահովման բնագավառում համագործակցության մասին համաձայնագիրը /այսուհետ՝ Համաձայնագիր/ ստորագրվել է 2001թ. սեպտեմբերի 28-ին՝ Մոսկվայում եւ ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից վավերացվել է 2003թ. դեկտեմբերի 1-ի թիվ Ն-058-3 որոշմամբ /ՀՀ սահմանադրական դատարանի 22.04.2003թ. թիվ ՍԳՈ-414 որոշում/:

Հիշատակված Համաձայնագիրը կոչված է վտանգավոր արտադրական օբյեկտներում արդյունաբերական անվտանգության ապահովման ոլորտում Կողմերի միջեւ փոխադարձ համաձայնեցված քաղաքականության իրականացմանը, այդ բնագավառում ընդհանուր մոտեցումների, իրավական կարգավորման սկզբունքների համատեղ մշակմանը, դրանց՝ միջազգային նորմերին ու չափանիշներին ներդաշնակեցմանը, ինչպես նաեւ առեւտրում տեխնիկական խոչընդոտների վերացմանն ուղղված պետական հսկողության սահմանմանը:

2. Խնդրո առարկա Արձանագրությամբ փոփոխություններ եւ լրացումներ են կատարվում վերոհիշյալ Համաձայնագրում, մասնավորապես, դրա անբակտելի մասը համարվող Արդյունաբերական անվտանգության միջպետական խորհրդի մասին կարգում:

Միջպետական խորհրդի կազմավորումը նախատեսված է Համաձայնագրի 4-րդ հոդվածում: Սահմանված է, որ ստեղծվում է արդյունաբերական անվտանգության խորհուրդ /այսուհետ՝ Խորհուրդ/, որի գործունեության կարգը, կազմը, գործառույթները, գործունեության հիմնական ուղղությունները, իրավասությունը ամրագրվում են Համաձայնագրի անբաժանելի մասը կազմող Հավելվածում:

Համաձայն քննության ենթակա Արձանագրության նախաբանի՝ վերջինիս նպատակն է կատարելագործել միջպետական խորհրդի գործունեությունն արդյունաբերական անվտանգության բնագավառում եւ բարձրացնել դրա դերակատարությունն այդ ոլորտում Կողմերի համագործակցությունը համաձայնեցնելիս:

Ըստ Արձանագրության՝ փոփոխություններ են կատարվում հիշատակված Կարգի առաջին բաժնի 1-5-րդ կետերում, չորրորդ բաժինը շարադրվում է նոր խմբագրությամբ, բացի դրանից, Կարգը լրացվում է «Խորհրդի քարտուղարությունը» եւ «Ֆինանսավորումը» վերտառությամբ 5-րդ եւ 6-րդ նոր բաժիններով /Արձանագրության 1-ին հոդված/:

Նախատեսվում է, որ այսուհետ Խորհուրդը հանդիսանալու է ԱՊՀ ճյուղային համագործակցության մարմին, որը կոչված է իր իրավասության շրջանակներում սահմանված կարգով կազմակերպելու եւ համաձայնեցնելու՝ ԱՊՀ մասնակից պետությունների եւ կառավարությունների ղեկավարների, արտաքին գործերի նախարարների ու տնտեսական խորհուրդների կողմից ընդունված որոշումների կատարումը:

Խորհուրդն իր գործունեության ընթացքում ղեկավարվում է միջազգային իրավունքի համընդհանուր սկզբունքներով ու նորմերով, ԱՊՀ Կանոնադրությամբ, միջազգային պայմանագրերով, Համաձայնագրով եւ Կարգով, ինչպես նաեւ ԱՊՀ շրջանակներում ընդունված այլ իրավական ակտերով: Խորհուրդն իր գործունեության համար հաշվետու է ԱՊՀ մասնակից պետությունների կառավարությունների ղեկավարների Խորհրդին, իսկ իր գործունեության մասին ամենամյա տեղեկատվություն է ներկայացնելու ԱՊՀ Գործադիր կոմիտեին:

Խորհրդի անդամներ են հանդիսանում Համաձայնագրի մասնակից պետությունների պետական հսկողության մարմինների ղեկավարները կամ արդյունաբերական անվտանգության ոլորտում պետական քաղա-

քականություն իրականացնող պետական մարմինների ղեկավարները: Խորհրդակցական ձայնի իրավունքով Խորհրդի կազմի մեջ են մտնում Խորհրդի քարտուղարը ու ԱՊՀ Գործադիր կոմիտեի ներկայացուցիչը:

Սահմանված է, որ Խորհրդի աշխատանքներն իրականացվում են Խորհրդի նիստերի անցկացման ճանապարհով, որպես կանոն, Համաձայնագրի մասնակից պետություններում՝ հերթականությամբ:

Կարգի 4-րդ բաժնի 11-րդ կետով անդրադարձ է կատարվում Խորհրդի նախագահի հիմնական գործառույթներին:

Կարգի նույն բաժնի 14-րդ կետը կարգավորում է Խորհրդի նիստերի օրակարգի ձևավորման վերաբերյալ հարցերը:

Սահմանված է, որ Խորհրդի որոշումները, բացառությամբ ընթացակարգային հարցերի, ընդունվում են Կողմերի փոխհամաձայնությամբ:

Կարգի նոր՝ 5-րդ բաժինն ամրագրում է Խորհրդի Քարտուղարության իրավական կարգավիճակը, նախատեսելով, որ այն իրականացնում է Խորհրդի կազմակերպական-տեխնիկական եւ տեղեկատվական գործունեությունը, սպառնիչ թվարկելով Քարտուղարության հիմնական գործառույթները:

Խորհրդի քարտուղարը նշանակվում է Խորհրդի նախագահի կողմից, իսկ քարտուղարի տեղակալ է հանդիսանում ԱՊՀ Գործադիր կոմիտեի ներկայացուցիչը:

Խորհրդի քարտուղարության կանոնադրությունը հաստատվում է Խորհրդի կողմից:

Կարգի «Ֆինանսավորումը» խորագրով նոր՝ 6-րդ բաժինը նվիրված է Խորհրդի նիստերի անցկացման հետ կապված ֆինանսական բնույթի հարցերին:

Համաձայն Արձանագրության 2-րդ հոդվածի՝ այն ուժի մեջ է մտնում ստորագրած Կողմերի կողմից ուժի մեջ մտնելու համար անհրաժեշտ ներպետական ընթացակարգերի կատարման մասին վերջին ծանուցումն ավանդապահի ստանալուց 30 օր հետո:

**3.** Համապատասխան Արձանագրության եւ ի հավելումն Համաձայնագրով ստանձնած պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետեւյալ պարտավորությունները.

- Խորհրդի արտահերթ նիստ նախաձեռնելու իրավունքն իրացնելու դեպքում՝ կազմակերպել եւ ապահովել նիստի անցկացումը /Կարգի 4-րդ բաժին, կետ 9, մաս 2/,

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

- որպես Ընդունող կողմ՝ ապահովել, որպեսզի Խորհրդի նիստերի անցկացման հետ կապված ֆինանսական ծախսերն իրականացվեն ՀՀ իշխանության համապատասխան մարմնի հաշվին /Կարգի 6-րդ բաժին, կետ 20/,
- որպես Ուղարկող կողմ՝ ապահովել, որպեսզի Խորհրդի անդամների եւ փորձագետների՝ նիստերի մասնակցության ծախսերն ինքնուրույն կրեն ուղարկող ՀՀ իշխանության մարմինը եւ կազմակերպությունները /Կարգի 6-րդ բաժին, կետ 21/:

4. Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ քննության առարկա Արձանագրությունը հանդիսանում է Համաձայնագրի անքակտելի մասը, ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ այն միտված է ՀՀ Սահմանադրությանը /32 եւ 33.2. հոդվածներ/ նախատեսված՝ անվտանգության ու հիգիենայի պահանջները բավարարող աշխատանքային պայմանների, ինչպես նաեւ իր առողջությանը եւ բարեկեցությանը նպաստող շրջակա միջավայրում ապրելու յուրաքանչյուրի իրավունքների իրացմանն ու երաշխավորմանը, բնապահպանական եւ արդյունաբերական անվտանգության խնդիրների արդյունավետ լուծման նպատակով միջպետական համագործակցության հետագա զարգացմանը եւ խորացմանը, ուստի դրա դրույթները համահունչ են ՀՀ Սահմանադրության 9-րդ հոդվածում ամրագրված սկզբունքներին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2011 թվականի հոկտեմբերի 18-ին Սանկտ Պետերբուրգում ստորագրված՝ «Վտանգավոր արտադրական օբյեկտներում արդյունաբերական անվտանգության ապահովման բնագավառում համագործակցության մասին» 2001 թվականի սեպտեմբերի 28-ի համաձայնագրում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

**ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ**

**Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**

**5 նոյեմբերի 2013 թվականի  
ՍԳՈ-1122**



**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ  
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 25-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ  
ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ՌԱԶՄԱՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ  
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՄԱՍԻՆ  
ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ  
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ  
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

**Քաղ. Երևան**

**5 նոյեմբերի 2013թ.**

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության նախարարի տեղակալ Ա. Նազարյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2013 թվականի հունիսի 25-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության միջեւ ռազմատեխնիկական համագործակցության զարգացման մասին պայմանագրում ամրա-



գրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 18.09.2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով քննության առարկա պայմանագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց** .

1. Պայմանագիրն ստորագրվել է 2013թ. հունիսի 25-ին Երեւանում՝ երկու երկրների զինված ուժերը, այլ զորքերը, զինվորական խմբավորումները, իրավապահ մարմինները, հատուկ ծառայությունները եւ զորքերի (ուժերի) տարածաշրջանային խմբավորումները սպառազինության բարձր արդյունավետության ու հեռանկարային համակարգերով համալրելու եւ հավաքական անվտանգության համակարգը տեխնիկական տարրով կազմավորելու նպատակով:

2. Պայմանագիրն ստորագրելիս հաշվի են առնվել «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ ռազմատեխնիկական համագործակցության մասին» 2003թ. հունվարի 17-ին Մոսկվայում ստորագրված միջկառավարական համաձայնագրի դրույթները (Հայաստանի Հանրապետությունն այն վավերացրել է 2003 թվականի մարտի 26-ին):

3. Պայմանագրով սահմանվում է ռազմական նշանակության արտադրանքի մատակարարման իրականացման կարգը, որը ներառում է սպառազինություն, ռազմական տեխնիկա, աշխատանքներ եւ ծառայություններ, մտավոր գործունեության արդյունքներ, այդ թվում՝ դրանց նկատմամբ բացառիկ իրավունքներ եւ ռազմական ոլորտի տեղեկատվություն:

4. Պայմանագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետեւյալ պարտավորությունները.

- ապահովել ռազմական նշանակության արտադրանքի մատակա-

րարումների իրականացումը լիազորված կազմակերպությունների կնքած պայմանագրերով՝ առանց ռազմական նշանակության արտադրանքի ներմուծման (արտահանման) լիցենզիայի տրամադրման,

- ռազմական նշանակության արտադրանքի մատակարարումն իրականացնել այն նույն բնութագրերով եւ նույն համալրմամբ, որով իրականացվում է իր սեփական ազգային զինված ուժերի, այլ զորքերի, զինվորական կազմավորումների, իրավապահ մարմինների եւ հատուկ ծառայությունների համար,
- պետական գաղտնիք պարունակող ռազմական նշանակության արտադրանքի մատակարարման համար պայմանագրերի կնքումն իրականացնել օրենսդրության համաձայն եւ «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ գաղտնի տեղեկատվության փոխադարձաբար պաշտպանության մասին» 2002թ. նոյեմբերի 5-ի համաձայնագրի դրույթներով,
- ռազմական նշանակության արտադրանքը մյուս երկրի մաքսային տարածք տեղափոխել համապատասխան լիազորված մարմինների կողմից տրված ռազմական նշանակության արտադրանքի մատակարարման հաստատված անվանացանկերից քաղվածքներով դրանք ազատելով մաքսային վճարներից,
- արտադրանքը մատակարարող կողմի համար ապահովել անհրաժեշտ պայմաններ՝ ռազմական նշանակության արտադրանքի առկայության եւ նպատակային օգտագործման նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու համար,
- ապահովել ռազմատեխնիկական համագործակցության ընթացքում օգտագործվող եւ ստացվող մտավոր գործունեության արդյունքների նկատմամբ իրավունքների պաշտպանությունը՝ «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ երկկողմ ռազմատեխնիկական համագործակցության ընթացքում օգտագործվող եւ ստացվող մտավոր գործունեության արդյունքների նկատմամբ իրավունքների փոխադարձ պաշտպանության մասին» 2005թ. դեկտեմբերի 2-ի համաձայնագրի դրույթներին համապատասխան,
- ապահովել ռազմատեխնիկական աջակցություն մատակարարվող ռազմական նշանակության արտադրանքի ընդունման եւ որակի վերահսկողության մասով,

- առանց մատակարարող կողմի նախնական գրավոր համաձայնության՝ չվաճառել եւ չփոխանցել երրորդ կողմին ռազմական նշանակության արտադրանք, դրա վերաբերյալ գիտական եւ տեխնիկական տեղեկատվություն, հետազոտությունների արդյունքներ, ինչպես նաեւ գյուտեր, նոու-հաու եւ այլ տեղեկություններ:

5. Պայմանագրով սահմանված են նաեւ դրա ուժի մեջ մտնելու կարգն ու պայմանները, գործողության ժամկետը, դրանում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու կարգն ու պայմանները, ինչպես նաեւ պայմանագրի կիրառման եւ մեկնաբանման հետ կապված վիճելի հարցերի լուծման կարգը, որոնք համահունչ են միջազգային իրավական ակտերին ներկայացվող պահանջներին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց** .

1. 2013 թվականի հունիսի 25-ին Երեւանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության միջեւ ռազմատեխնիկական համագործակցության զարգացման մասին պայմանագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

**ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ**

**Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**

**5 նոյեմբերի 2013 թվականի  
ՍԳՈ-1123**



**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ  
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ՔՐԵԱԿԱՆ  
ԴԱՏԱՐԱՆԻ, ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐՈՆ ԵՎ ՆՈՐՔ-ՄԱՐԱՇ ՎԱՐՉԱԿԱՆ  
ՇՐՋԱՆՆԵՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ  
ԵՎ ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԻՆ  
ԱՏՅԱՆԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԳԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ  
ՕՐԵՆՍՊՐՔԻ 311-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ  
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ  
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ  
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

**Քաղ. Երևան**

**19 նոյեմբերի 2013թ.**

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թոփուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի հետազոտությունների և վերլուծությունների կենտրոնի փորձագետ Հ. Սարգսյանի,

համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25 և 71-րդ հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Հայաստանի Հանրապետության վերաքննիչ քրեական դատարանի, Երևանի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրա-

վասության դատարանի եւ Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի դիմումների հիման վրա՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի՝ 26.06.2013թ., Երեւանի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի՝ 22.08.2013թ. եւ Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի՝ 17.09.2013թ. սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումներն են:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի 16.07.2013թ. ՍԳԱՌ-69 աշխատակարգային որոշմամբ «Հայաստանի Հանրապետության վերաքննիչ քրեական դատարանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործն ընդունվել է քննության, որոշվել է գործի դատաքննությունն սկսել 2013թ. նոյեմբերի 19-ին, գրավոր ընթացակարգով, եւ գործով զեկուցող նշանակել սահմանադրական դատարանի անդամ Վ. Հովհաննիսյանին:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի 10.09.2013թ. ՍԳԱՌ-75 աշխատակարգային որոշմամբ «Երեւանի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործն ընդունվել է քննության, որոշվել է այն միավորել «Հայաստանի Հանրապետության վերաքննիչ քրեական դատարանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործի հետ, գործի դատաքննությունն սկսել 2013թ. նոյեմբերի 19-ին, գրավոր ընթացակարգով, եւ գործով զեկուցող նշանակել սահմանադրական դատարանի անդամ Վ. Հովհաննիսյանին:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի 01.10.2013թ. ՍԳԱՌ-81 աշխատակարգային որոշմամբ «Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

վերաբերյալ» գործն ընդունվել է քննության, որոշվել է այն միավորել «Հայաստանի Հանրապետության վերաքննիչ քրեական դատարանի եւ Երեւանի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի դիմումների հիման վրա՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» միավորված գործի հետ:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով ՀՀ քրեական օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. ՀՀ քրեական օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2003թ. ապրիլի 18-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2003թ. ապրիլի 29-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2003թ. օգոստոսի 1-ից:

ՀՀ քրեական օրենսգրքում դիմողների կողմից վիճարկվող դրույթը լրացվել է «Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՀՕ-18-Ն օրենքով, որը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2012 թվականի փետրվարի 9-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2012 թվականի մարտի 2-ին եւ ուժի մեջ մտել 2012 թվականի մարտի 24-ին: Հիշյալ լրացումից հետո ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածը փոփոխությունների չի ենթարկվել:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է.

«Պաշտոնատար անձի կողմից կաշառք ստանալը, այսինքն՝ պաշտոնատար անձի կողմից անձամբ կամ միջնորդի միջոցով իր կամ այլ անձի համար դրամ, գույք, գույքի նկատմամբ իրավունք, արժեթղթեր կամ որեւէ այլ առավելություն ստանալը կամ պահանջելը կամ ստանալու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը՝ կաշառք տվողի կամ նրա ներկայացրած անձի օգտին պաշտոնատար անձի կողմից իր լիազորությունների շրջանակում որեւէ գործողություն կատարելու կամ չկատարելու կամ իր պաշտոնական դիրքն օգտագործելով այդպիսի գործողություն կատարելուն կամ չկատարելուն նպաստելու կամ ծառայության գծով հովանավորչության կամ թողտվության համար՝

պատժվում է տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի երեքհարյուրապատիկից հինգհարյուրապատիկի չափով, կամ ազատազրկմամբ՝

առավելագույնը հինգ տարի ժամկետով՝ որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով»:

2. ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի դիմումի շրջանակներում գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետեւյալին. ՀՀ ՀՔԾ ՀԿԳ ավագ քննիչ Լ. Մելքոնյանի 2012թ. նոյեմբերի 12-ի որոշմամբ Ս. Մելքոնյանին մեղադրանք է առաջադրվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 3-րդ կետով՝ նրա համար, որ նա, ծառայելով ՀՀ ոստիկանությունում, աշխատելով ոստիկանության Քննչական գլխավոր վարչության հատկապես կարեւոր գործերի քննության վարչությունում որպես ավագ քննիչ, հանդիսանալով պաշտոնատար անձ, կաշառք տվողի եւ նրա ներկայացրած անձի օգտին իր պաշտոնական լիազորությունների շրջանակում որոշակի գործողություններ չկատարելու համար ընդունել է վերջինիս՝ խոշոր չափերի կաշառք տալու առաջարկը:

Առաջին ատյանի դատարանի 2013 թվականի փետրվարի 22-ի դատավճռով ամբաստանյալ Ս. Մելքոնյանը մեղավոր է ճանաչվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 3-րդ կետով եւ դատապարտվել ազատազրկման չորս տարի ժամկետով՝ առանց գույքի բռնագրավման: Համաձայն առաջին ատյանի դատարանի դատավճռի՝ «...դատարանը գտնում է, որ ամբաստանյալ Սամվել Նորիկի Մելքոնյանի կողմից, նրա մեղավորությամբ, որպես պաշտոնատար անձ կաշառք ստանալը, այսինքն՝ պաշտոնատար անձի կողմից դրամ ստանալու առաջարկն ընդունելը՝ կաշառք տվողի եւ նրա ներկայացրած անձի օգտին պաշտոնատար անձի կողմից իր լիազորությունների շրջանակում որեւէ գործողություն չկատարելու համար, որը կատարվել է խոշոր չափերով, ապացուցված է, նրա արարքը ճիշտ է որակված եւ համապատասխանում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 3-րդ կետով նախատեսված հանցագործության հատկանիշներին»:

ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանն իր՝ 2013 թվականի մարտի 29-ի որոշմամբ Ս. Մելքոնյանի պաշտպանի վերաքննիչ բողոքն ընդունել է վարույթ, իսկ 2013 թվականի հունիսի 21-ի որոշմամբ, բավարարելով պաշտպանի միջնորդությունը, որոշել է կասեցնել վերաքննիչ վարույթը եւ դիմել ՀՀ սահմանադրական դատարան՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ «կամ պահանջել կամ ստանա-

լու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը» բառակապակցության՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու հարցով:

Երեւանի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի դիմումի շրջանակներում գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետեւյալին. 2013թ. հունվարի 11-ին Երեւան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի վարույթ է ընդունվել քրեական գործն ըստ մեղադրանքի՝ Էդուարդ Աշոտի Ջաքարյանի՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 2-րդ կետով, Գետորգ Ավետիքի Գետորգյանի՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 2-րդ կետով, Վաղինակ Վահագնի Վարդանյանի՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 2-րդ կետով, ինչպես նաեւ Գետորգ Էդիկի Մարտիրոսյանի՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասով, իսկ 2013 թվականի օգոստոսի 20-ի որոշմամբ, բավարարելով պաշտպանի միջնորդությունը, Երեւան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանը որոշել է կասեցնել գործի վարույթը եւ դիմել ՀՀ սահմանադրական դատարան՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ «կամ պահանջել կամ ստանալու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը» բառակապակցության՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու հարցով:

Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի դիմումի շրջանակներում գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետեւյալին (մեջբերում դատարանի 2013թ. սեպտեմբերի 12-ի որոշումից). «... ամբաստանյալ Հովսեփ Հակոբյանը հանդիսանալով պաշտոնատար անձ, 2012 թվականի օգոստոսի 04-ին, ճանապարհային երթեւեկության կանոնների խախտում թույլ տված ... վարորդ Պարույր Թալանջյանից, վերջինիս օգտին իր լիազորությունների շրջանակում գործողություն չկատարելու, այն է՝ ճանապարհային երթեւեկության կանոնների խախտման համար նախատեսված 300.000 ՀՀ դրամի տուգանքը չարձանագրելու համար անձամբ, որպես կաշառք պահանջել է 15.000 ՀՀ դրամ գումար, որից հետո ամբաստանյալ Արսեն Գրիգորյանի միջնորդությամբ համաձայնության է եկել պահանջված գումարի փոխարեն ստանալ 10.000 ՀՀ դրամ գումար, որը սակայն չի ստացել»: Նույն որոշմամբ, բավարարելով պաշտպանի միջնորդությունը, Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանը որոշել է կասեցնել Հովսեփ Լեւիկի Հակոբյանի վերաբերյալ



քրեական գործի վարույթը եւ դիմել ՀՀ սահմանադրական դատարան՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ «կամ պահանջելու կամ ստանալու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը» բառակապակցության՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու հարցով:

3. Դիմողները, արձանագրելով, որ մինչեւ «Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՀՕ-18-Ն օրենքի ընդունումը գործող նախորդ իրավակարգավորման պայմաններում իրենց վարույթներում գտնվող գործերով մեղադրվող անձանց կողմից կատարված արարքը կմեկնաբանվեր որպես կաշառք ստանալու նախապատրաստություն կամ հանցափորձ, մինչդեռ նոր իրավակարգավորման պայմաններում այն դիտարկվում է որպես ավարտված հանցագործություն, գտնում են, որ հանցագործությունն ավարտին հասցնելուց կամովին հրաժարվելու հնարավորության նման սահմանափակումը եւ կաշառք ստանալու նյութական հանցակազմի կիրառման անհնարիությունը հակասում են Սահմանադրության 5-րդ հոդվածի պահանջներին, ինչպես նաեւ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածով սահմանված՝ արդար դատաքնության եւ 14.1-րդ հոդվածով սահմանված՝ օրենքի առջեւ բոլորի հավասարության սկզբունքներին եւ անհավասար վիճակի մեջ դնում այն անձանց, ովքեր հանցանքը կատարել են մինչեւ «Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՀՕ-18-Ն օրենքի ընդունումը, եւ այն անձանց, ովքեր հանցանքը կատարել են նշված օրենքն ընդունելուց հետո:

Իրենց դիրքորոշումը հիմնավորելու համար դիմողները փաստարկում են, որ ներկայիս իրավակարգավորման պայմաններում հանցագործությունը, փաստորեն, չի անցնում նախապատրաստության եւ հանցափորձի փուլեր եւ ավարտված է համարվում այն պահից, երբ անձը որեւէ ձեւով կպահանջի կաշառքի առարկան, այն ստանալու խոստում կտա կամ ստանալու առաջարկը կընդունի, իսկ նախապատրաստության կամ հանցափորձի փուլերի բացակայությունը նշանակում է, որ անձը զրկվում է հանցագործությունից կամովին հրաժարվելու հնարավորությունից: Դիմողները փաստարկում են նաեւ, որ ներկայիս իրավակարգավորման պայմաններում նյութական հանցակազմ հանդիսացող կաշառք ստանալու փորձը կամ նախապատրաստությունը պատրժվում է ավելի մեղմ, քան կաշառք ստանալու ձեւական հանցակազմը՝

կաշառք պահանջելը կամ ստանալու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը:

Իր դիրքորոշումը հիմնավորելու համար ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանը հիշատակում է նաև 1999թ. հունվարի 27-ի՝ «Կոռուպցիայի մասին» քրեական իրավունքի կոնվենցիան, որով ակտիվ կաշառակերություն է դիտարկվում նաև կաշառքի առարկան ստանալու խոստումը կամ կաշառքի առաջարկն ընդունելը, եւ 2003թ. հոկտեմբերի 31-ի՝ ՄԱԿ-ի՝ Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիան, որով մասնակից պետություններին պարտավորեցվում է քրեականացնել միայն կաշառք ստանալը:

Բացի դրանից, ի տարբերություն մյուս դիմողների, ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանը գտնում է նաև, որ.

ա/ ՀՀ քրեական օրենսգրքի վիճարկվող նորմը հակասում է իրավական ակտերի կազմման, դրանց բովանդակության, իրավական ուժի, մեկնաբանության կանոններին, ինչպես նաև ՀՀ քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածին, քանի որ վերջինս որպես քրեական պատասխանատվության հիմք է դիտարկում միայն քրեական օրենքով նախատեսված հանցակազմի բոլոր հատկանիշները պարունակող հանցանքի կատարումը, մինչդեռ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված՝ կաշառքի առարկան պահանջելը, այն ստանալու խոստում տալը, կաշառքի առաջարկն ընդունելը համարժեք չեն կաշառք ստանալու ավարտված հանցակազմին,

բ/ ՀՀ քրեական օրենսգրքի վիճարկվող դրույթներով պաշտոնատար անձին պրովոկացիայի զոհ դառնալու հնարավորությունը բացառող երաշխիքային բնույթի իրավադրույթներ չնախատեսելը հակասում է Սահմանադրության 14.1-րդ հոդվածով սահմանված՝ օրենքի առջև բոլորի հավասարության սկզբունքին,

գ/ իրավակիրառ պրակտիկայում մեկնաբանության կարիք ունի ՀՀ քրեական օրենսգրքի բազմաթիվ, նաև՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311, 311.1. եւ 311.2-րդ հոդվածներում արարքը որակյալ դարձնող «նույն արարքը» եզրույթի պարզաբանումը, քանի որ իրավակիրառական պրակտիկայում մի դեպքում այն մեկնաբանվում է որպես ՀՀ քրեական օրենսգրքի տվյալ հոդվածի տվյալ մասից առաջ գտնվող բոլոր մասերին վերաբերող, մյուս դեպքում՝ միայն այդ մասին նախորդող մասին վերաբերող:

4. Պատասխանող կողմը, առարկելով դիմողների փաստարկներին, գտնում է, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի

դրույթները համապատասխանում են ՀՀ Սահմանադրության պահանջներին:

Իր դիրքորոշումը հիմնավորելու համար պատասխանող կողմն արձանագրում է, որ ի սկզբանե ՀՀ քրեական օրենսգրքում կաշառք ստանալու հանցակազմի օբյեկտիվ կողմն ընդգրկում էր հանրորեն վտանգավոր գործողությունների նեղ շրջանակ, ինչը չէր համապատասխանում միջազգային պահանջներին: Հետագայում՝ 05.12.2006թ. ՀՕ-256-Ն եւ 09.02.2012թ. ՀՕ-18-Ն ՀՀ օրենքներով ՀՀ քրեական օրենսգրքում կաշառք ստանալու հանցակազմի օբյեկտիվ կողմը կազմող գործողությունների ցանկն ընդլայնվեց: Ընդ որում, համապատասխան փոփոխություններ կատարվեցին նաեւ ՀՀ քրեական օրենսգրքի՝ կաշառքին վերաբերող մյուս հոդվածներում, մասնավորապես, 200-րդ (Առեւտրային կաշառքը), 201-րդ (Արհեստավարժ մարզամրցումների եւ հանդիսադիր առեւտրային մրցույթների մասնակիցներին ու կազմակերպիչներին կաշառելը), 311.1-րդ (Պաշտոնատար անձ չհանդիսացող հանրային ծառայողի կողմից ապօրինի վարձատրություն ստանալը), 311.2-րդ (Իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունը շահադիտական նպատակով օգտագործելը), 312-րդ (Կաշառք տալը), 312.2-րդ (Իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունն օգտագործելու համար ապօրինի վարձատրություն տալը) հոդվածներում:

Հղում կատարելով 1999թ. հունվարի 27-ին Ստրասբուրգում ստորագրված՝ «Կոռուպցիայի մասին» քրեական իրավունքի կոնվենցիայի՝ համապատասխանաբար ակտիվ եւ պասիվ կաշառակերության վերաբերյալ 2-րդ եւ 3-րդ հոդվածներին, որոնցով, ըստ պատասխանողի, կաշառքի ակտիվ ձեւի բովանդակային ծավալում ներառված են որեւէ օգուտ խոստանալը, առաջարկելը, տալը, իսկ կաշառքի պասիվ ձեւի բովանդակային ծավալում ներառված են որեւէ օգուտ պահանջելը, ստանալը, ստանալու առաջարկության ընդունումը, ստանալու խոստման ընդունումը, ինչպես նաեւ անդրադառնալով նշված կոնվենցիային կից թիվ 173 Բացատրական զեկույցին, որտեղ, ըստ պատասխանողի, առավել պարզեցվում են ակտիվ եւ պասիվ կաշառակերության հասկացությունները, ՍԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի կողմից 2003թ. հոկտեմբերի 31-ին Նյու Յորքում ընդունված՝ «Կոռուպցիայի դեմ» կոնվենցիայի 15-րդ հոդվածին, 1999թ. նոյեմբերի 4-ին Ստրասբուրգում ստորագրված՝ «Կոռուպցիայի մասին» քաղաքացիական իրավունքի կոնվենցիային /որով, ըստ պատասխանողի, կոռուպցիան բնորոշվում է որպես կաշառք կամ որեւէ անհիմն օգուտ կամ այդպիսի օգուտի խոստում պահանջելը,

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

առաջարկելը, տալը կամ ընդունելը/, պատասխանող կողմն արձանագրում է, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքում կատարված՝ վերը նշված փոփոխություններն ունեն հակակոռուպցիոն բնույթ, անմիջականորեն բխում են Եվրոպայի խորհրդի եւ ՄԱԿ-ի կողմից կոռուպցիայի դեմ պայքարի նպատակով ընդունված միջազգային կոնվենցիաների վավերացմամբ Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորություններից, ինչպես նաեւ GRECO-ի (Կոռուպցիայի դեմ պայքարի պետությունների խումբ) առջեւ մեր պետության ստանձնած պարտավորություններից, որի պահանջներից մեկը կոռուպցիայի դեմ պայքարի մեթոդների կատարելագործումն է: Այդ նպատակով ՀՀ կառավարության 2009թ. հոկտեմբերի 8-ի թիվ 1272-Ն որոշմամբ հաստատվել է ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը եւ դրա իրականացման 2009-2012թթ. միջոցառումների ծրագիրը, որով նախատեսվում էր ՀՀ քրեական օրենսգրքը կոռուպցիոն բնույթի հանցագործությունների մասով համապատասխանեցնել Հայաստանի Հանրապետության կողմից վավերացված՝ կոռուպցիայի քրեականացման չափանիշները սահմանող միջազգային կոնվենցիաներին եւ համաձայնագրերին:

Անդրադառնալով դիմողների այն փաստարկին, որ կաշառք ստանալու հանցակազմը նախկինում նախատեսված էր նյութական հանցակազմով, պատասխանող կողմը գտնում է, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի ընդունումից ի վեր կաշառքի հետ կապված հանցակազմերը նախատեսված են եղել ձեւական հանցակազմով. տարբերությունը եղել է միայն հանցագործության օբյեկտիվ կողմը կազմող գործողությունների շրջանակի մեջ, իսկ կաշառք համարվող հանցագործությունների կատարմամբ առաջ եկող հետեւանքները հանցակազմի բաղկացուցիչ մաս չեն կազմել: Միաժամանակ, պատասխանող կողմը կարծիք է հայտնում, որ գործող իրավակարգավորումից առաջ եկող հնարավոր բարդություններն ընդհանուր են կոռուպցիոն բնույթի հանցագործությունների համար, հիմնականում պայմանավորված են դրանց բացահայտման դժվարությամբ եւ դրանից առաջ եկող ապացուցման խնդիրներով, ինչը նորմի սահմանադրականության խնդրին չի վերաբերում:

Անդրադառնալով ավարտված հանցագործության եւ հանցագործությունից կամովին հրաժարվելու վերաբերյալ դիմողների փաստարկներին՝ պատասխանող կողմը դրանք հիմնավոր չի համարում, գտնելով, որ հանցագործությունից կամովին հրաժարվելը հնարավոր է միայն այն հանցագործությունների դեպքում, որտեղ նախապատրաստություն կամ հանցավորձ օբյեկտիվորեն հնարավոր է, եւ իրականության մեջ բազ-

մաթիվ են այն դեպքերը, երբ հանցագործությունը նախապատրաստության փուլ չի անցնում: Ըստ պատասխանողի՝ հանցագործությունը տվյալ փուլում ավարտված համարելը պայմանավորված է ոչ թե սուրյեկտիվ մոտեցմամբ, այլ օբյեկտիվորեն գոյություն ունեցող հանրային վտանգավորությամբ, եւ օրենսդիրը չի կարող հանցակազմն արհեստականորեն այնպես կառուցել, որ կատարողի համար հատուկ առանձնացվի առանձին ժամանակահատված դրա կատարումից կամովին հրաժարվելու համար:

Հղում կատարելով ժամանակի ընթացքում քրեական օրենքի գործողության եւ հետադարձ ուժի վերաբերյալ ՀՀ Սահմանադրության 22-րդ, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 12 եւ 13-րդ հոդվածներով սահմանված իրավակարգավորումներին՝ պատասխանող կողմը հիմնավոր չի համարում նաեւ խնդրո առարկա նորմի եւ Սահմանադրության 14.1-րդ հոդվածի միջեւ հարաբերակցության վերաբերյալ դիմողների փաստարկները, գտնելով, որ դիմողների նշած եղանակով առաջնորդվելու պարագայում կատացվի, որ օրենսդիրը երբեւէ չի կարող պատասխանատվություն սահմանող կամ պատասխանատվությունը խստացնող օրենք ընդունել, քանի որ այն նախկին իրավակարգավորման համեմատ անհավասար պայմաններ կստեղծի նույնաբնույթ արարքը տարբեր ժամանակահատվածներում կատարած հասարակության տարբեր անդամների միջեւ:

**5.** Չանդրադառնալով կողմերի այն հարցադրումներին, որոնք վեճի առարկա դրույթի սահմանադրականությանը չեն վերաբերում, սույն գործի առնչությամբ ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ.

**առաջին՝** Հայաստանի Հանրապետությունը 2004թ. դեկտեմբերի 8-ին վավերացրել է 1999թ. նոյեմբերի 4-ին Ստրասբուրգում ստորագրված՝ «Կոռուպցիայի մասին» քաղաքացիական իրավունքի կոնվենցիան, 2005թ. դեկտեմբերի 8-ին՝ 2003թ. մայիսի 15-ին Ստրասբուրգում ստորագրված՝ «Կոռուպցիայի մասին» քրեական իրավունքի կոնվենցիան, 2006թ. հոկտեմբերի 23-ին՝ 2003թ. հոկտեմբերի 31-ին Նյու Յորքում ընդունված՝ Կոռուպցիայի դեմ ՄԱԿ-ի կոնվենցիան:

Ընդ որում, ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի համաձայն միջազգային պայմանագրերը Հայաստանի Հանրապետության իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մասն են: Եթե վավերացված միջազգային պայմանագրում սահմանվում են այլ նորմեր, քան նախատեսված են օրենքներով, ապա կիրառվում են այդ նորմերը:

**Երկրորդ՝** «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 72-րդ հոդվածի համաձայն՝ վավերացման ենթակա միջազգային պայմանագրերը Հայաստանի Հանրապետությունում նախնական պարտադիր սահմանադրական վերահսկողության օբյեկտ են: Օրենքով սահմանված ընթացակարգի շրջանակներում Հանրապետության Նախագահը նախապես դիմել է ՀՀ սահմանադրական դատարան՝ հիշյալ կոնվենցիաներով ստանձնված պարտավորությունների՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը քննության առնելու համար:

**Երրորդ՝** ՀՀ սահմանադրական դատարանը համապատասխանաբար ընդունել է ՄԳՈ-530 /09.11.2004թ./, ՄԳՈ-483 /30.03.2004թ./ եւ ՄԳՈ-641 /30.06.2006թ./ որոշումները, որոնցով հիշյալ կոնվենցիաներով ստանձնված պարտավորությունները ճանաչել է ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանող:

Մասնավորապես, 1999թ. հունվարի 27-ին Ստրասբուրգում ստորագրված՝ «Կոռուպցիայի մասին» քրեական իրավունքի կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածով սահմանվում է, որ ազգային պետական պաշտոնյաների պարագայում քրեական պատասխանատվության ենթակա ակտիվ կաշառակերությունը ներառում է «...դիտավորությամբ որեւէ պետական պաշտոնյայի ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն անհիմն օգուտ խոստանալը, առաջարկելը կամ տալը՝ նրա կամ ուրիշ որեւէ մեկի համար, որպեսզի այդ պաշտոնյան իր իրավասության շրջանակներում որեւէ գործողություն կատարի կամ դրա կատարումից ձեռնպահ մնա»: Նույն կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածով ազգային պետական պաշտոնյաների քրեորեն պատժելի պասիվ կաշառակերության բովանդակային ծավալում ներառվում է «... որեւէ պետական պաշտոնյայի՝ դիտավորությամբ, ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն՝ նրա կամ ուրիշ որեւէ մեկի համար անհիմն որեւէ օգուտ պահանջելը կամ ստանալը կամ նման օգուտի առաջարկ կամ խոստում ընդունելը, որպեսզի այդ պաշտոնյան իր իրավասության շրջանակներում որեւէ գործողություն կատարի կամ դրա կատարումից ձեռնպահ մնա»:

1999թ. նոյեմբերի 4-ին Ստրասբուրգում ստորագրված՝ «Կոռուպցիայի մասին» քաղաքացիական իրավունքի կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածում ամրագրված է, որ՝ «Մույն կոնվենցիայի նպատակների համար «կոռուպցիա» նշանակում է՝ ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն կաշառք կամ որեւէ անհիմն օգուտ կամ այդպիսի օգուտի խոստում պահանջելը, առաջարկը, տալը կամ ընդունելը, որը խախտում է կաշառք,

անհիմն օգուտ կամ այդպիսի օգուտի խոստում պահանջողի կողմից ցանկացած պարտականության պատշաճ կատարումը կամ պահանջվող վարքագիծ»:

Անրաժեշտ է շեշտել նաեւ, որ Եվրոպայի խորհրդի կազմում գործում է կաշառակերության դեմ պայքարի մասնագիտացված կառույցը՝ Կոռուպցիայի դեմ պայքարի պետությունների խումբը՝ GRECO-ն (Group of States against corruption), որի վերահսկողության շրջանակներում է հիշյալ կոնվենցիաներով անդամ պետությունների ստանձնած պարտավորությունների բարեխիղճ կատարումը:

Հայաստանի Հանրապետությունը, լինելով Եվրոպայի խորհրդի անդամ, միջազգային պարտավորություններ է ստանձնել ընդունել համարժեք օրենսդրական ակտեր թե՛ ակտիվ եւ թե՛ պասիվ կաշառակերության դեմ անհրաժեշտ պայքար ծավալելու ուղղությամբ՝ դրանց համար սահմանելով համապատասխան քրեական պատիժ: Դրա նպատակն է **թույլ չտալ, որպեսզի պաշտոնյայի անհամաչափ գործողության կամ անգործության արդյունքում խտրական իրավիճակ ստեղծվի մարդկանց իրավունքների պաշտպանության հարցում: Սա ավելին է, քան պարզապես պաշտոնական դիրքի չարաշահումը, որովհետեւ հետեւանքը հանգեցնում է իրավական պետության հիմնարար սկզբունքների ձեւախեղմանը՝ ոչ միայն պաշտոնյան չի առաջնորդվում իրավունքի գերակայության սկզբունքով, ինչը, մասնավորապես, ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի պահանջն է, այլեւ մասնավոր շահագրգռությամբ մարդկանց իրավունքների պաշտպանության հարցում խտրական իրավիճակ է ստեղծում:**

Ելնելով հարցի կարեւորությունից, իրավական պետության կայացման հրամայականներից՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը ոչ միայն առաջարկվող իրավակարգավորումը համարել է ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանող, այլեւ 2004թ. մարտի 30-ի ՍԳՈ-483 որոշման մեջ շեշտել է, որ «Կոռուպցիայի մասին» քրեական իրավունքի կոնվենցիան կնպաստի ՀՀ Սահմանադրության առաջին հոդվածում հռչակված ժողովրդավարական եւ իրավական պետության ամրապնդմանը, մարդու իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանությանը:

Ակնհայտ է, որ սույն գործով քննության առարկա հարցի վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարանը միարժեք դիրքորոշում արդեն իսկ արտահայտել է՝ ճանաչելով թե՛ ակտիվ եւ թե՛ պասիվ կաշառակերության դեմ քրեական միջոցներով պայքարը որպես սահմանադրաիրավական անհրաժեշտություն, փաստել է, որ որեւէ օգուտ խոստա-

նալու, ընդունելու, առաջարկելու, պահանջելու եւ կոնվենցիայում նշված այլ ձեւերով այդ գործառույթը խտրական վիճակ ստեղծելուն ծառայեցնելը ոչ այլ ինչ է, քան կաշառք:

Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների երկու երրորդից ավելին արդեն իսկ հենվելով միասնական քրեական քաղաքականություն իրականացնելու իրենց միջազգային իրավական պարտավորությունների վրա եւ նախաձեռնելով համարժեք պայքար ակտիվ եւ պասիվ կաշառակերության դեմ, քրեական օրենսգրքերով նախատեսել են, որ եթե պաշտոնատար անձն իր իրավասության շրջանակներում որեւէ մեկի համար այնպիսի գործողություն կատարի կամ դրա կատարումից ձեռնպահ մնա, երբ նա ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն անհիմն օգուտ է պահանջել կամ ստացել, ինչպես նաեւ նման առաջարկ կամ խոստում է ընդունել, ապա դա համարվում է կաշառք եւ ենթակա է համարժեք պատասխանատվության:

Նույնպիսի իրավակարգավորման նախատեսման անհրաժեշտությամբ է առաջնորդվել նաեւ Հայաստանի Հանրապետությունը՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասում որպես կաշառքը բնորոշող հատկանիշ նախատեսելով ոչ միայն «ստանալը», այլեւ «պահանջելը կամ ստանալու խոստումը կամ առաջարկն ընդունելը»: Նման փոփոխությունը Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստանձնված միջազգային պարտավորությունների պատշաճ կատարման, ինչպես նաեւ ՀՀ սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշման անմիջական իրացման արդյունք է: Սահմանադրական դատարանը կայացրել է որոշում նման պարտավորության վերաբերյալ, որ այն համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրությանը: «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 60-րդ հոդվածով սահմանված է, որ սահմանադրական դատարանը գործի վարույթը կարճում է գործի քննության ցանկացած փուլում, եթե բացահայտվել են սույն օրենքի 32-րդ հոդվածով նախատեսված՝ գործի քննությունը մերժելու հիմքեր: Իսկ օրենքի 32-րդ հոդվածի 3-րդ կետով սահմանված է, որ դատարանը գործի քննությունը մերժում է, եթե սույն օրենքի 68-75-րդ եւ 77-րդ հոդվածներում նշված գործերով ներկայացված որեւէ **դիմումում առաջադրված հարցի վերաբերյալ առկա է սահմանադրական դատարանի որոշումը**: Անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել, որ խոսքը վերաբերում է ոչ թե այս կամ այն կոնկրետ նորմին, այլ «**դիմումում առաջադրված հարցին**»: Իսկ ինչպես նշվեց, սույն գործով քննության առարկա դիմումներում առաջադրված հարցի վերաբերյալ առկա է սահմանադրական



դատարանի իրավական դիրքորոշումը, որն իր որոշման բաղկացուցիչ մասն է:

Բերված նկատառումներից ելնելով՝ տվյալ գործի վարույթը ենթակա է կարճման:

6. Անդրադառնալով դիմողների այն փաստարկին, համաձայն որի՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի վիճարկվող նորմը հակասում է ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված՝ օրենքի առջև բոլորի հավասարության սկզբունքին, սահմանադրական դատարանն այն հիմնավոր չի համարում: Օրենքի առջև բոլորի հավասարության սկզբունքի առնչությամբ ՀՀ սահմանադրական դատարանն իրավական դիրքորոշում է արտահայտել իր ՍԳՈ-881 որոշման մեջ, մասնավորապես, սահմանելով, որ « ... օրենքի առջև բոլորի հավասարության սկզբունքը ենթադրում է օրենքի առջև հավասար պատասխանատվության, պատասխանատվության անխուսափելիության եւ իրավական պաշտպանության հավասար պայմանների ապահովում, եւ չի առնչվում իրավական տարբեր կարգավիճակ ունեցող սուբյեկտների համար որեւէ իրավաչափ նպատակով պայմանավորված նախադրյալներ ... սահմանելուն»: Օրենսդրական փոփոխության նպատակը միանշանակ իրավաչափ է, այն է՝ պետախիշխանական գործառույթն անձնական նկատառումներից ելնելով չծառայեցնել մարդկանց համար օրենքի առջև հավասար պատասխանատվության հարցում խտրական վիճակ ստեղծելուն: Իրավական, ժողովրդավարական պետության կայացման ճանապարհին վերոհիշյալ հանցակազմն ամենավտանգավորներից է, հետեւաբար՝ հիշյալ կոնվենցիաներով ստանձնված պարտավորությունների բարեխիղճ կատարումն իրավիճակի դրական փոփոխության կարեւոր երաշխիք կարող է հանդիսանալ:

7. Ինչ վերաբերում է դիմողների այն փաստարկներին, որոնք վերաբերում են ներօրենսդրական կանոնակարգումների ներդաշնակության ու համասեռության ապահովմանը, պետական պաշտոնյաներին վիճարկվող իրավակարգավորման շրջանակներում հնարավոր հակաիրավական գործողություններից պաշտպանելու երաշխիքներին եւ մի շարք այլ հարցադրումների, ապա սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դրանք.

**նախ**՝ մասնակի ամրագրված են հենց կոնվենցիոն նորմերում, որոնք Հայաստանի Հանրապետության իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մասն են,

**Երկրորդ՝** Հայաստանը կոնվենցիաները վավերացրել է առանձին վերապահումով, որը վերաբերում է հենց այդ մտահոգություններին,

**Երրորդ՝** ՀՀ Ազգային ժողովը նույնպես պարտավոր է տվյալ կոնվենցիաներով ստանձնված պարտավորությունների իրացմանը համալիր մոտեցում ցուցաբերել եւ առաջին հերթին հաշվի առնել պատժի համաչափության սկզբունքը, ինչպես նաեւ հենց կոնվենցիոն նորմերից ելնելով բարեխիղճ աշխատող պետական պաշտոնյաների պաշտպանության օրենսդրական համարժեք երաշխիքներ ստեղծել, հաղթահարել օրենսդրության մեջ հնարավոր ներքին անհամապատասխանությունները: Մասնավորապես՝ սահմանադրական դատարանը նաեւ գտնում է, որ կաշառք ստացողի համար գործուն գոջալու ակտիվ գործողությունների պարտադիր ժամկետ ամրագրելով, կամավոր հայտարարության հասկացության վերաբերյալ տարաբնույթ մոտեցումներից առավելագույնս խուսափելու, դատաքննչական մարմինների կողմից բացթողումները եւ սխալները հնարավորինս բացառելու նպատակով, թերեւս, ՀՀ քրեական օրենսգրքում կարող էր կատարվել լրացում եւ օրենսգրքի 312-րդ հոդվածում, որպես ծանոթագրություն, տալ կամավոր հասկացության բնորոշումը,

**չորրորդ՝** հիշյալ կոնվենցիաները մեծապես կարելուրում են դատարանների դերը, յուրաքանչյուր կոնկրետ գործով պատճառահետեւանքային կապերի օբյեկտիվ ու անաչառ քննության եւ գնահատման կարելուրությունը, արարքի վտանգավորության աստիճանի ճիշտ որակումը, առանձնապես այն բանի կարելուրումը, թե պաշտոնյայի կողմից իր գործառույթի ոչ պատշաճ կատարումը կամ պատշաճ կատարումից խուսափելը որչափով է ավարտուն հանցագործություն եւ հանգեցրել մարդու իրավունքների պաշտպանության հարցում խտրական իրավիճակի ստեղծմանը, ինչն իշխանության հանդեպ հանրային անվստահության լուրջ պատճառներից մեկն է:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 32, 60, 63, 64, 68 եւ 71-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

1. ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցի վերաբերյալ գործի վարույթը կարճել:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

**ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ**

**Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**

**19 նոյեմբերի 2013 թվականի  
ՍԳՈ-1124**

**ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ**

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆԻ ԱՆԳԱՄ Կ. ԲԱԼԱՅԱՆԻ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ՔՐԵԱԿԱՆ  
ԳԱՏԱՐԱՆԻ, ԵՐԵՎԱՆԻ ԿԵՆՏՐՈՆ ԵՎ ՆՈՐՔ-ՄԱՐԱԾ ՎԱՐՉԱԿԱՆ  
ՇՐՋԱՆՆԵՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆԻ  
ԵՎ ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԻՆ  
ԱՏՅԱՆԻ ԳԱՏԱՐԱՆԻ ԳԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ  
ՕՐԵՆՍՊՐՔԻ 311-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ  
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ  
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ  
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

ՀՀ սահմանադրական դատարանի 2013թ. նոյեմբերի 19-ի ՍԳՈ-1124 որոշմամբ կարճվել է ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի, ՀՀ Երևանի կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների և Կոտայքի մարզի առաջին ատյանի դատարանների դիմումների հիման վրա ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 1-ին մասին համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործով վարույթը: Այդ որոշման փաստարկների հետ համաձայն չեմ հետևյալ նկատառումներով.

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 200-րդ, 312-րդ և 3121-րդ, հոդվածները նախատեսում են խրախուսական նորմեր կաշառք տալու կամ ստանալու վերաբերյալ դրույթներում: Մասնավորապես ՀՀ Քրեական օրենսգրքի 200-րդ հոդվածի 5-րդ մասը սահմանում է. «Առևտրային կաշառք տվող անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե տեղի է ունեցել կաշառքի շորթում, կամ եթե այդ անձը կաշառք տալու մասին ոչ ուշ, քան 3 օր հետո կամավոր հայտնել է իրավապահ մարմիններին», 312-րդ հոդվածի 4-րդ մասը՝ «Կաշառք տվող անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե տեղի է ունեցել կաշառքի շորթում, կամ եթե այդ անձը կաշառք տալու մասին ոչ ուշ, քան 3 օր հետո կամավոր հայտնել է իրավապահ մարմիններին»: 3121-ի 4-րդ մասը սահմանում է՝ «Ապօրինի վարձատրություն տվող անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե տեղի է ունեցել ապօրինի վարձատրություն տալու շորթում, կամ եթե այդ անձը ապօրինի վարձատրություն տալու մասին ոչ ուշ, քան 3 օր հետո կամավոր հայտնել է իրավապահ մարմիններին»:

Վերոշարադրյալ նորմերի վերլուծությունից երևում է, որ տարբերակված մոտեցում է ցուցաբերվել կաշառքի ակտիվ կողմի (կառաշք

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ԴՏԵՆԵԿԱԳԻՐ • 2(72)2014  
68

տվողի) և պասիվ կողմի (կառաչք վերցնողի) միջև, քանի որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածը նման խրախուսական նորմ չի սահմանում, որը իմ կարծիքով հակասում է քրեական պատասխանատվություն սահմանելու համաչափության սկզբունքին:

Թեև ՀՀ սահմանադրական դատարանը սույն որոշման մեջ նշել է, որ . «ՀՀ Ազգային ժողովը նույնպես պարտավոր է տվյալ կոնվենցիաներով ստանձնված պարտա-վորությունների իրացմանը համալիր մոտեցում ցուցաբերել և առաջին հերթին հաշվի առնել պատժի համաչափության սկզբունքը, ինչպես նաև հենց կոնվենցիոն նորմերից ելնելով բարեխիղճ աշխատող պետական պաշտոնյաների պաշտպանության օրենսդրական համարժեք երաշխիքներ ստեղծել, հաղթահարել օրենսդրության մեջ հնարավոր ներքին անհամապատասխանությունները: Մասնավորապես՝ սահմանադրական դատարանը նաև գտնում է, որ կաշառք ստացողի համար գործուն գոջալու ակտիվ գործողությունների պարտադիր ժամկետ ամրագրելով, կամավոր հայտարարության հասկացության վերաբերյալ տարաբնույթ մոտեցումներից առավելագույնս խուսափելու, դատաքննչական մարմինների կողմից բացթողումները և սխալները հնարավորինս բացառելու նպատակով, թերևս, ՀՀ քրեական օրենսգրքում կարող էր կատարվել լրացում և օրենսգրքի 312-րդ հոդվածում, որպես ծանոթագրություն, տալ կամավոր հասկացության բնորոշումը», սակայն այս հանգամանքում Սահմանադրությանը հակասելու խնդիր չի դիտվել:

Մասնավորապես ճիշտ կլիներ, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածում կատարվեր լրացում և կաշառքի պասիվ կողմի նկատմամբ նույնպես սահմանվեր արտոնություն և պասիվ կողմին հնարավորություն տրվեր ազատվել քրեական պատասխանատվությունից 3 օրյա ժամկետում իրավապահ մարմիններին կամավոր հայտնելու դեպքում:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի 2010 թվականի սեպտեմբերի 14-ի ՍԳՈ-914 որոշման 7-րդ կետում արտահայտած իրավական դիրքորոշման համաձայն. «Օրենսդրական բացը կարող է հանդիսանալ սահմանադրական դատարանի քննության առարկա միայն այն դեպքում, երբ օրենսդրության մեջ առկա չեն այդ բացը լրացնելու այլ իրավական երաշխիքներ կամ օրենսդրության մեջ համապատասխան իրավական երաշխիքների առկայության պարագայում ձևավորված է հակասական իրավակիրառական պրակտիկա, կամ երբ առկա օրենսդրական բացը չի ապահովում այս կամ այն իրավունքի իրացման հնարավորությունը»:

Իսկ ՀՀ սահմանադրական դատարանի 2010 թվականի ՍԴՈ-917 որոշման 8-րդ կետի տրամաբանության համաձայն, սույն գործով նույնպես առկա է օրենսդրական բաց, որի պայմաններում չի ապահովվում պատժի համաչափության սկզբունքը, նման օրենսդրական բացը հանգեցնում է օրենքով կաշառք տվողի և ստացողի միջև անհամաչափ պատասխանատվության, որը հակասում է նաև օրենքի առաջ բողորի հավասարության սկզբունքին:

Բացի այդ պատժի համաչափության սկզբունքի խախտում է նկատվում նաև հետևյալ դեպքում՝ ՀՀ Քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածը վերնագրված է «Կաշառք ստանալը», սակայն նույն հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ նշված ավարտված հանցագործության օբյեկտիվ կողմի հատկանիշներ են կաշառքի առարկան պահանջելը, դա ստանալու խոստում տալը, կաշառքի առաջարկն ընդունելը: Նման գործողությունները համարժեք չեն կաշառք ստանալու ավարտված հանցակազմին, քանի որ հանցագործությունը չի անցնում նախապատրաստության և հանցափորձի փուլերը ու ավարտված է համարվում այն պահից, երբ անձը որևէ ձևով կպահանջի կաշառքի առարկան, այն ստանալու խոստում կտա կամ ստանալու առաջարկը կընդունի: Փաստորեն կաշառք ստանալու նախապատրաստությունը, հանցափորձը դիտարկվում է որպես ավարտված հանցագործություն: Ուստի այստեղ հավասարության նշան է դրվում հանցափորձի և ավարտված հանցագործության միջև: Նախապատրաստության և հանցափորձի փուլերի բացակայությունը նշանակում է, որ անձը զրկվում է հանցագործությունից կամովին հրաժարվելու հնարավորությունից, ինչն էլ հակասում է ՀՀ Քրեական օրենսգրքի ընդհանուր մասի 36-րդ հոդվածի պահանջին:

Մինչ օրենսդրական «բարեփոխումը» (նախկին խմբագրությամբ) ներկայացված հանցակազմի օբյեկտիվ կողմը դրսևորվում էր կաշառքի առարկան ստանալով և հանցագործությունն ավարտված էր համարվում կաշառքի առարկան փաստացի ստանալու պահից, որի պարագայում նշված հանցակազմը ուներ ինչպես նախապատրաստության, այնպես էլ հանցափորձի փուլեր: «ՀՀ Քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» 2012 թվականի փետրվարի 9-ի ՀՕ-18-Ն օրենքով կատարված փոփոխությունները ըստ էության հանդիսանում են կաշառք ստանալու նպատակն իրագործելուն ուղղված նախապատրաստական գործողություններ, իսկ առանձին զարգացումների դեպքում՝ հանցափորձ:

Այսիքն բոլոր դեպքերում այդ գործողություններն իրենց մեջ հանցակազմի տարրեր են պարունակում՝ հանցագործության նախապատրաստական կամ հանցափորձի տեսքով: Խրախուսական նորմից օգտվելու հնարավորությունը անբողջությամբ չի բացառի կաշառք պահանջած, կաշառք ստանալու խոստում տված կամ կաշառք ստանալու առաջարկն ընդունած անձի քրեական պատասխանատվությունը, քանի որ նրա փաստացի կատարած արարքը հանցակազմ է պարունակում:

Ելնելով վերոշարադրյալ վերլուծությունից գտնում են, որ վիճարկվող նորմը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ և 14.1 հոդվածներին:

**Կ. Բալայան**  
**05.12.2013թ.**



**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ  
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 8-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ  
ՋԱՐԳԱՑՄԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ «ՋԱՐԳԱՑՄԱՆ  
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄ»  
ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ  
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

**Քաղ. Երևան**

**19 նոյեմբերի 2013թ.**

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարարի տեղակալ Ս. Կարայանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2013 թվականի նոյեմբերի 8-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջև «Ջարգացման քաղաքականության առաջին ֆինանսավորում» ֆինանսավորման

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 2(72)2014  
72



համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 13.11.2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով քննության առարկա համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց** .

1. Համաձայնագիրն ստորագրվել է 2013 թվականի նոյեմբերի 8-ին՝ «Ջարգացման քաղաքականության առաջին ֆինանսավորում» ծրագրի ներքո «Մրցունակության հզորացում» եւ «Ֆիսկալ, սոցիալական եւ բնապահպանական կայունության ամրապնդում» ուղղություններն իրականացնելու համար Հայաստանի Հանրապետությանը 41.000.000 (քառասունմեկ միլիոն) ԱՄՆ դոլարի չափով վարկ տրամադրելու նպատակով: Վարկի փակման ամսաթիվը 2014 թվականի մարտի 31-ն է:

2. Համաձայնագրի բաղկացուցիչ մաս են կազմում երկու առդիր, մեկ հավելված եւ լրացուցիչ նամակ, որոնցով սահմանված են Ծրագրի գործողությունները, վարկի միջոցների հասանելիությունը, վարկի մարման ժամանակացույցն ու սահմանումները եւ ֆինանսական ու տնտեսական պայմանները:

3. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետեւյալ պարտավորությունները.

- հայտնել Ծրագրի եւ դրա իրականացման նկատմամբ իր հանձնառության մասին,
- մյուս կողմի հետ կարծիքներ փոխանակել մակրոտնտեսական քաղաքականության դաշտի եւ Ծրագրի իրականացման առաջընթացի վերաբերյալ, ինչպես նաեւ մյուս կողմի քննարկմանն ու դիտարկմանը ներկայացնել Ծրագրի առաջընթացի մասին հաշվետվություն,
- մյուս կողմին անհապաղ տեղեկացնել ցանկացած այնպիսի իրավիճակի մասին, որը կարող է բացասական նյութական ազդեցություն ունենալ Ծրագրի նպատակների նկատմամբ,

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

- վարկի միջոցները չօգտագործել անընդունելի ծախսերի ֆինանսավորման համար,
- պահպանել վարկի շրջանակներում կատարված ծախսերը հավաստող բոլոր փաստաթղթերը վարկի փակման օրվանից երկու տարվա ընթացքում:

**4.** Համաձայնագրով սահմանված են նաեւ վարկի գումարի մասհանման կարգն ու պայմանները, վարկի փակման ամսաթիվը, համաձայնագրում փոփոխություններ կատարելու, ինչպես նաեւ այն ուժի մեջ մտնելու կարգն ու պայմանները, որոնք համահունչ են միջազգային իրավական ակտերին ներկայացվող պահանջներին:

**5.** Սույն գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ քննության առարկա ֆինանսավորման համաձայնագիրը բազմաբնույթ ծրագրային նպատակներից էլնելով պահանջում է համալիր վերահսկողություն՝ ֆինանսական միջոցների արդյունավետ օգտագործման եւ ՀՀ ստանձնած միջազգային պարտավորությունների բարեխիղճ կատարումն ապահովելու առումով:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց** .

1. 2013 թվականի նոյեմբերի 8-ին ստորագրված` Հայաստանի Հանրապետության եւ Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջեւ «Զարգացման քաղաքականության առաջին ֆինանսավորում» ֆինանսավորման համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

**ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ**

**Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**

**19 նոյեմբերի 2013 թվականի  
ՍԳՈ-1125**



**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ  
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 8-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ`  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ  
ԵՎ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ  
«ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՐԿ»  
ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ  
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ` ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ  
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

**Քաղ. Երևան**

**19 նոյեմբերի 2013թ.**

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը` կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող), Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)` Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ` Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարարի տեղակալ Ս. Կարայանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դրնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2013 թվականի նոյեմբերի 8-ին ստորագրված` Հայաստանի Հանրապետության եւ Վերակառուցման եւ զարգացման միջազգային քանկի միջեւ «Զարգաց-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ման քաղաքականության առաջին վարկ» վարկային համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 2013 թվականի նոյեմբերի 13-ի Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով վարկային համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության եւ Վերակառուցման եւ զարգացման միջազգային բանկի միջեւ «Զարգացման քաղաքականության առաջին վարկ» վարկային համաձայնագիրն (Վարկային համաձայնագիր) ստորագրվել է 2013 թվականի նոյեմբերի 8-ին:

2. Վերակառուցման եւ զարգացման միջազգային բանկը (Բանկ) Հայաստանի Հանրապետությանը (Վարկառու) տրամադրում է երեսուցամեկ միլիոն (31.000.000) ԱՄՆ դոլար գումարի չափով վարկ (Վարկ), Վարկային համաձայնագրով սահմանված կարգով եւ ժամկետներում, Վարկային համաձայնագրով նախատեսված ծրագրին (Ծրագիր) աջակցելու համար ֆինանսավորում տրամադրելու նպատակով:

Վարկի փակման ամսաթիվն է 2014 թվականի մարտի 31-ը:

Համաձայն Վարկային համաձայնագրի՝ Ծրագրի շրջանակներում Վարկառուի կողմից իրականացված գործողությունները ներառում են հետեւյալ ուղղությունները.

- 1) մրցունակության հզորացում, մասնավորապես՝
  - տեսչական բարեփոխում.
  - վարկային հաշվետվությունների գրավի ապահովման եւ սնանկության օրենքների բարեփոխումներ.
  - քաղաքացիական ծառայության բարեփոխումներ.
  - օդային կապ.
  - ֆինանսական հատվածի զարգացում.

2) ֆիսկալ, սոցիալական եւ բնապահպանական կայունության ամրապնդում, մասնավորապես՝

- հարկային եկամուտների մոբիլիզացում.
- սոցիալական օգնություն.
- բնապահպանական կայունության ներդրում հանքարդյունաբերության ոլորտում:

3. Վարկային համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը, մասնավորապես, ստանձնում է հետևյալ պարտավորությունները.

ա) Վարկային համաձայնագրով սահմանված չափով եւ կարգով վճարել սկզբնական կոմիսիոն վճար.

բ) Վարկային համաձայնագրով սահմանված չափով եւ կարգով վճարել տոկոսագումար՝ յուրաքանչյուր տարվա մայիսի 15-ին եւ նոյեմբերի 15-ին.

գ) Վարկի մայր գումարի մարումը կատարել 2023 թվականի նոյեմբերի 15-ից մինչև 2037 թվականի նոյեմբերի 15-ը՝ մասհանված գումարի 3.33 տոկոսի չափով, իսկ 2038 թվականի մայիսի 15-ին՝ մասհանված գումարի 3.43 տոկոսի չափով.

դ) Վարկի միջոցները չօգտագործել անընդունելի ծախսերը ֆինանսավորելու համար: Եթե ցանկացած ժամանակ Բանկը հայտնաբերի, որ Վարկի գումարն օգտագործվել է բացառված ծախսերի վճարման նպատակով, Վարկառուն պետք է Բանկի կողմից ծանուցում ստանալուց անմիջապես հետո վերադարձնի Բանկին այդ վճարմանը համարժեք գումար: Նման պահանջի դեպքում Բանկին վերադարձված գումարները չեղարկվում են:

4. Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը 2013 թվականի նոյեմբերի 7-ին հավանություն է տվել սույն գործով քննության առարկա Վարկային համաձայնագրին:

Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրության համաձայն՝ Ծրագրի շրջանակներում դրամական միջոցները հատկացվելու են՝ հիմնվելով Հայաստանի Հանրապետության կողմից իրականացված գործողությունների վրա: Տրամադրված միջոցներն ուղղվելու են բյուջետային ընթացիկ ծախսերի ֆինանսավորմանը:

5. Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Վարկային համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստանձնվող պարտավորությունները, մասնավորապես, վերաբերելի են Հայաստանի

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

Հանրապետության Ազգային ժողովի եւ կառավարության՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ եւ օրենքներով նախատեսված լիազորություններին:

Սահմանադրական դատարանն ինչպես իր որոշումներում, այնպես էլ իր որոշումների կատարման վիճակի վերաբերյալ տարեկան հաղորդումներում բազմիցս անդրադարձել է վարկային միջոցներով ֆինանսավորվող ծրագրային միջոցների նպատակային օգտագործման, դրանց նկատմամբ արդյունավետ վերահսկողության անհրաժեշտության հիմնախնդիրներին: Սույն գործով քննության առարկա Վարկային համաձայնագիրը բազմաբնույթ ծրագրային նպատակներից ելնելով պահանջում է համալիր վերահսկողություն՝ վարկային միջոցների արդյունավետ օգտագործման եւ ՀՀ ստանձնած միջազգային պարտավորությունների բարեխիղճ կատարումն ապահովելու առումով:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին եւ 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2013 թվականի նոյեմբերի 8-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Վերակառուցման եւ զարգացման միջազգային բանկի միջեւ «Զարգացման քաղաքականության առաջին վարկ» վարկային համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

**ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ**

**Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**

**19 նոյեմբերի 2013 թվականի  
ՍԳՈ-1126**



**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ  
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԷԴՈՒԱՐԴ ԽԱՉԻԿՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ  
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 73-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ  
6-ՐԴ ԵՎ 7-ՐԴ ԿԵՏԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ  
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

**Քաղ. Երևան**

**10 դեկտեմբերի 2013թ.**

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ դիմող՝ քաղաքացի Է. Խաչիկյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի հետազոտությունների և վերլուծությունների կենտրոնի փորձագետ Հ. Սարգսյանի,

համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Էդուարդ Խաչիկյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ և 7-րդ կետերի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 2(72)2014  
79

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Է. Խաչիկյանի՝ 2013 թվականի հունիսի 14-ի (լրացված՝ հունիսի 25-ին) ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, ինչպես նաեւ հետազոտելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց .**

**1.** ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2007 թվականի նոյեմբերի 28-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2007 թվականի դեկտեմբերի 10-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2008 թվականի հունվարի 1-ից:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ «Հայցադիմումին կցվող փաստաթղթերը» վերտառությամբ 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ սույն գործով վիճարկվող 6-րդ եւ 7-րդ կետերը սահմանում են.

«1. Հայցադիմումին կցվում են՝

...

6) հայցադիմումը եւ կից փաստաթղթերի պատճենները (եթե դրանք հնարավոր է պատճենահանել) պատասխանողին եւ գործին մասնակցող այլ անձանց, սույն օրենսգրքի 62-րդ հոդվածով սահմանված կարգին համապատասխան, ստանալը հավաստող փաստաթղթերը.

7) սույն հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված դեպքում հայցադիմումը պետական ֆինանսների կառավարման մարմնին սույն օրենսգրքի 62-րդ հոդվածով սահմանված կարգով ուղարկելը հավաստող փաստաթղթերը»:

**2.** Գործի համառոտ դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետևյալին.

Էդուարդ Խաչիկյանը հայցադիմում է ներկայացրել ՀՀ վարչական դատարան ընդդեմ ՀՀ ԱՆ «Կոշ» ԶԿՀ-ի պետ Ա. Ստեփանյանի՝ «ՀՀ ԱՆ «Կոշ» ԶԿՀ-ի պետ Ա. Ստեփանյանի 03.10.2012թ. Դատապարտյալին առավել ցածր մեկուսացվածության ուղղիչ հիմնարկ տեղավորելու միջնորդություն ներկայացնելու մասին դիմումը մերժելու որոշումն առջին ճանաչելու եւ առջնչության հետեւանքները կիրառելու, նույն որոշումով պատասխանողի անգործությունը վերացնելու, պատասխանողին 19.09.2012թ. դիմումին պարզաբանում տալուն պարտավորեցնե-



լու» պահանջների մասին: ՀՀ վարչական դատարանը 09.11.2012թ. կայացրել է «Հայցադիմումը վերադարձնելու մասին» որոշում, որում, ի թիվս այլ հանգամանքների, նշել է, որ. «...Տվյալ դեպքում հայցվորի ներկայացրած հայցադիմումին չի կցվել հայցադիմումը եւ կից փաստաթղթերի պատճենները պատասխանողին եւ ֆինանսների կառավարման մարմնին ուղարկելու եւ վերջիններիս կողմից դրանց ստանալը հավաստող փաստեր: Նման հանգամանքը դատարանի կողմից դիտվում է Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի խախտում»: 12.12.2012թ. հայցվորը կրկին հայցադիմում է ներկայացրել ՀՀ վարչական դատարան, որի վերաբերյալ վերջինս 19.12.2012թ. կայացրել է «Հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին» որոշում՝ պատճառաբանելով, որ «... 12.12.2012թ. կրկին ներկայացված հայցադիմումին կից չի ներկայացվել հայցադիմումը եւ կից փաստաթղթերի պատճենները պատասխանողի եւ ֆինանսների կառավարման մարմնի կողմից ստանալը հավաստող ապացույցները, այսինքն, հայցվորի կողմից չի վերացվել հայցադիմումի այնպիսի թերությունները, որոնց չվերացնելն արգելք է գործի քննության համար»:

Վերոհիշյալ որոշման դեմ հայցվորի կողմից ներկայացվել է վերաքննիչ բողոք, որը ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի 22.02.2013թ. որոշմամբ մերժվել է՝ ՀՀ վարչական դատարանի 19.12.2012թ. թիվ ՎԳ-7000/05/12 վարչական գործով կայացված որոշումը՝ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին, թողնելով օրինական ուժի մեջ: Հիշյալ որոշման դեմ Էդուարդ Խաչիկյանի բերած վճռաբեկ բողոքի վերաբերյալ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը 20.03.2013թ. կայացրել է «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին» որոշում:

3. Վիճարկելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ եւ 7-րդ կետերի դրույթների սահմանադրականությունը՝ դիմողը գտնում է, որ հիշյալ դրույթները հակասում են ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածին, սահմանափակում են անձի դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունքը:

Դիմողի կարծիքով, քանի որ վարչական դատավարության օրենսգրքով ամրագրված է նախնական դատական նիստի ինստիտուտը, հետեւաբար, դատաքննության այդ փուլում կարելի է լուծել հայցադիմումը պատասխանողին կամ երրորդ անձին ծանուցելու հետ կապված հարցերը, ուստի եւ անընդունելի են ՀՀ վարչական դատավարու-

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

թյան օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ եւ 7-րդ կետերի պահանջները, որոնք անձին զրկում են դատական պաշտպանության եւ հրապարակային քննության իրավունքից:

**4.** Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողի փաստարկներին, գտնում է, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ եւ 7-րդ կետերը համապատասխանում են ՀՀ Սահմանադրությանը:

Ըստ պատասխանողի՝ սույն գործով վիճարկվող դրույթների իրավակարգավորումների նպատակն է ապահովել դատական պաշտպանության իրավունքի լիարժեք իրականացումը, դատական նիստում գործի ճիշտ եւ արագ քննությունը եւ լուծումը: Հայցադիմումի եւ կից փաստաթղթերի պատճենները պատասխանողին ուղարկելու պարտականությունը դրվել է հայցվորի վրա՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ կողմերը, գտնվելով որոշակի իրավահարաբերությունների, որոշակի վեճի մեջ, իրազեկված են միմյանց մասին: Հայցադիմումը պատասխանողին ուղարկելը վարչական դատավարությունում կողմերի իրավահավասարության, հատկապես՝ պատասխանողի իրավունքների պաշտպանության երաշխիք է, քանզի պատասխանողն իր պաշտպանությունը կառուցում է հայցվորի ներկայացրած փաստարկների հիման վրա, իսկ հայցադիմումի վերաբերյալ պատասխան չներկայացնելը վերջինիս համար առաջացնում է իրավական հետեւանքներ:

**5.** ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի համաձայն՝ սահմանադրական դատարան կարող է դիմել «յուրաքանչյուր ոք՝ կոնկրետ գործով, երբ առկա է դատարանի վերջնական ակտը, սպառվել են դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները եւ վիճարկում է այդ ակտով իր նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի սահմանադրականությունը»: Սահմանադրական հիշյալ նորմն իր կոնկրետացումն է ստացել «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 1-ին մասում, որը, նշված սահմանադրական դրույթին եւ դրա հիմքում ընկած սահմանադրական կոնկրետ վերահսկողության տրամաբանությանը համահունչ, սահմանել է ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց դիմումների ընդունելիության պայմանները:

Համաձայն սահմանադրական դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշման՝ ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի՝ «...իր նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի...» բառակա-

պակցությունում «կիրառում» հասկացությունը չի վերաբերում դատական ակտերում օրենքի այս կամ այն դրույթի ցանկացած վկայակոչման: Միայն այն պարագայում դա կարող է դիտարկվել որպես օրենքի դրույթի «կիրառում», երբ անձի համար այն առաջացնում է իրավական հետեւանքներ (ՄԴՈ-747): Բացի դրանից, համաձայն ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ 2009 թվականի մարտի 17-ի ՄԴԱՈ-21 որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշման՝ «...«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69 հոդվածի 1-ին մասում նշված որեւէ պայմանի բացակայության դեպքում անհատական դիմում ներկայացրած ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձը սահմանադրական դատարան դիմելու համար իրավասու սուբյեկտ չէ»:

ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաեւ, որ քննության առարկա գործով ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանը, մատնանշելով, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետը հայցվորի համար պարտականություն է նախատեսել կցել ոչ թե ստանալը, այլ ուղարկելը հավաստող փաստաթուղթ, անհիմն է համարել ՀՀ վարչական դատարանի եզրահանգումները՝ «...ՀՀ ֆինանսների նախարարության կողմից հայցադիմումի ստանալը հավաստող փաստաթուղթ կցած չլինելու հիմքով, նախ հայցադիմումը վերադարձնելու, ապա՝ դրա ընդունումը մերժելու մասին...»: ՀՀ վճռաբեկ դատարանը եւս՝ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշմամբ, ըստ էության, վերահաստատել է ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի արտահայտած հիշյալ եզրահանգումը: Հետեւաբար, դիմողի նկատմամբ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետի դրույթը չի կիրառվել, այն դիմողի համար իրավական հետեւանք չի առաջացրել:

Ելնելով վերոգրյալից եւ հիմք ընդունելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 60-րդ հոդվածի 1-ին կետը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ սույն գործով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետի դրույթի վիճարկումը չի բխում սահմանադրական կոնկրետ վերահսկողության էությունից, սույն գործով դիմողը սահմանադրական դատարան դիմելու իրավասու սուբյեկտ չէ, ուստի եւ քննության առարկա գործի վարույթը, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետի մասով, ենթակա է կարճման:

6. Սույն գործով բարձրացված սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում բացահայտել ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետով ամրագրված «ստանալը հավաստող փաստաթղթեր» ներկայացնելու պահանջի նշանակությունը՝ ՀՀ Սահմանադրության, մասնավորապես, 18-րդ հոդվածով սահմանված՝ դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների եւ դատարանի մատչելիության իրավունքների լիարժեք իրացումն ապահովելու համատեքստում:

Սահմանադրական դատարանը, սույն գործով վիճարկվող դրույթը վերլուծելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի (այսուհետ՝ նաեւ՝ օրենսգրք) այլ դրույթների հետ համակարգային ամբողջականության շրջանակներում, արձանագրում է, որ օրենսդիրն առանձին հոդվածներով սահմանել է հայցադիմումին ներկայացվող պահանջները (72-րդ հոդված) եւ հայցադիմումին կցվող փաստաթղթերի կոնկրետ շրջանակը (73-րդ հոդված), վերջինիս թվում սահմանելով նաեւ հայցադիմումը եւ կից փաստաթղթերի պատճենները (եթե դրանք հնարավոր է պատճենահանել) պատասխանողին եւ գործին մասնակցող այլ անձանց, օրենսգրքի 62-րդ հոդվածով սահմանված կարգին համապատասխան, ստանալը հավաստող փաստաթղթերը:

Օրենսդիրը հայցադիմումին ներկայացվող վերոհիշյալ պահանջների պահպանման հանգամանքով է պայմանավորում հայցադիմումը վարույթ ընդունելը: Դատարանը պարտավոր է հայցադիմումն ստանալու օրվանից հետո՝ մեկշաբաթյա ժամկետում, վարույթ ընդունել օրենսգրքով նախատեսված պահանջների պահպանմամբ ներկայացված հայցադիմումը, եթե առկա չեն հայցադիմումի ընդունումը մերժելու կամ այն վերադարձնելու հիմքեր (77-րդ հոդված):

Հայցադիմումը վերադարձնելու կամ դրա ընդունումը մերժելու կոնկրետ հիմքերը եւ կարգը սահմանված են օրենսգրքի համապատասխանաբար 78-րդ եւ 79-րդ հոդվածներով:

Անդրադառնալով հայցադիմումը վերադարձնելու իրավական հիմքերին՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենսգրքի 78-րդ հոդվածի 1-ին մասում որպես հիմք ամրագրված է օրենսգրքի 72-րդ հոդվածով սահմանված հայցադիմումին առաջադրվող պահանջները չպահպանելը, իսկ օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի մասով ամրագրված է միայն հիշյալ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով նախատեսված պահանջը չպահպանելը: Սահմանադրական դատարանը վերահաստա-

տում է 2010 թվականի նոյեմբերի 30-ի ՍԳ-Ո-927 որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի **պահանջները** չպահպանելու իրավական հետեւանքը վարչական դատարանի կողմից հայցադիմումը վերադարձնելն է, եւ գտնում է, որ հետագա իրավական կանոնակարգումների շրջանակներում հիշյալ դիրքորոշումն անհրաժեշտ է ամրագրել օրենսգրքում, մասնավորապես՝ հայցադիմումը վերադարձնելու իրավական հիմք նախատեսելով օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված պարտադիր կատարման ենթակա պահանջները չպահպանելու բոլոր դեպքերը: Հիշյալ կանոնակարգման անհրաժեշտությունը բխում է նաեւ իրավական որոշակիության եւ իրավական կանխատեսելիության սկզբունքների պահանջներից, նպատակաուղղված է սահմանելու դատարանի լիազորությունների կոնկրետ շրջանակը:

7. ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր որոշումներում բազմիցս անդրադարձել է արդարադատության մատչելիության եւ արդյունավետության խնդիրներին՝ առաջնորդվելով ՀՀ Սահմանադրության 1, 3, 14, 18, 19-րդ եւ այլ հոդվածներով, Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի, միջազգային իրավական այլ փաստաթղթերում ամրագրված հիմնադրույթներով՝ վկայակոչելով նաեւ ժողովրդավարության զարգացման միջազգային փորձն ու Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային պրակտիկան:

Սույն գործի շրջանակներում եւս սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վկայակոչել դատարանի մատչելիության սահմանափակումների վերաբերյալ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ պետությունը դատարան դիմելու իրավունքից օգտվելու համար կարող է սահմանել որոշակի պայմաններ, «...պարզապես պետության կողմից կիրառված սահմանափակումները չպետք է այն կերպ կամ այն աստիճանի սահմանափակեն անձի դատարանի մատչելիության իրավունքը, որ վնաս հասցվի այդ իրավունքի բուն էությանը: Բացի այդ, սահմանափակումը 6-րդ հոդվածի 1-ին մասին չի համապատասխանի, եթե այն իրավաչափ նպատակ չի հետապնդում եւ եթե կիրառված միջոցների եւ հետապնդվող նպատակի միջեւ չկա համաչափության ողջամիտ հարաբերակցություն» (Case of Khalfaoui v. France, application no. 34791/97, 14/03/2000):

Քննության առարկա գործի շրջանակներում եւս, կարեւորելով անձի իրավունքների արդյունավետ պաշտպանությունը երաշխավորող նորմատիվ իրավական անհրաժեշտ նախադրյալների ստեղծումն ու զարգացումը, գնահատելով վիճարկվող իրավակարգավորման ազդեցությունը դատարանի մատչելիության եւ արդար դատաքննության իրավունքների, ինչպես նաեւ դրանց արդյունավետ իրականացման երաշխիքների վրա, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դատավարական որեւէ առանձնահատկություն կամ ընթացակարգ չի կարող խոչընդոտել կամ կանխել դատարան դիմելու իրավունքի արդյունավետ իրացման հնարավորությունը, իմաստագրել ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածով երաշխավորված իրավունքը կամ դրա իրացման արգելք հանդիսանալ: Հիշյալ համատեքստում, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հայցադիմումի ձեւի եւ բովանդակության պահանջներ սահմանելու իրավակարգավորման նպատակը ոչ թե հայցվորին ավելորդ պարտականություններով ծանրաբեռնելն է, այլ հայցադիմումի ձեւի եւ բովանդակության հստակությունն ապահովելը, դատավարության արդյունավետ եւ օբյեկտիվ կազմակերպման անհրաժեշտ երաշխիքներ սահմանելը, նաեւ հայցադիմումը վարույթ ընդունելու ժամանակ վերացման ենթակա հետագա հնարավոր խոչընդոտները կանխարգելելը: Հայցադիմումը եւ կից փաստաթղթերի պատճենները պատասխանողին եւ գործին մասնակցող այլ անձանց, օրենսգրքով սահմանված կարգով, **ուղարկելն** իրավաչափ է, քանի որ նպատակաուղղված է վարչական դատավարության մյուս կողմի դատավարական իրավունքների եւ պարտականությունների պատշաճ կատարման երաշխավորմանը: Այն իրականացվում է օրենսգրքի 62-րդ հոդվածով սահմանված կարգին համապատասխան, որի 1-ին մասի համաձայն՝ «Ծանուցագրի հանձնումն իրականացվում է «Փաստաթղթերի հատուկ առաքման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով: Դատավարության մասնակիցները կարող են համաձայնվել ծանուցման այլ եղանակի մասին, մասնավորապես ֆաքսով, էլեկտրոնային փոստով, հեռախոսով, հեռագրով»: Իսկ «Փաստաթղթերի հատուկ առաքման մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 3-րդ եւ 4-րդ մասերի համաձայն՝ հատուկ առաքում է համարվում փոստով կամ առձեռն հանձնմամբ հատուկ առաքումը: Հատուկ առաքումը փոստով տեղի է ունենում միայն փոստային կապի ազգային օպերատորի միջոցով: Հիշյալ օրենքներով կանոնակարգումները վկայում են, որ սահմանված են անհրաժեշտ ընթացակարգեր, որոնք ապահովում են պատշաճ ծա-

նուցման իրականացումը: Բացի դրանից, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը, գործի դատաքննության նախապատրաստման շրջանակներում, ամրագրում է դատավարական փաստաթղթերին ծանոթանալու բավարար այլ երաշխիքներ, որոնց նպատակն է ապահովել ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածով երաշխավորված անձի սահմանադրական իրավունքը:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ, ի տարբերություն վերոգրյալի, վիճարկվող դրույթով «ստանալը հավաստող փաստաթղթեր» ներկայացնելու պահանջ սահմանելն ավելորդ ծանրաբեռնում է հայցվորի դատավարական պարտականությունների շրջանակը, քանի որ հայցվորից, ըստ էության, պահանջվում է ապացույց առ այն, որ, մասնավորապես, փոստային կապի ազգային օպերատորը պատշաճ կատարել է օրենքով իր վրա դրված պարտականությունը: Ուստի, վիճարկվող դրույթը՝ «ստանալը հավաստող փաստաթղթեր» ներկայացնելու պահանջի մասով իրավաչափ նպատակ չի հետապնդում, արդյունքում՝ դժվար հասանելի է դարձնում դատարանի մատչելիության իրավունքը, ստեղծում է անձի դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների սահմանադրական իրավունքի լիարժեք իրացման վտանգ:

Վերոնշյալի մասին է վկայում նաեւ սույն գործով վիճարկվող դրույթի հետ կապված իրավակիրառական պրակտիկան, համաձայն որի՝ ՀՀ վարչական դատարանի կողմից 2012 թվականից մինչև 2013 թվականի նոյեմբեր ամիսը ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի պահանջը հայցվորների կողմից սահմանված կարգով չպահպանելու հիմքով հայցադիմումները վերադարձնելու 208 դեպքից միայն 103 դեպքում է այն կրկին ներկայացվել վարչական դատարան, որոնցից 94-ն ընդունվել է վարույթ, 9-ի ընդունումը մերժվել է: Այսինքն, կեսից ավելի՝ 105-ի դեպքում վիճարկվող դրույթի հիմքով անձինք չեն կարողացել իրացնել դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների սահմանադրական իրենց իրավունքը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաեւ, որ դատավարական փաստաթղթերի ստանալը հավաստող փաստաթղթեր ներկայացնելու ընթացակարգի շրջանակներում կողմերի դատավարական իրավունքները եւ պարտականությունները համաչափ բաշխված չեն: Մասնավորապես, ի տարբերություն վիճարկվող դրույթի, օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 6-րդ մասի համաձայն՝ պատասխանողը ներկայացնում է նաեւ՝ հայցադիմումի պատասխանը եւ կից փաստաթղթերը հայցվո-

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

րին եւ գործին մասնակցող այլ անձանց՝ փաստաթղթերի հատուկ առաքման կարգին համապատասխան **ուղարկելը** հավաստող ապացույցները: Այսինքն՝ օրենսդիրը պատասխանողի համար չի սահմանել հայցադիմումի պատասխանը եւ կից փաստաթղթերը ստանալը հավաստող փաստաթուղթ ներկայացնելու պարտականություն:

**8.** Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ սույն գործի շրջանակներում դատարանի մատչելիության եւ դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների սահմանադրական իրավունքների եւ վարչական դատավարությունում կողմերի հավասար հնարավորությունների իրացումը կարող է երաշխավորված լինել հայցադիմումը եւ կից փաստաթղթերի պատճենները (եթե դրանք հնարավոր է պատճենահանել) պատասխանողին եւ գործին մասնակցող այլ անձանց, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված **պատշաճ կարգով ուղարկելու** պահանջի կատարմամբ, ինչպես նաեւ գործի քննության ամբողջ ընթացքում կողմերի համար հավասար հնարավորություններ ապահովելու օրենսդրական համարժեք երաշխիքների իրացմամբ: Այդ պահանջի եւ երաշխիքների հստակ եւ համակարգված կանոնակարգումը, ելնելով ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածով երաշխավորված իրավունքի իրացումն ապահովելու անհրաժեշտությունից, օրենսդիր մարմնի պարտականությունն է:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 32, 60, 63, 64, 68 եւ 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց** .

1. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետը՝ «ստանալը հավաստող փաստաթղթեր» ներկայացնելու պահանջի մասով ճանաչել ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի 1-ին մասին հակասող եւ անվավեր:

2. «Քաղաքացի Էդուարդ Խաչիկյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ եւ 7-րդ կետերի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործի վարույ-



թը՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետի մասով կարճել:

3. Հաշվի առնելով, որ սույն որոշման եզրափակիչ մասի 1-ին կետում ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող ճանաչված նորմի՝ որոշման հրապարակման պահին անվավեր ճանաչումն անխուսափելիորեն կհանգեցնի այնպիսի հետեւանքների, որոնք կխաթարեն այդ պահին տվյալ նորմի վերացմամբ հաստատվելիք իրավական անվտանգությունը, ինչպես նաեւ նկատի ունենալով, որ անհրաժեշտ է հայցադիմումը եւ կից փաստաթղթերի պատճենները (եթե դրանք հնարավոր է պատճենահանել) պատասխանողին եւ գործին մասնակցող այլ անձանց՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված **պատշաճ կարգով ուղարկելու** պահանջի եւ գործի քննության ամբողջ ընթացքում կողմերի համար հավասար հնարավորություններ ապահովելու իրավական համարժեք երաշխիքների հստակ եւ համակարգված օրենսդրական կանոնակարգում, ՀՀ Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 3-րդ մասի եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68-րդ հոդվածի 15-րդ մասի հիմքերով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի իրավական ուժը կորցնելու վերջնաժամկետ սահմանել 2014 թվականի հուլիսի 1-ը:

4. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

**ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ**

**Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ**

**10 դեկտեմբերի 2013 թվականի  
ՍԳՈ-1127**



**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ  
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 24-ԻՆ ԱՄՍԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ  
ԵՎ ՀՈՐԴԱՆԱՆԻ ՀԱՇԻՄՅԱՆ ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ  
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ  
ԲՆԱԳԱՎԱՌՆԵՐՈՒՄ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ  
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ  
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ  
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

**Քաղ. Երևան**

**10 դեկտեմբերի 2013թ.**

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող, զեկուցող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության կրթության եւ գիտության նախարար Ա. Աշոտյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2013 թվականի հունիսի 24-ին Ամմանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետու-

թյան կառավարության եւ Հորդանանի Հաշիմյան Թագավորության կառավարության միջեւ կրթության եւ գիտության բնագավառներում համագործակցության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 26 նոյեմբերի 2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով դիմումը, գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց** .

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Հորդանանի Հաշիմյան Թագավորության կառավարության միջեւ կրթության եւ գիտության բնագավառներում համագործակցության մասին համաձայնագիրն ստորագրվել է 2013թ. հունիսի 24-ին Ամմանում:

Համաձայնագրի նպատակն է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Հորդանանի Հաշիմյան Թագավորության կառավարության միջեւ կրթության եւ գիտության բնագավառներում համագործակցության հաստատումն ու զարգացումը:

Սույն Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը փոխադարձության սկզբունքով պարտավորվում է.

- համագործակցել կրթության եւ գիտության բնագավառներում՝ սույն Համաձայնագրի, միջազգային իրավունքի հանրաճանաչ նորմերի եւ սկզբունքների, ինչպես նաեւ Համաձայնագրի կողմ երկրների ներպետական օրենսդրության համաձայն,
- նպաստել Համաձայնագրի կողմ երկրներում միջնակարգ, միջին եւ բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների, գիտահետազոտական ինստիտուտների եւ այլ հաստատությունների միջեւ անմիջական կապերի հաստատմանն ու զարգացմանը,
- գիտական համագործակցությունը զարգացնելու եւ ընդլայնելու նպատակով՝ մշակել եւ իրականացնել փոխադարձ հետաքրքրություն ներկայացնող գիտահետազոտական ծրագրեր եւ նախագծեր, ինչպես նաեւ փոխանակել ձեռք բերված արդյունքները, գիտական եւ կրթական տեղեկատվությունը,

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

- տրամադրել կրթաթոշակներ Հորդանանի Հաշիմյան Թագավորության քաղաքացիներին՝ միջին մասնագիտական եւ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում ուսանելու, ինչպես նաեւ գիտական հաստատություններում գիտահետազոտական գործունեություն ծավալելու համար,
- բանակցել, փոխադարձ համաձայնությամբ, Կրթական վկայագրերի, գիտական աստիճանների եւ ակադեմիական կոչումների հավասարեցման մասին համաձայնագիր կնքելու շուրջ,
- կրթական եւ գիտական խնդիրների լուծման համար փոխադարձ աջակցություն ցուցաբերել այն միջազգային կազմակերպությունների շրջանակներում, որոնց աշխատանքներին Համաձայնագրի կողմերը մասնակցում են,
- իր ուսումնական հաստատություններում նպաստել մյուս Կողմի լեզվի, գրականության, պատմության եւ մշակույթի ուսուցման եւ դասավանդման գործընթացին, ինչպես նաեւ օժանդակել մասնագետների, մեթոդական ձեռնարկների, դասագրքերի փոխանակմանը,
- խրախուսել գիտաշխատողների, պրոֆեսորների, ուսուցիչների, ուսանողների եւ աշակերտների փոխադարձ այցելությունները՝ կրթության եւ գիտության բնագավառներում ձեռք բերած փորձն ու նվաճումները փոխանակելու նպատակով,
- Համաձայնագիրն իրականացնելու համար մշակել համագործակցության ծրագրեր՝ կոնկրետ գործողություններ իրականացնելու եւ համագործակցության պայմաններն ու ձեւերը կանոնակարգելու համար,
- Համաձայնագրի մեկնաբանումից կամ իրականացումից առաջացած ցանկացած վեճ կարգավորել քննարկումների եւ բանակցությունների միջոցով:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

1. 2013 թվականի հունիսի 24-ին Ամմանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Հորդանանի Հաշիմյան Թագավորության կառավարության միջեւ կրթության եւ գիտության բնագավառներում համագործակցության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

**ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ**

**Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ**

**10 դեկտեմբերի 2013 թվականի  
ՍԳՈ-1128**



**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ  
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 5-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ  
ԵՎ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ԴԱՇՆԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ  
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ  
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ  
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ  
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ  
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

**Քաղ. Երևան**

**10 դեկտեմբերի 2013թ.**

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարի տեղակալ Ս. Կարայանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2013 թվականի նոյեմբերի 5-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 2(72)2014  
94

կառավարության միջև ֆինանսական համագործակցության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 2013 թվականի նոյեմբերի 26-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության կառավարության միջև ֆինանսական համագործակցության մասին համաձայնագիրն (այսուհետ՝ Համաձայնագիր) ստորագրվել է 2013 թվականի նոյեմբերի 5-ին Երևանում՝ առկա բարեկամական հարաբերությունները գործընկերային ֆինանսական համագործակցության միջոցով ամրապնդելու եւ խորացնելու եւ Հայաստանի Հանրապետության զարգացմանը նպաստելու նպատակով:

2. Համաձայնագրի 1-ին հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ պարբերությունների համաձայն՝ Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության կառավարությունը Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանը կամ երկու կառավարությունների կողմից փոխադարձ համաձայնությամբ ընտրվելիք այլ հասցեատերերի (վարկառուների) հնարավորություն է ընձեռում Վերականգնման վարկերի բանկից (այսուհետ՝ Բանկ) ստանալ՝

- «Վերականգնվող էներգակիրների աջակցություն III» ծրագրի իրականացման եւ համակարգման համար անհրաժեշտ հարակից միջոցառումների անցկացման համար՝ ֆինանսական օժանդակություն մինչեւ 2.000.000 եվրո գումարի չափով,
- «Համայնքային ենթակառուցվածքներ II, 2-րդ փուլ» ծրագրի իրականացման եւ համակարգման համար անհրաժեշտ հարակից միջոցառումների անցկացման համար՝ ֆինանսական օժանդակություն մինչեւ 1.500.000 եվրո գումարի չափով,

- «Գերմանահայկական հիմնադրամ (ԳՀՀ) ծրագիր՝ «Կայուն տնտեսական զարգացում» առաջնային ոլորտում» ծրագրի համար՝ արտոնյալ վարկ մինչև 15.000.000 եվրո գումարի չափով, ինչպես նաև մինչև 750.000 եվրո գումարի չափով ֆինանսական օժանդակություն՝ վերոհիշյալ ծրագրի իրականացման եւ համակարգման համար անհրաժեշտ հարակից միջոցառումների անցկացման համար,
- «Հոսանքահաղորդման բաց ծրագիր (Հայաստան-Վրաստան հոսանքահաղորդիչ ուղի/բարձրավոլտ էլեկտրակայաններ)» ծրագրի համար՝ արտոնյալ վարկ մինչև 75.000.000 եվրո գումարի չափով,
- «Ախուրյան գետի ջրային ռեսուրսների համապարփակ կառավարում, 1-ին փուլ» ծրագրի համար՝ արտոնյալ վարկ մինչև 18.500.000 եվրո գումարի չափով:

3. Համաձայնագրի 1-ին հոդվածի 3-րդ պարբերության համաձայն՝ նշված ծրագրերը Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության կառավարության եւ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության միջեւ փոխադարձ համաձայնությամբ կարող են փոխարինվել այլ ծրագրերով, իսկ 5-րդ պարբերության համաձայն՝ նշված ֆինանսական օժանդակությունները կփոխարինվեն վարկերով, եթե դրանք չօգտագործվեն այդ միջոցառումների համար:

4. Համաձայնագրի 1-ին հոդվածի 4-րդ պարբերության համաձայն՝ եթե Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության կառավարությունը Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն ավելի ուշ ժամանակահատվածում հնարավորություն է ընձեռում Բանկից ստանալ լրացուցիչ վարկեր կամ ֆինանսական օժանդակություններ՝ Համաձայնագրով նշված ծրագրերի նախապատրաստման կամ իրականացմանն ու համակարգմանն անհրաժեշտ հարակից միջոցառումների անցկացման համար, ապա կիրառվում է սույն Համաձայնագիրը:

5. Համաձայնագրի 2-րդ հոդվածի 1-ին պարբերության համաձայն՝ վերը նշված գումարների օգտագործումը, գումարների տրամադրման պայմանները, ինչպես նաև հանձնարարականների տրման ընթացակարգը Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության գործող օրենսդրության համաձայն սահմանվում են Բանկի եւ վարկեր կամ ֆինանսական օժանդակություններ ստացողների միջեւ կնքվող պայմանագրերում:



Ըստ Համաձայնագրի 2-րդ հոդվածի 2-րդ պարբերության՝ նշված գումարների հատկացումները չեն կատարվում, եթե նախնական հատկացման տարվան հաջորդող ութ տարիների ընթացքում չեն կնքվում համապատասխան վարկային կամ ֆինանսական պայմանագրեր: Ընդ որում, նշված գումարների համար ժամկետն ավարտվում է 2020 թվականի դեկտեմբերի 31-ին, իսկ Համաձայնագրի 1-ին հոդվածի 2-րդ պարբերության 3-րդ կետում նշված գումարի համար՝ 2017 թվականի դեկտեմբերի 31-ին:

6. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները.

- վճարել Համաձայնագրի 2-րդ հոդվածի 1-ին պարբերությունում նշված պայմանագրերի կնքման եւ իրականացման շրջանակներում առաջացող՝ ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված բոլոր տեսակի հարկերը եւ պետական այլ տուրքերը,
- վարկի եւ ֆինանսական օժանդակության օգտագործումից անհրաժեշտաբար բխող՝ ծովային, ցամաքային եւ օդային ճանապարհներով անձերի եւ գույքի տեղափոխման համար ուղեուրների եւ առաքողների տալ տրանսպորտային ձեռնարկության ազատ ընտրության հնարավորություն, չձեռնարկել միջոցներ, որոնք կբացառեն կամ կդժվարացնեն Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետությունում գործող տրանսպորտային ձեռնարկությունների իրավահավասար մասնակցությունը, իսկ անհրաժեշտության դեպքում ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով տրամադրել պահանջվող թույլտվություններ տրանսպորտային հիշյալ ձեռնարկությունների մասնակցության համար,
- Համաձայնագրի 2-րդ հոդվածի 3-րդ պարբերության համաձայն՝ երաշխավորել Բանկի օգտին վճարումները եվրոյով՝ ի կատարումն 2-րդ հոդվածի 1-ին պարբերության համաձայն կնքվելիք պայմանագրով վարկառուների ստանձնած պարտավորությունների, եթե վարկառուն Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը չէ,
- Համաձայնագրի 2-րդ հոդվածի 4-րդ պարբերության համաձայն՝ Բանկին տալ երաշխիք, որ կկատարվեն պարտքի վերադարձման այն պահանջները, որոնք կարող են բխել 2-րդ հոդվածի 1-ին պարբերության համաձայն կնքվելիք ֆինանսավորման պայմանագրերից, եթե վարկառուն Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը չէ:





**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ  
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՔԱՂԱՔԱՅԻ ԳՈՌ ԱՆԴՐԻԱՍՅԱՆԻ ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝  
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԽՍՏՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ  
ՀՀ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 123.3-ՐԳ ՀՈԳՎԱԾԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ  
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ  
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ  
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

**Քաղ. Երևան**

**17 դեկտեմբերի 2013թ.**

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Մ. Թոփուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ /գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում/՝

դիմողի ներկայացուցիչներ, փաստաբաններ Ռ. Ահարոնյանի, Ս. Ջաղիյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի հետազոտությունների եւ վերլուծությունների կենտրոնի փորձագետ Հ. Սարգսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Գոռ Անդրիասյանի դիմումի հիման վրա՝ Վարչական իրավախախտումների

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 2(72)2014  
99

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 123.3-րդ հոդվածի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Գ. Անդրիասյանի՝ 01.08.2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ջ Ե Ց** .

**1.** Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգիրքը ՀՍՍՀ Գերագույն խորհրդի կողմից ընդունվել է 1985 թվականի դեկտեմբերի 6-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1986 թվականի հունիսի 1-ից:

Դիմողի կողմից վիճարկվող նորմը Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքում լրացվել է Ազգային ժողովի կողմից 2012 թվականի փետրվարի 7-ին ընդունված, ՀՀ Նախագահի կողմից 2012 թվականի մարտի 1-ին ստորագրված եւ 2012 թվականի մարտի 17-ին ուժի մեջ մտած՝ «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՀՕ-2-Ն ՀՀ օրենքով:

Օրենսգրքի վիճարկվող նորմը սահմանում է. «Օրենքով նախատեսված դեպքերում տրանսպորտային միջոցների անվտանգության գոտիները չամրակապած կամ սաղավարտը չկոճկած վիճակում կամ առանց սաղավարտի տրանսպորտային միջոցներ վարելը, ինչպես նաեւ անվտանգության գոտիները չամրակապած կամ սաղավարտը չկոճկած կամ առանց սաղավարտի ուղեոր փոխադրելը՝ առաջացնում են տուգանքի նշանակում՝ սահմանված նվազագույն աշխատավարձի հնգապատիկի չափով»:

**2.** Գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետեւյալին. ՀՀ ոստիկանության ճանապարհային ոստիկանության տեսուչի կողմից 27.06.2012 թվականին կազմվել է վարչական իրավախախտման վերաբերյալ արձանագրություն՝ Գռ Անդրիասյանի կողմից Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 123.3-րդ հոդվածով նախատեսված խախտում կատարելու մասին:

ՀՀ ոստիկանության ճանապարհային ոստիկանության 27.06.2012թ.

թիվ ԱԷ000917 որոշմամբ Գոռ Անդրիասյանը, համաձայն Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 123.3-րդ հոդվածի, ենթարկվել է վարչական պատասխանատվության՝ տուգանքի 5000 ՀՀ դրամի չափով:

ՀՀ ոստիկանության ճանապարհային ոստիկանության 14.07.2012թ. գրությամբ Գոռ Անդրիասյանին հայտնվել է, որ թիվ ԱԷ 000917 վարչական իրավախախտման արձանագրության հիման վրա կայացված որոշումը թողնվել է անփոփոխ, քանի որ համաձայն Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 123.3-րդ հոդվածի՝ անվտանգության ամրագրոտիները չամրակապած ուղեուր փոխադրելն առաջացնում է տուգանքի նշանակում 5000 ՀՀ դրամի չափով:

ՀՀ վարչական դատարանը, քննելով թիվ ՎԴ-5368/05/12 վարչական գործն ըստ հայցի Գոռ Անդրիասյանի ընդդեմ Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության ճանապարհային ոստիկանության՝ վարչական ակտն անվավեր ճանաչելու մասին, իր 03.12.2012թ. վճռով մերժել է հայցը:

ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանն իր՝ 09.04.2013թ. որոշմամբ ՀՀ վարչական դատարանի թիվ ՎԴ-5368/05/12 վարչական գործով 03.12.2012թ. կայացրած վճիռը թողել է ուժի մեջ:

Վճռաբեկ դատարանն իր՝ 29.05.2013թ. որոշմամբ վերադարձրել է վճռաբեկ բողոքը:

3. Վիճարկելով Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 123.3-րդ հոդվածի սահմանադրականությունը՝ դիմողը գտնում է, որ այն հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ եւ 43-րդ հոդվածներին այնքանով, որքանով չի համապատասխանում պատժի համաչափության սկզբունքին: Իր դիրքորոշումը հիմնավորելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի ՄԴՈ-920 եւ ՄԴՈ-924 որոշումներում պատժի համաչափության վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում՝ դիմողը, մասնավորապես, գտնում է, որ այն հանգամանքը, որ օրենսգրքի վիճարկվող նորմի սանկցիան չի նախատեսում տարբերակված մոտեցում հողվածում նախատեսված արարքների համար եւ իրավակիրառողի համար չի նախատեսում հնարավորություն՝ սահմանելու տարբեր պատժաչափեր, խախտում է սահմանադրական դատարանի՝ վերը նշված որոշումներում ամրագրված՝ համաչափության սկզբունքի տարր հանդիսացող տարբերակման չափանիշը: Դիմողն իր դիրքորոշումը հիմ-

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

նավորում է նաեւ վկայակոչելով Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 33-րդ հոդվածը:

4. Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողի փաստարկներին, գտնում է, որ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 123.3-րդ հոդվածը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ եւ 43-րդ հոդվածների պահանջներին: Որպես իր դիրքորոշման հիմնավորում, պատասխանող կողմը, վկայակոչելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի 12.10.2010թ. ՄԴՈ-920 եւ 16.11.2010թ. ՄԴՈ-924 որոշումներում իրավաբանական պատասխանատվության հիմքում ընկած համաչափության սկզբունքի վերաբերյալ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, հաշվի առնելով օրենսգրքի վիճարկվող նորմով սահմանված իրավակարգավորման նպատակը, կարծիք է հայտնում, որ օրենսգրքի վիճարկվող նորմով նախատեսված տուգանքի չափն արդարացված է եւ համապատասխանում է վարչական պատասխանատվության հիմքում ընկած համաչափության սկզբունքի պահանջներին:

Անդրադառնալով համաչափության սկզբունքի հիմքում ընկած՝ իրավաբանական պատասխանատվության չափի տարբերակման սկզբունքին եւ արձանագրելով այն փաստը, որ օրենսգրքով տուգանքների չափն սկսվում է հիմնականում հենց նվազագույն աշխատավարձի հնգապատիկ չափից՝ բացառությամբ մի քանի դեպքերի, երբ օրենսգրքով տուգանքի չափը նախատեսված է նվազագույն աշխատավարձի քառապատիկի չափով, որ օրենսգրքի վիճարկվող նորմով նախատեսված տուգանքի չափն ինքնին ցածր է, պատասխանող կողմը գտնում է, որ իրավաբանական պատասխանատվության չափի տարբերակման սկզբունքի տեսանկյունից օրենսգրքի վիճարկվող նորմով սահմանված իրավակարգավորման պայմաններում ապահովվում է կատարված արարքի դիմաց համարժեք պատասխանատվությունը:

5. Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ դիմողի փաստարկները վերաբերում են ոչ թե ինքնին իրավաբանական պատասխանատվության հիմքում ընկած՝ պատասխանատվության համաչափության սկզբունքին, այլ նշված սկզբունքի հիմքում ընկած՝ պատժաչափի տարբերակման սկզբունքին, սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում հենց այդ սկզբունքի տեսանկյունից գնահատել օրենսգրքի վիճարկվող նորմի սահմանադրականությունը՝ հաշվի առնելով նաեւ իր ՄԴՈ-924 որոշման մեջ արտահայտած իրավական դիրքորոշումները:

Սահմանադրական դատարանն իր՝ 16.11.2010թ. ՍԴՈ-924 որոշման 7-րդ կետում, անդրադառնալով իրավաբանական պատասխանատվության հիմքում ընկած՝ պատժաչափի տարբերակման սկզբունքին՝ ընդգծել է **զանցանքի բնույթը եւ լրջությունը**: Վերահաստատելով իր՝ 16.11.2010թ. ՍԴՈ-924 որոշման 7-րդ կետում արտահայտած իրավական դիրքորոշումները՝ սույն գործի քննության շրջանակներում սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ կախված զանցանքի բնույթից եւ լրջությունից, այսինքն՝ զանցանքի առանձնահատկություններից՝ **ոչ բոլոր դեպքերում է, որ անհրաժեշտություն է առաջանում սահմանելու տվյալ զանցանքի համար նախատեսված պատժաչափի ստորին եւ վերին սահմանները՝ չբացառելով նշված դեպքերում այդպիսիք սահմանելու՝ օրենսդիր մարմնի բացառիկ հայեցողական իրավասությունը: Խոսքն այն դեպքերի մասին է, երբ զանցանքի բնույթը միանշանակ է ու պայմանավորված է կոնկրետ փաստով եւ ոչ որեւէ այլ հանգամանքներով**: Օրենքով նախատեսված դեպքերում տրանսպորտային միջոցների անվտանգության գոտիները չամրակապած կամ սաղավարտը չկոճկած վիճակում կամ առանց սաղավարտի տրանսպորտային միջոցներ վարելը, ինչպես նաեւ անվտանգության գոտիները չամրակապած կամ սաղավարտը չկոճկած կամ առանց սաղավարտի ուղեւոր փոխադրելը որեւէ այլ հանգամանքով արդարացնելի չէ, փաստ է օրենքի խախտումը, հետեւանքը միարժեք պետք է լինի:

Տվյալ դեպքում առանձնակի կարեւորություն է ստանում այդպիսի զանցանքների համար պատժաչափի համաչափության սկզբունքի պահպանումը: Այս կապակցությամբ սույն գործի քննության շրջանակներում սահմանադրական դատարանը, հաշվի առնելով օրենսգրքի վիճարկվող նորմով նախատեսված արարքի բնույթը եւ լրջությունը, դրանով հետապնդվող նպատակը, նախատեսված տուգանքի չափը, գտնում է, որ տվյալ դեպքում օրենսգրքի վիճարկվող նորմով սահմանված վարչական պատասխանատվությունն իրավաչափ նպատակ է հետապնդում՝ ապահովել այդ նորմով կարգավորվող հասարակական հարաբերությունները՝ երաշխավորելով մարդկանց անվտանգությունը, եւ համապատասխանում է համաչափության սկզբունքին:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ սահմանադրական դատարանը հիմնավոր չի համարում տարբերակված մոտեցման սկզբունքի եւ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 33-րդ հոդվածով նախատեսված՝ մեղմացուցիչ եւ ծանրացուցիչ հանգամանքների կիրառման վերաբերյալ դիմողի փաստարկները, եւ գտնում է, որ տվյալ դեպ-

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

քում սահմանադրական դատարանի որոշումներին կատարվող հղումները դիմողի կողմից սահմանադրական դատարանի 16.11.2010թ. ՍԴՈ-924 որոշման 7-րդ կետում արտահայտած իրավական դիրքորոշումների ոչ ճիշտ ընկալման եւ մեկնաբանման արդյունք է:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 123.3-րդ հոդվածը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:
2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

**ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ**

**Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**

**17 դեկտեմբերի 2013 թվականի  
ՍԴՈ-1130**





**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ  
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 2-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ  
ԵՎ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԳԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ  
«ՀԱՅՈՒՌԻՍԳԱԶԱՐԴ» ՓԱԿ ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ  
ԲԱԺՆԵՏՈՍՄԵՐԻ ԱՌՈՒՎԱԾԱՌՔԻ ԵՎ ՀԵՏԱԳԱ  
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ  
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ  
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ  
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

**Քաղ. Երևան**

**19 դեկտեմբերի 2013թ.**

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թոփուզյանի (զեկուցող), Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության Էներգետիկայի եւ բնական պաշարների նախարար Ա.Մովսիսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում բանավոր ընթացակարգով քննեց «2013 թվականի դեկտեմբերի 2-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

տանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ «ՀայՌուսգազարդ» փակ բաժնետիրական ընկերության բաժնետոմսերի առուվաճառքի եւ հետագա գործունեության պայմանների մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 12.12.2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Լսելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի բացատրությունը, հետագոտելով քննության առարկա համաձայնագիրը, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

**1. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ «ՀայՌուսգազարդ» փակ բաժնետիրական ընկերության բաժնետոմսերի առուվաճառքի եւ հետագա գործունեության պայմանների մասին համաձայնագիրը /այսուհետ՝ Համաձայնագիր/ ստորագրվել է Երեւանում՝ 2013թ. դեկտեմբերի 2-ին, ՀՀ էներգետիկայի եւ բնական պաշարների նախարարի կողմից:**

Համաձայնագրի նախաբանին համապատասխան՝ վերջինիս հիմնական նպատակն է Կողմերի էներգետիկ շուկաների եւ գազափոխադրման ենթակառուցվածքի զարգացումը, գազի բնագավառում երկարատեւ փոխշահավետ համագործակցության խթանումը, «ՀայՌուսգազարդ» ՓԲԸ-ի հետագա գործունեության համար բարենպաստ պայմանների, ինչպես նաեւ գազամատակարարման անհրաժեշտ հուսալիության ապահովումը:

Գազի բնագավառում Կողմերը պարտավորվում են խթանել ու խորացնել իրենց համագործակցությունը՝ նոր տեխնոլոգիաների մշակման եւ ներդրման, գազի խնայողության ասպարեզում համատեղ ծրագրերի մշակման եւ իրականացման, միասնական փոխհամաձայնեցված տեխնիկական քաղաքականության վարման, հնարավոր վթարային իրավիճակների ծագման դեպքում փոխադարձ օգնության ցուցաբերման ու այլ ուղղություններով:

Ընդհանուր առմամբ, Համաձայնագիրը հնարավորություն է ընձեռում եւ միտված է փոխշահավետության սկզբունքի հիման վրա՝ Կողմերի միջեւ գազի ոլորտում երկարատեւ ու արդյունավետ տնտեսական

կապերի հետագա զարգացման համար նպաստավոր պայմաններ ստեղծելուն:

2. Զննության առարկա Համաձայնագիրը բաղկացած է նախաբանից, թվով 11 հոդվածներից եւ Համաձայնագրի անքակտելի մաս կազմող Հավելվածից:

Համաձայնագրի 1-ին հոդվածը նվիրված է դրա առարկային, այն է՝ «ՀայՌ-ուսգազարդ» ՓԲԸ-ի բաժնետոմսերի փաթեթի օտարմանն առընչվող իրավահարաբերությունների կարգավորմանը:

Համաձայնագրով սահմանվում են «ՀայՌ-ուսգազարդ» ՓԲԸ-ի բաժնետոմսերի փաթեթի /12 600 000 հատ սովորական անվանական բաժնետոմսեր/ առուվաճառքի պայմանները, մասնավորապես, բաժնետոմսերի փաթեթի «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ի սեփականությանը հանձնման, դրա դիմաց վճարման, ինչպես նաեւ «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ին նշված բաժնետոմսերի փաթեթի սեփականության իրավունքով հանձնման կարգն ու ժամկետները ու մի շարք այլ էական իրավապայմաններ:

Հայկական Կողմը պարտավորվում է սահմանված ժամկետում ապահովել ՀՀ էներգետիկայի եւ բնական պաշարների նախարարության եւ «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ի միջեւ նշված բաժնետոմսերի առուվաճառքի պայմանագրի կնքումը, համաձայն որի՝ մինչեւ 2014թ. հունվարի 31-ը «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ի սեփականությանն է հանձնվում «ՀայՌ-ուսգազարդ» ՓԲԸ-ի բաժնետոմսերի փաթեթը՝ 63 333 900 000 հայկական դրամ արժեքով:

«Գազպրոմ» ԲԲԸ-ն պարտավորվում է հիշատակված բաժնետոմսերի փաթեթը՝ որպես սեփականություն իրեն անցնելուց հետո, մեկ ամսվա ընթացքում ՀՀ պետական բյուջե վճարել բաժնետոմսերի փաթեթի նշված արժեքը:

Համաձայնագրի 2-րդ հոդվածով նախատեսվում է, որ դրանով ստանձնված համապատասխան պարտավորությունների կատարման հսկողությունն իրականացնելու եւ Կողմերի պետությունների իրավասու մարմինները՝ ՀՀ էներգետիկայի եւ բնական պաշարների եւ ՌԴ էներգետիկայի նախարարությունները:

Հայաստանի Հանրապետություն բնական գազի առաքման ծավալները, ժամկետները, գինը եւ այլ պայմանները սահմանվելու են ինքնուրույն՝ երկարաժամկետ պայմանագրերի Կողմեր հանդիսացող «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ի եւ «ՀայՌ-ուսգազարդ» ՓԲԸ-ի կողմից: Միաժամանակ, Ռուսական Կողմը երաշխավորում է բնական գազի առաքումը Հայաս-

տանի Հանրապետություն այն ծավալներով, որոնք բավական են ՀՀ ներքին կարիքների լրիվ բավարարման համար /հոդված 3/:

Համաձայնագրով կարգավորվում են գազի բնագավառում Կողմերի համագործակցությանը, ներդրումների երաշխիքներին, վեճերի լուծման կարգին, Համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելուն առնչվող, ինչպես նաև տարաբնույթ այլ հարցեր:

Համաձայնագրի անբաժանելի մաս համարվող Հավելվածը նախատեսում է ՀՀ լիազորված մարմնի կողմից ՀՀ սպառողներին «ՀայՌուսգազարդ» ՓԲԸ-ի կողմից իրացվող բնական գազի եւ էլեկտրաէներգիայի գների սահմանման կարգը:

3. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները.

- երաշխավորում է, որ ՌԴ տարածքից ՀՀ առաքվող եւ ՀՀ ներքին շուկայում սպառման համար նախատեսված բնական գազը ենթակա չէ արտահանման ՀՀ սահմաններից դուրս,
- ապահովում է ՀՀ իրավասու մարմնի կողմից ՀՀ սպառողներին իրացվող գազի գնի սահմանումը՝ սույն Համաձայնագրի Հավելվածով սահմանված Կարգին համապատասխան,
- ապահովում է ՀՀ իրավասու մարմնի կողմից ՀՀ սպառողներին իրացվող էլեկտրաէներգիայի գնի սահմանումը՝ սույն Համաձայնագրի Հավելվածով սահմանված Կարգին համապատասխան,
- պարբերաբար /ոչ պակաս, քան տարեկան մեկ անգամ/ սահմանված կարգով վերանայում է իրացվող գազի եւ էլեկտրաէներգիայի գները,
- երաշխավորում է, որ չի օգտագործի «ՀայՌուսգազարդ» ՓԲԸ-ի կառավարման հատուկ իրավունքները, որոնք կխախտեն գործող օրենսդրությանը համապատասխան ընկերության բաժնետերերին տրամադրված իրավունքների ծավալը,
- ստեղծում է բարենպաստ պայմաններ Կողմերի գազային եւ էներգետիկ ճյուղերում փոխադարձ ներդրումների համար,
- վարում է մայրուղային գազատարների համակարգերի աշխատանքը կանոնակարգող միասնական փոխհամաձայնեցված նորմատիվային եւ տեխնիկական քաղաքականություն,
- մշակում եւ իրականացնում է Ռուսաստանի Դաշնության հետ գազի խնայողության եւ էներգախնայողության ոլորտում համատեղ ծրագրեր,

- երաշխավորում է, որ ՀՀ տարածքում «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ին կան նրա փոխկապակցված անձանց պատկանող ցանկացած գույքն օգտվում է ՀՀ լիակատար ու անվերապահ պաշտպանությունից եւ չի կարող ենթարկվել ուղիղ կամ անուղղակի բռնագրավման, ազգայնացման կամ ռեկվիզիցիայի,
- անհապաղ հատուցում է վերը նշված պայմանների խախտման դեպքում այդպիսի գույքի, իրավունքների կամ շահերի արժեքն ԱՄՆ դոլարով /հոդված 6/,
- հետ է գնում՝ համապատասխան պարտավորության չկատարման դեպքում, «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ի պահանջով՝ սույն Համաձայնագրի 1-ին հոդվածի համաձայն ընկերությանը փոխանցված բաժնետոմսերի փաթեթը հայկական դրամին համարժեք ԱՄՆ դոլար գնով, ինչպես նաեւ հատուցում է «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ի բոլոր վնասները,
- լուծում է Համաձայնագրի կիրառման եւ դրանից բխող պարտավորությունների կատարման ընթացքում ծագած վեճերը բանակցությունների միջոցով,
- կրում է միջնորդ դատարանում իր ներկայացուցչության հետ կապված ծախսերը նաեւ այն դեպքում, երբ միջնորդ դատարանն իր որոշմամբ կարող է նախատեսել, որ Կողմերից որեւէ մեկը կրելու է ծախսերի մեծ մասը,
- երաշխավորում է, որ մինչեւ 2043թ. դեկտեմբերի 31-ը ՀՀ որեւէ նորմատիվ իրավական ակտով չեն փոփոխվի կամ չեղյալ հայտարարվի կամ այլ կերպ ոտնահարվի սույն Համաձայնագրի ստորագրման ամսաթվի դրությամբ «Գազպրոմ» ԲԲԸ-ի, «Հայ-Ռուսգազարդ» ՓԲԸ-ի ու դրանց համապատասխան իրավահաջորդների իրավունքներն ու շահերը /հոդված 7/,
- երաշխավորում է, որ «Հայ-Ռուսգազարդ» ՓԲԸ-ի կողմից սովորական տնտեսական գործունեության մեջ օգտագործվող տեղեկությունները չեն կազմում ՀՀ պետական գաղտնիք:

4. ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Համաձայնագրի կոչված է խթանելու գազի ոլորտում Կողմերի արդյունավետ, փոխշահավետ համագործակցությունն ամենատարբեր ուղղություններով, մասնավորապես, Կողմերի էներգետիկ շուկաների եւ գազափոխադրման ենթակառուցվածքի հետագա զարգացման, ինչպես նաեւ ՀՀ ներքին կարիքների լիարժեք բավարարման նպատակով բնա-





**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ  
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 2-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ  
ԵՎ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԳԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ ԲՆԱԿԱՆ ԳԱԶԻ ԱՌԱՔՄԱՆ  
ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՆԵՐԻ ՉԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԿԱՐԳԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ  
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ  
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ  
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

**Քաղ. Երևան**

**19 դեկտեմբերի 2013թ.**

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուրյանի, Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության Էներգետիկայի եւ բնական պաշարների նախարար Ա. Մովսիսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դրնբաց դատական նիստում բանավոր ընթացակարգով քննեց «2013 թվականի դեկտեմբերի 2-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնու-

**ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ**

թյան կառավարության միջև Հայաստանի Հանրապետություն բնական գազի առաքման ժամանակ գների ձեւավորման կարգի վերաբերյալ համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 12.12.2013թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Լսելով սույն գործով զեկուցողի հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի բացատրությունը, հետազոտելով քննության առարկա համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

**1.** Համաձայնագիրն ստորագրվել է 2013թ. դեկտեմբերի 2-ին Երևանում՝ Հայաստանի Հանրապետություն բնական գազի առաքման ժամանակ գների ձեւավորման կարգ սահմանելու նպատակով:

**2.** Համաձայնագրով սահմանված են գազի գնի ձեւավորման բանաձեւերը, Համաձայնագրի կատարման համակարգումն իրականացնող մարմինների շրջանակը, Համաձայնագրից բխող վեճերի լուծման կարգը:

**3.** Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները.

- Համաձայնագրի մեկնաբանման եւ կիրառման վերաբերյալ կողմերի միջև ծագած վեճերը բանակցությունների միջոցով վեց ամսվա ընթացքում չլուծվելու դեպքում կրել ստեղծվող միջնորդ դատարանում իր նշանակած անդամի գործունեության եւ այդ դատարանում իր ներկայացուցչության հետ կապված ծախսերը,
- միջնորդ դատարանի նախագահի գործունեության հետ կապված, ինչպես նաեւ այլ ծախսերը կրել մյուս կողմի հետ հավասար մասնաբաժնով,
- պարտադիր համարել միջնորդ դատարանի այն որոշումը, որով կորոշվի, որ Հայաստանի Հանրապետությունը կրելու է վերոնշյալ ծախսերի մեծ մասնաբաժինը:



4. Համաձայնագիրը սահմանում է նաև այն ուժի մեջ մտնելու եւ դադարելու, ինչպես նաև դրանում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու կարգն ու պայմանները:

ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Համաձայնագրի 5-րդ հոդվածում նախատեսված փոփոխությունների վերաբերյալ «առանձին արձանագրությունները» պետք է ուժի մեջ մտնեն այն նույն ընթացակարգով, ինչ որ նախատեսված է սույն Համաձայնագրի համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2013 թվականի դեկտեմբերի 2-ին Երեւանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ Հայաստանի Հանրապետություն բնական գազի առաքման ժամանակ գների ձեւավորման կարգի վերաբերյալ համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

**ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ**

**Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ**

**19 դեկտեմբերի 2013 թվականի  
ՍԳՈ-1132**



**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ  
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 2-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ  
ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ ԲՆԱԿԱՆ ԳԱԶԻ,  
ՆԱՎԹԱՄԹԵՐՔՆԵՐԻ ԵՎ ՉՄՇԱԿՎԱԾ ԲՆԱԿԱՆ ԱԼՍԱՍՏՆԵՐԻ  
ԱՌԱՔՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ  
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ  
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ  
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

**Քաղ. Երևան**

**19 դեկտեմբերի 2013թ.**

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թոփուզյանի, Ա. Խաչատրյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ էներգետիկայի եւ բնական պաշարների նախարար Ա. Մովսիսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում բանավոր ընթացակարգով քննեց «2013 թվականի դեկտեմբերի 2-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետու-

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 2(72)2014  
114

թյան կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ Հայաստանի Հանրապետություն բնական գազի, նավթամթերքների եւ չմշակված բնական ալմաստների առաքման ոլորտում համագործակցության վերաբերյալ համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 2013 թվականի դեկտեմբերի 12-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Լսելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցչի բացատրությունները, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց** .

**1.** Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ Հայաստանի Հանրապետություն բնական գազի, նավթամթերքների եւ չմշակված բնական ալմաստների առաքման ոլորտում համագործակցության վերաբերյալ համաձայնագիրն (այսուհետ՝ Համաձայնագիր) ստորագրվել է 2013 թվականի դեկտեմբերի 2-ին՝ Երեւանում:

Համաձայնագրով սահմանվում է Հայաստանի Հանրապետություն առաքվող ապրանքների, դրանք են՝ նավթից արտադրված ապրանքների, գազածեւ վիճակում բնական գազի եւ բնական չմշակված ալմաստների մատակարարման ոլորտում Կողմերի համագործակցության պայմանները:

**2.** Համաձայնագրի 2-րդ հոդվածով սահմանվում են գործունեության համակարգումը եւ սույն Համաձայնագրի կատարման հսկողությունն իրականացնող հետեւյալ իրավասու մարմինները՝ Ռուսաստանի Դաշնության կողմից՝ ՌԴ Էներգետիկայի նախարարությունը (բնական գազի եւ նավթամթերքների առաքման մասով) եւ ՌԴ ֆինանսների նախարարությունը (չմշակված բնական ալմաստների առաքման մասով), իսկ Հայաստանի Հանրապետության կողմից՝ ՀՀ Էներգետիկայի եւ բնական պաշարների նախարարությունը (բնական գազի եւ նավթամթերքների առաքման մասով) եւ ՀՀ Էկոնոմիկայի նախարարությունը (չմշակված բնական ալմաստների առաքման մասով):

3. Համաձայնագրի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ Ռուսաստանի Դաշնությունից Հայաստանի Հանրապետություն առաքվող ինդիկատիվ հաշվեկշիռների կազմում հաստատված ներքին սպառման ծավալներով ապրանքների նկատմամբ (բնական գազի եւ նավթանթերքների համար), ինչպես նաեւ չմշակված բնական ալմաստների համար Ռուսաստանի Դաշնությունը չի գանձում արտահանման մաքսատուրքեր:

4. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետեւյալ պարտավորությունները.

- ապահովել, որպեսզի Հայաստանի Հանրապետության իրավասու մարմինները նախքան յուրաքանչյուր օրացուցային տարվա սկիզբը համաձայնեցնեն բնական գազի եւ նավթանթերքների ներքին սպառման ծավալներն ու անվանացուցակը Հայաստանի Հանրապետությունում հաջորդ օրացուցային տարվա համար եւ հաստատեն հաջորդ օրացուցային տարվա ինդիկատիվ հաշվեկշիռները (այսուհետ՝ ինդիկատիվ հաշվեկշիռներ)՝ Հայաստանի Հանրապետություն այդ ապրանքների առաքման կտրվածքով (հոդված 3, կետ 1),
- ապահովել, որպեսզի ՌԴ ալմաստ հանքարդյունահանող ձեռնարկությունները եւ ՌԴ ֆինանսների նախարարությանն առընթեր ՌԴ թանկարժեք մետաղների եւ թանկարժեք քարերի պետական հիմնադրամի ձեւավորման, թանկարժեք մետաղների եւ թանկարժեք քարերի պահպանման, բացթողման եւ օգտագործման Պետական հաստատությունը Հայաստանի Հանրապետության երեսակող ձեռնարկություններին առաքեն չմշակված բնական ալմաստներ Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության տնտեսվարող սուբյեկտների միջեւ կնքված համապատասխան պայմանագրերով սահմանված կարգով եւ ծավալներով (հոդված 3, կետ 2),
- ստեղծել պայմաններ Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության տնտեսվարող սուբյեկտների (ռեզիդենտների) կողմից Ռուսաստանի Դաշնության տարածքից Հայաստանի Հանրապետություն սույն Համաձայնագրով նշված ապրանքների առաքման համար (հոդված 4),
- վճարել Ռուսաստանի Դաշնության բյուջե՝ Ռուսաստանի Դաշնությունից Հայաստանի Հանրապետություն արտահանվող

տվյալ օրացուցային տարվա ինդիկատիվ հաշվեկշիռներով նախատեսված քանակը գերազանցող բնական գազի եւ նավթամթերքների նկատմամբ արտահանման մաքսատուրքերը՝ սույն Համաձայնագրի 5-րդ հոդվածի 2-րդ կետի պահանջներին համապատասխան,

- ապահովել, որպեսզի Հայաստանի Հանրապետության մաքսային մարմինները յուրաքանչյուր եռամսյակ իրականացնեն Ռուսաստանի Դաշնությունից Հայաստանի Հանրապետություն առանց արտահանման մաքսատուրքերի գանձման փաստացի առաքված եւ օգտագործված ապրանքների ծավալների, ինչպես նաեւ պայմանական հաշվեգրված արտահանման մաքսատուրքերի գումարների ստուգում եւ կատարված ստուգման արդյունքների հիման վրա տեղեկացնեն ՀՀ եւ ՌԴ իրավասու մարմիններին դրանց վերաբերյալ (հոդված 5, կետ 4),
- ապահովել որպեսզի, Ռուսաստանի Դաշնությունից Հայաստանի Հանրապետություն առանց արտահանման մաքսատուրքերի գանձման առաքվող ապրանքները չենթարկվեն վերաարտահանման երրորդ երկրներ,
- վերաարտահանման արգելքի ապահովման նպատակով Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության մաքսային մարմինների միջեւ համաձայնեցված կարգով համատեղ հսկողություն իրականացնել Ռուսաստանի Դաշնությունից Հայաստանի Հանրապետություն առանց արտահանման մաքսատուրքերի գանձման առաքվող ապրանքների՝ բացառապես Հայաստանի Հանրապետության ներքին կարիքների համար օգտագործվող ապրանքների, նկատմամբ (հոդված 6, կետ 1):
- Համաձայնագրով նախատեսված ապրանքների վերաարտահանման արգելքի խախտման դեպքում Ռուսաստանի Դաշնությանը վճարել վերաարտահանվող ապրանքների նկատմամբ ԱՄՆ դոլարով փոխհատուցման գումարներ, որոնք համարժեք կլինեն խախտման փաստի հայտնաբերման օրվա դրությամբ Ռուսաստանի Դաշնությունում գործող արտահանման մաքսատուրքերի ծավալներին (հոդված 6, կետ 3),
- վճարել Համաձայնագրի 6-րդ հոդվածի 3-րդ կետում նշված փոխհատուցման գումարը Ռուսաստանի Դաշնության օգտին՝ դրամական տեսքով՝ ՌԴ իրավասու մարմնի կողմից դիվանագիտական ուղիներով ՀՀ իրավասու մարմնին վերաարտահանման



6. Սահմանադրական դատարանը միաժամանակ արձանագրում է, որ Համաձայնագրում հղում է կատարվում՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ ներդրումների խրախուսման եւ փոխադարձ պաշտպանության մասին 2001 թվականի սեպտեմբերի 15-ի համաձայնագրին (Հայաստանի Հանրապետությունը վավերացրել է 2005 թվականի դեկտեմբերի 8-ին՝ ՀՀ Ազգային ժողովի Ն-241-3 որոշմամբ), Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության միջեւ բարեկամության, համագործակցության եւ փոխադարձ օգնության մասին 1997 թվականի օգոստոսի 29-ի պայմանագրին (Հայաստանի Հանրապետությունը վավերացրել է 1998 թվականի փետրվարի 2-ին՝ ՀՀ Ազգային ժողովի Ն-221-1 որոշմամբ):

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց** .

1. 2013 թվականի դեկտեմբերի 2-ին Երեւանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության միջեւ Հայաստանի Հանրապետություն բնական գազի, նավթամթերքների եւ չմշակված բնական ալմաստների առաքման ոլորտում համագործակցության վերաբերյալ համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

**ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ**

**Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ**

**19 դեկտեմբերի 2013 թվականի  
ՍԳՈ-1133**



**ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ  
ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ**

**ՖՐԱՆՍԻԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄՊԱՆԸ  
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ**

**Մարտի 11-ին** ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց Հայաստանի Հանրապետությունում Ֆրանսիայի Հանրապետության արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Անրի Ռենոյին:



Զննարկվեցին ՀՀ սահմանադրական դատարանի եւ Ֆրանսիայի Հանրապետության սահմանադրական խորհրդի միջեւ փոխհարաբերությունների հետագա զարգացման հետ կապված հարցեր: Դեսպանի խնդրանքով պարոն

Հարությունյանը որոշ տեղեկատվություն տրամադրեց ՀՀ-ում սահմանադրական բարեփոխումների հայեցակարգի մշակման ներկա գործընթացների վերաբերյալ: Պարոն Ռենոն առաջարկեց ֆրանսիական կողմի աջակցությունն այդ աշխատանքներին:

**ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԱՆԴԱՄԻ  
ՀԵՂԻՆԱԿԱԾ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ**

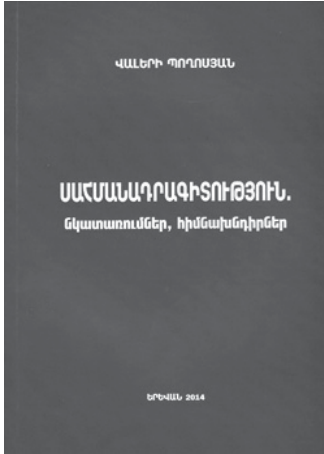
**Մարտի 25-ին** ՀՀ սահմանադրական դատարանում կայացավ ՍԳ անդամ, փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու Վալերի Պողոսյանի հեղինակած «Սահմանադրագիտություն» նկատառումներ, հիմնախնդիրներն գրքի շնորհանդեսը:

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 2(72)2014  
120



Իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Գ. Հարությունյանի խմբագրությամբ լույս տեսած այս գրքում քննարկվում են սահմանադրության տեսությանը, սահմանադրականությանը, սահմանադրական իրավունքին եւ, առհասարակ, Սահմանադրությանը վերաբերող մի շարք հիմնախնդիրներ, ներկայացվում են Սահմանադրության եւ մշակույթի, գաղափարախոսության, քաղաքականության փոխհարաբերության հարցեր:

Շնորհանդեսի մասնակիցներին ներկայացնելով գիրքը եւ նրա հեղինակին, Գ. Հարությունյանը արժեւորեց իր տեսակի մեջ այս եզակի աշխատանքը, գնահատանքի խոսք ասաց հեղինակի հասցեին, ով սահմանադրական դատարանում իր աշխատած տարիներին իրեն դրասետորել է մարդկային բարձր հատկանիշներով, գիտնական դատավորին վայել պահվածքով:



**ՀՀ ՍԳ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ  
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԳԱԺՈՂՈՎՈՒՄ**

**Մարտի 26-28-ը** ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահի խորհրդական Անահիտ Մանասյանը մասնակցեց Մարաեոյում անցկացվող Բոսնիա եւ Հերցոգովինայում սահմանադրական արդարադատու-



թյան 50-րդ տարեդարձին նվիրված միջազգային խորհրդաժողովի աշխատանքներին: Խորհրդաժողովին մասնակցում էին շուրջ երկու տասնյակ երկրների սահմանադրական դատարանների ներկայացուցիչներ, ինչպես նաև Եվրախորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովի (Վենետիկի հանձնաժողով) նախագահ Ջիանի Բուրիքիոն: Անահիտ Մանասյանը ՀՀ սահմանադրական դատարանի անունից հանդես եկավ շնորհավորական խոսքով և ներկայացրեց «ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումների կատարումը՝ որպես սահմանադրականության ամրապնդման երաշխիք» զեկույցը:

### ԳԵՄՊԱՆԻ ԱՅՑԸ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ

**Ապրիլի 25-ին** ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց ԵԱՀԿ Երեսնյան գրասենյակի ղեկավար, դեսպան Անդրեյ Սորոկինին:



Ձրույցն ընթացավ Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանադրական բարեփոխումների ընթացքի շուրջ: Դեսպանը պատրաստակամություն հայտնեց սահմանադրական բարեփոխումների հայեցակարգի հասարակական քննարկման գործընթացին բերել ԵԱՀԿ երեսնյան գրասենյակի աջակցությունը:

Պայմանավորվածություն ձեռք բերվեց այդ թեմայով համատեղ սեմինարներ ու լսումներ կազմակերպել:

Կողմերը հույս հայտնեցին, որ ՀՀ սահմանադրական դատարան-ԵԱՀԿ գրասենյակ արդյունավետ համագործակցությունը շարունակական կլինի:

**ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ  
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ**

**Ապրիլի 28-ին** ՀՀ սահմանադրական իրավունքի կենտրոնը «Սահմանադրական բարեփոխումների հայեցակարգի հիմնադրույթները» թեմայով հանրային քննարկում էր կազմակերպել:

Սահմանադրական բարեփոխումների մասնագիտական հանձնաժողովի նախագահ Գագիկ Հարությունյանը ներկայացրեց Սահմանադրության դիմամիկ զարգացմանը, իրավունքի գերակայությանն առնչվող հիմնախնդիրները՝ մատնանշելով արդի փուլում ՀՀ սահմանադրական բարեփոխումների անհրաժեշտությունը, մասնավորապես առանձնացնելով այն խնդիրները, որոնք պայմանավորում են սահմանադրական



բարեփոխումները եւ համակարգված տեսքով ներկայացրեց դրանց լուծման միջազգային չափանիշներին համահունչ եղանակները: Միաժամանակ պարոն Հարությունյանը տեղեկացրեց, որ հանձնաժողովը պատրաստվում է պարբերաբար հանրային քննարկումներ կազմակերպել տարբեր ձեւաչափերով, ընդհուպ բացառապէս լրագրողական լսարանի համար:

Սահմանադրական բարեփոխումների մասնագիտական հանձնաժողովի անդամ Գեորգ Դանիելյանն էլ ներկայացրեց հանրաքվեի ինստիտուտին առնչվող հայեցակարգային մոտեցումները, հանրաքվեի սահմանադրա-իրավական երաշխիքները:

Վերջում զեկուցողները պատասխանեցին լրագրողների հարցերին:

**ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՓՈՐՁԱԳԵՏԻ ԱՅՅԸ  
ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ**

**Ապրիլի 29-ին** ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց ԱՄՆ Միջազգային Չարգացման Գրասենյակի «Հայաստանի Ազգային ժողովին աջակցման» ծրագրի տնօրեն Շոն Մակնեյլիի ղեկավարած պատվիրակությանը:

Բովանդակալից քննարկում ծավալվեց Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանադրական բարեփոխումների հայեցակարգի շուրջ: Հատուկ անդրադարձ կատարվեց հայեցակարգի այն դրույթներին, որոնք վերաբերում են ՀՀ Ազգային ժողովին եւ նրա գործառույթներին:



Պայմանավորվածություն ձեռք բերվեց ձեւավորել հետագա համագործակցության շրջանակը եւ սահմանադրական բարեփոխումների հայեցակարգի քննարկման շրջանակներում ակտիվ համագործակցություն ծավալել: Կողմերը հույս հայտնեցին, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանի եւ ԱՄՆ Միջազգային Չարգացման Գրասենյակի «Հայաստանի»

տանի Ազգային ժողովին աջակցման» ծրագրի համագործակցությունը կկրի արդյունավետ եւ շարունակական բնույթ:



**ՀՀ ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՄԱՍՆԱԿՅՈՒՄ Է ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԻՆ**

**Հունիսի 12-ին** Վենետիկում իր աշխատանքը սկսեց «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովի (Վենետիկի հանձնաժողով) 99-րդ լիագումար նիստը: Հանձնաժողովի բյուրոյի եւ լիագումար նիստի աշխատանքներին մասնակցեց ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ, Վենետիկի հանձնաժողովի բյուրոյի անդամ Գագիկ Հարությունյանը: Անցկացվող նիստի օրակարգում ընդգրկված են Հայաստանի Հանրապետությանն առնչվող հիմնահարցեր, որոնք մասնավորապես վերաբերում են ՀՀ դատական օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելուն: Պարոն Հարությունյանը ելույթով հանդես եկավ նշված հարցի վերաբերյալ, ինչպես նաեւ Հանձնաժողովի անդամներին տեղեկացրեց ՀՀ սահմանադրական բարեփոխումների մասնագիտական հանձնաժողովի աշխատանքների արդի ընթացքի մասին:

Պարոն Հարությունյանը հանձնաժողովի անդամներին ներկայացրեց նաեւ Դրղաստանի եւ Տաջիկստանի սահմանադրական արդարադատությանն առնչվող օրինագծերի վերաբերյալ պատրաստված զեկույցների առանցքային դրույթները:

Նշված հարցերի առնչությամբ Հանձնաժողովն ընդունեց համապատասխան եզրակացություններ: Վենետիկի հանձնաժողովի լիագումար նիստի աշխատանքներն ավարտվեցին հունիսի 14-ին:

ՍԱՀՄԱՍԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 2(72)2014  
125

ՄԱՄՈՒԼԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

**Մայիսի 7-ին** ՀՀ սահմանադրական դատարանի «Շահամիր եւ Հակոբ Շահամիրյաններ» սրահում տեղի ունեցավ Սահմանադրական բարեփոխումների մասնագիտական հանձնաժողովի աշխատանքային հանդիպումը Հայ Յեղափոխական Դաշնակցություն կուսակցության ներկայացուցիչների հետ, որի ընթացքում քննարկվեցին սահմանադրական բարեփոխումների հայեցակարգի հիմնադրույթները:

ՀՀ Նախագահին առընթեր սահմանադրական բարեփոխումների մասնագիտական հանձնաժողովի քարտուղարություն



\*\*\*

**Մայիսի 12-ին** Ավստրիայի մայրաքաղաք Վիեննայում իր աշխատանքը սկսեց Եվրոպական սահմանադրական դատարանների կոնֆերանսի 16-րդ կոնգրեսը: Եվրոպական սահմանադրական դատարանների Կոնֆերանսը հիմնադրվել է 1972 թվականին՝ Ավստրիայի, Գերմանիայի, Իտալիայի եւ Հարավսլավիայի սահմանադրական դատարանների նախաձեռնությամբ: Հայաստանի Հանրապետությունը Կոնֆերանսին անդամակցում է 2000 թվականից:

Կոնգրեսի մասնակիցներին ուղերձով դիմեց Ավստրիայի Հանրապետության Դաշնային Նախագահ Հայնց Ֆիշերը:

Կոնգրեսի հանդիսավոր բացմանը Նոր ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական վերահսկողության մարմինների կոնֆերանսի անունից ողջույնի խոսքով հանդես եկավ ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գագիկ Հարությունյանը:



16-րդ կոնգրեսի շրջանակներում ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն հանդիպումներ ունեցավ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախագահ Դին Շպիլմանի, Ավստրիայի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի նախագահ Գերհարտ Հոլցինգերի, Լատվիայի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի նորանշանակ նախագահ Ալդիս Լավինշի, Թուրքիայի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի նախագահ Հաշիմ Բիլիջի հետ: Կոնգրեսի աշխատանքներն ավարտվեցին մայիսի 14-ին:

*ՀՀ ՄԳ մամուլի ծառայություն*

Գրանցվել է ՀՀ արդարադատության նախարարության  
20 դեկտեմբերի 1996թ. կոլեգիայի թիվ 37/2-14 որոշմամբ

Խմբագրության հասցեն՝  
Երևան Բաղրամյան 10  
Հեռախոս՝ 58-81-71  
E-mail: armlaw@concourt.am.  
<http://www.concourt.am>.

Ստորագրված է տպագրության՝ 03.05.2014 թ.  
Դասիչ՝ 77754  
Գրաչափը՝ 70x100 1/16  
Տպաքանակը՝ 500

*ՀՀ ՄԴ փեդեկազիրը ՀՀ  
բարձրագույն նրակավորման  
հանձնաժողովի որոշմամբ ընդգրկված է ՀՀ ԲՈՀ-ի  
սարկազմությունների հիմնական արդյունքների  
և դրույթների հրատարակման համար ընդունելի  
հրատարակությունների ցուցակում*

---

Вестник Конституционного Суда Республики Армения N 2(72) 2014  
Bulletin of the Constitutional Court of the Republic of Armenia N 2(72) 2014  
Bulletin de la Cour constitutionnelle de la République d'Armenie. N 2(72) 2014